

**Wyższa Szkoła Teologiczno Humanistyczna
The Ukrainian Institute of Arts and Sciences
The Ukrainian Adventist Theology Institute**

**МАТЕРІАЛИ
XVI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«Антикризовий розвиток соціальних та
економічних процесів в умовах глобалізації»**

21 квітня 2021 року

БУЧА, 2021

«Антикризовий розвиток соціальних та економічних процесів в умовах глобалізації»: Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції, Буча, 2021 р.: Тези доп.: – К.: Міленіум, – 2021. – 160 с.

Розглянуто питання світоглядних, християнських та філософських аспектів осмислення минулого та сучасності; суспільно-політичних та культурологічних аспектів трансформаційних процесів в Україні; теорії та практики фінансових процесів, антикризового менеджменту національного, світового та регіонального рівнів і тенденцій маркетингу в соціально-економічних системах сучасності.

Матеріали конференції видано в авторській редакції.

Редакційна колегія:

Голова оргкомітету: Штанько Л.О., к.екоп.н., доц., ректор «УГІ».

Співголова оргкомітету: Куриляк В.В., к.техн.н., завідувач відділу наукової діяльності «УГІ».

Секретар конференції: Палій Д.В., секретар наукового відділу «УГІ».

Члени оргкомітету:

Корчук В.І., к.філос.н., ректор «УАТІ».

Куриляк В.В. к.техн.н., зав. каф. філософії, теології та історії церкви «УГІ».

Гриненко І.В., к.соц.н., зав. каф. журналістики «УГІ».

Поліна Г.В., к.філол.н., зав. каф. германської філології «УГІ».

Проданюк Ф.М., к.іст.н., доц., зав. каф. педагогіки та психології «УГІ».

Терещенко Л.О., к.екоп.н., проф., зав. каф. економічної кібернетики, фінансів та менеджменту «УГІ».

Терещенко В.І., к.пед.н., проф. зав. каф. теорії та методики фізичного виховання «УГІ».

***Рекомендовано Вченою радою
Українського Гуманітарного інституту
Протоколом №7 від 29 чеврня 2021 р.***

Адреса редколегії

*Україна, 08292, Київська обл., м. Буча, вул. Інститутська, 14
ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»*

ЗМІСТ

АДЕЛАДЖА А. О., ПАРАСЄЙ-ГОЧЕР А. О.	6
ЗДАТНІСТЬ ДО ПРИЙНЯТТЯ МОРАЛЬНИХ РІШЕНЬ КЕРІВНИКАМИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	
АЛЬКЕМА В. Г.	10
АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ КОМПАНІЙ	
АРОВІНА М. П.	14
СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗБІЛЬШЕННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА РАХУНОК ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ	
БОЛИЧЕВА О. В.	17
ПЕРСОНІФІКОВАНА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА УЧАСНИКАМ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВНЗ В ПЕРІОД КАРАНТИНУ	
БУЛАТОВ В. А.	20
НОВІТНІ ЗАСОБИ ЕРГОНОМІЧНОГО ДИЗАЙНУ В ОСВІТЛЕННІ РОБОЧОГО МІСЦЯ ДИЗАЙНЕРА	
ВАРЧЕНКО Ю. Е.	25
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ CORELDRAW І ADOBE ILLUSTRATOR ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО ВИКОРИСТАННЯ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ	
ВЯТОХА І. Ю.	28
АНАЛІЗ ЕМОЦІЇ ВЕРБАЛЬНОГО ХУДОЖНЬОГО ПОВІДОМЛЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ВІРША В.А. СИМОНЕНКА «ТИ ЗНАЄШ, ЩО ТИ - ЛЮДИНА?»)	
ВЯТОХА І. Ю., ВЯТОХА С. В.	31
КОНОТАТИВНІ ЕМОЦІЙНІ КОНСТРУКЦІЇ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВИ ELIE WIESEL AT THE UNITED NATIONS)	
ГЛАДКА М.А., КЛИМЕНКО М. С.	36
ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ 9 КЛАСУ	
ГРЕБІННИК Ю. Л.	39
ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ДИЗАЙНУ, ЙОГО ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
ДОВБУШ Н. Є.	43
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
ДУДАРЕЦЬ В. М.	46
ФОРМУВАННЯ КОМПОЗИЦІЇ В ДИЗАЙНІ	
ЄВДОКИМОВА Л. В.	54
ПРЕДМЕТ «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА» – ЯК «ЗНИКАЮЧИЙ ВИД»?	
КАЛУСЕНКО В. В.	56
МІЖНАРОДНА ПОДАТКОВА КОНКУРЕНЦІЯ	
КЛІМУК О. С.	61

КЛАСИФІКАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЗА ГЕНЕТИЧНОЮ ПРИНАЛЕЖНІСТЮ ЇХ КОМПОНЕНТІВ ДО ТЕМАТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ «ФІНАНСИ»	
КОВАЛЬ А. Г.	65
ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ ВИСВІТЛЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ПРЕСИ	
КОЖИНА Л. А.	67
СПЕЦИФИКА ПЕРЕДАЧИ КОГНИТИВНО-ПРАГМАТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦІАЛА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ С КОМПОНЕНТОМ «МИНЕРАЛ» ПРИ ПЕРЕВОДЕ (НА МАТЕРИАЛЕ ИСПАНСКОГО ЯЗЫКА)	
КОЛІСНИК О. П.	70
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	
КОРОПАТОВ Б. М.	72
ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ	
КОРЧУК В. І.	75
ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЕТИКИ	
КРІЧФАЛУШІЙ Я. М.	78
НАВЧАННЯ ІНТОНАЦІЄЮ ТА ІНТОНАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	
КУЛІНСЬКА Л.В.	80
ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОР В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ НА ПРИКЛАДІ ІНАВГУРАЦІЙНОЇ ПРОМОВИ ДЖОЗЕФА БАЙДЕНА	
КУРИЛЯК Б.І.	83
ТЛУМАЧЕННЯ КНИГИ ОБ'ЯВЛЕННЯ ПРЕДТЕЧАМИ РЕФОРМАЦІЇ	
КУРИЛЯК В. В.	85
СТАВЛЕННЯ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ ДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я	
КУРИЛЯК І.І.	88
АНАЛІЗ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КНИГИ ДАНИІЛА У ПРАЦЯХ КИРИЛА ЄРУСАЛІМСЬКОГО	
ЛІВАК П.Є.	90
ВЧИТЕЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І ЙОГО РОЛЬ ТА МІСЦЕ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я НАРОДУ УКРАЇНИ ТА РОЛЬ ВЛАДИ У ЦЬОМУ КОНТЕКСТІ	
ЛУК'ЯНЧУК Н. В.	95
ОБДАРОВАНІСТЬ: ГЕНЕТИКА ЧИ ОТОЧЕННЯ?	
МИЧАК Н.Г.	97
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	
ОЛАР В. В.	100
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПРОБ	
ОСТАПЕНКО Я. О.	101
ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	
ОСТАПЕНКО Я. О.	105

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ, КЛАСИФІКАЦІЇ ТА МЕТОДІВ
ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО НА ПІДПРИЄМСТВАХ
МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ

ПЕТРЕНКО Н. Б., ФИЛИПОВ М. М.	110
РАЗВИТИЕ КООРДИНАЦИОННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ У ДЕТЕЙ 4–6 ЛЕТ С РЕЧЕВЫМИ ОТКЛОНЕНИЯМИ ПОД ВЛИЯНИЕМ ЗАНЯТИЙ С ЭЛЕМЕНТАМИ ТАНЦЕВАЛЬНЫХ УПРАЖНЕНИЙ	
ПЕТРЕНКО Л. М., ПЕТРЕНКО А. В.	114
ПІДХОДИ ДО «ЗЕЛЕНОГО ІНВЕСТУВАННЯ»: СУЧАСНИЙ СТАН	
ПЕТРЕНКО Л.М.	119
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ І ПРОБЛЕМИ	
ПОЛІНА Г. В.	122
ЕСТЕТИЧНЕ ПІЗНАННЯ СВІТУ ТА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ	
ПРОДАНЮК Ф. М.	125
ОЛЕКСАНДР КУЛЬЧИЦЬКИЙ (1895-1980) – ВІДОМИЙ ФІЛОСОФ, ПСИХОЛОГ, СОЦІОЛОГ, ПЕДАГОГ ТА ПУБЛІЦИСТ	
РОМАНЧУК С. М.	128
РОЛЬ ПАРАЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОПОВІДІ	
САДОВА М. А.	133
СТАТЕВІ ВІДМІННОСТІ В ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЯХ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ	
СИНЧАК Б.А.	137
СВОБОДА ВИБОРУ ТА СВОБОДА ДІЙ У ПЛОЩИНІ ВІТЧИЗНЯНИХ МАС- МЕДІА	
ТЕРЕЩЕНКО В. І.	140
УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ – ЄДНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ І ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ	
ТЕРЕЩЕНКО Л. О.	143
УПРАВЛІНСЬКІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА	
ФРАНКІВ Д. І.	146
ПОБУДОВА КОМПЛЕКСНИХ ФІТНЕС-ПРОГРАМ ДЛЯ ДІВЧАТ 17-20 РОКІВ	
ШЕСТАКОВА Т. В.	149
КОУЧІНГ-ТЕХНОЛОГІЯ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ	
ЩЕРБАКОВА О.А.	154
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА АСИМІЛЯЦІЯ НОВІТНІХ АНГЛІЦИЗМІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПАНДЕМІЄЮ 2019-2020 РОКІВ	

ПАРАСЕЙ-ГОЧЕР А. О.

*кандидат психологічних наук, викладач
Український гуманітарний інститут*

АДЕЛАДЖА А. О.

*студентка спеціальності психологія
Український гуманітарний інститут*

ЗДАТНІСТЬ ДО ПРИЙНЯТТЯ МОРАЛЬНИХ РІШЕНЬ КЕРІВНИКАМИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Актуальність дослідження. Сучасна система Державної національної програми «Освіта» та адміністративної реформи в Україні вимагає інтеграції психологічних знань щодо розв'язання проблеми формування моральної, духовної особистості та набуває особливого значення вдосконалення професійної діяльності фахівців, від яких залежить не тільки успіх реформування, а ще й здатність до прийняття рішень в організації громадських завдань різноманітного характеру. Відмічається те, що сучасні форми управління громадськими організаціями сприяють стрімкому зниженню поваги до соціальних норм, моральних якостей та цінностей, ігноруються моральні орієнтири, руйнуються моральні принципи.

Тому особливо актуальним напрямком сучасної науки й практики є проблема вивчення професійних позицій керівників громадських організацій, їх здатності до прийняття саме моральних рішень. Здатність особистості до прийняття морального рішення зумовлена багатограним процесом її становлення, засвоєнням моральних цінностей, виробленням моральних якостей, здатністю орієнтуватися в принципах норм і правилах моралі, формуванням моральної свідомості тощо. Сучасне суспільство вимагає не тільки високого професіоналізму, але й моральної позиції суб'єктів управлінської діяльності, в силу покладеної на них відповідальності за досягнення мети громадської організації та інших людей. Складність розв'язання цієї проблеми обумовлена тим, що діяльність керівників громадських організацій в реалізації їх управлінських рішень здійснюється не тільки в соціально-економічному контексті, а й моральному, що впливає на способи управління в цілому.

Проте, мораль та процес морального розвитку, як предмет філософсько-психологічних досліджень, вивчена недостатньо і є релевантною сферою постійного психологічного дослідження. Психологічний механізм процесу прийняття моральних рішень ще недостатньо вивчений в психологічній науці. Роль вивчення проблеми здатності до прийняття моральних рішень керівниками громадських організацій належить до характеристики сучасного стану та перспектив розвитку психологічної науки.

Об'єктом дослідження є проблема здатності до прийняття особистістю морального рішення.

Предметом дослідження є здатність до прийняття морального рішення керівниками громадських організацій.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричному вивченні проблеми здатності до прийняття моральних рішень керівниками громадських організацій.

Відповідно до мети дослідження ми сформулювали наступні **завдання**:

1. Здійснити теоретичний філософсько-психологічний аналіз наукових досліджень з проблеми здатності до прийняття особистістю моральних рішень.

2. Розглянути концептуальні засади здатності до прийняття особистістю моральних рішень: «релятивізм», «моральна дилема», «моральні якості», «моральна свідомість».

3. Визначити особливості здатності до прийняття моральних рішень керівниками громадських організацій.

4. Обґрунтувати методичний інструментарій дослідження здатності до прийняття моральних рішень керівниками громадських організацій.

5. Організувати емпіричне дослідження.

6. Зробити кількісний та якісний аналіз рівня поваги до соціальних норм та етичних вимог керівників громадських організацій.

7. Зробити кількісний та якісний аналіз сформованості моральних якостей керівників громадських організацій.

8. Зробити кількісний та якісний аналіз рівня розвитку моральної свідомості керівників громадських організацій.

Огляд джерел. Вивченням проблеми моральності та морального розвитку особистості займалися ще античні мислителі (Арістотель, Платон, Сократ) філософи різних епох (Св. Августин, М. Бердяєв, Б. Братусь, Г. Гегель, І. Кант, Дж. Локк, В. Соловйов та інші).

Розкриттю змісту, чинників, психологічних механізмів, закономірностей моралі та морального розвитку особистості присвячені психолого-педагогічні дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених Г. Балла, І. Беха, Л. Божович, М. Боришевського, І. Булах, К. Гіллігана, О. Леонтьєва, Л. Колберга, Ж. Піаже, С. Рубінштейна та інших. Класичні моделі механізму прийняття особистістю рішення досліджували Ю. Козелецький, Т. Корнілова, П. Анохін, О. Тихомиров, Ю. Забродін, М. Бернштейн, В. Чернобровкін та інші. Моральна самосвідомість розглядалась дослідниками Л. Божович, І. Булах, В. Знаков та інші; моральна спрямованість – М. Боришевський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та інші; моральний вибір – Л. Колберг та інші; моральна рефлексія, моральні якості, ціннісні орієнтації, здібності досліджували Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський, Н. Павлик, Е. Помиткін та інші.

В історії людства були й є величезна кількість спроб науковців, філософів, психологів, мислителів різних народів, як це показує аналіз літератури з вище зазначеної проблематики, дослідити здатність особистості до прийняття морального рішення. Ми можемо бачити, що вони досліджували проблему через призму переосмислення різних проявів моральності й у зв'язку з такими феноменами як мораль (Дж. Лок, І. Кант та інші), моральність (О. Титаренко та інші), генезис моральних взаємин (Ю. Приходько), моральні цінності (В. Соловйов, В. Франкл та інші), моральна саморегуляція (Л. Божович, Р. Павелків та інші), моральна свідомість та самосвідомість (І. Бех, М. Боришевський, І. Булах та інші), моральна вихованість (С. Русова, І. Бех).

Здійснений теоретичний огляд наукових положень та поглядів на означену проблему дозволив дати авторське визначення проблеми здатності до прийняття моральних рішень керівниками громадських організацій, як процес осмислення та керування своїми намірами, що реалізуються у

моральному виборі та вчинках, завдяки сформованим моральним якостям, свідомості та поваги до соціальних норм та етичних вимог.

Результати дослідження проблеми здатності до прийняття моральних рішень керівниками громадських організацій.

На 1-му етапі було проведено усне опитування 125 керівників громадських організацій за допомогою методики виявлення рівня розвитку поваги до соціальних норм та етичних вимог «Шкала совісності» за В. В. Мельниковим, Л. Т. Ямпільським [7].

Аналіз отриманих даних від цієї методики дослідження свідчить про те, що 94 % респондентів виявили високий рівень поваги до соціальних норм та етичних вимог серед керівників громадських організацій; 6% – мають середній рівень; 0% – відсутні респонденти з низьким рівнем.

Результат підтверджує попередні висновки про високий рівень розвитку поваги до соціальних норм та етичних вимог серед керівників громадських організацій. Він також показує на сильно виражені в них якості: совісність, почуття відповідальності, соціальне просвітництво і розвинене почуття благодійності, які зазвичай притаманні керівникам і членам громадських організацій. Це позитивно впливає на рівень розвитку поваги до соціальних норм та етичних вимог. Дані результатів не виявили причину падіння рівня моральності в цілому при такому високому рівні поваги до соціальних норм та етичних вимог. Можна робити припущення про те, що такі вони є справи через те, що під громадсько-прийнятою думкою легко знаходити правильні й підтримати суспільні норми й стандарти, ніж коли перебувати на одинці від всіх. Перевага отриманого високого рівня поваги до соціальних норм та етичних вимог є тим що можна використовувати силу зовнішньої моралі для побудови стійкої внутрішньої моралі. Необхідно зберегти високий рівень зовнішньої моралі й приділяти більше уваги розвитку внутрішньої моральності.

Другий етап дослідження проблеми здатності до прийняття моральних рішень керівниками громадських організацій включав визначення рівня сформованості їх моральних якостей за допомогою методики «Моральні якості» Н. Павлик [6]. Вивчаючи результати діагностики керівників громадських організацій, можна зазначити що всі критерії моральних якостей сформовані. Найбільш сформованими критеріями є альтруїзм, за ним йдуть чесність, совісність, увага, дистанція у спілкуванні, симпатія до оточуючих, поступливість і повага. Менше сформованими критеріями є безкорисливість і довіра людям. На жаль, ні один критерій не досягнув високого рівня сформованості.

Третій етап включав аналіз методики розвитку моральної свідомості керівників громадських організацій за допомогою «Опитувальника макіавеллізму» Ф. Гейза з МАК-шкалою в адаптації В. Знакова [5].

Подальший аналіз результату показує, що 46 опитаних зі 125 піддослідних особистостей, що складає 37%, мають низький рівень макіавеллізму, тобто високий рівень моральної свідомості, інші – 63% респондентів, мають середній рівень макіавеллізму і моральної свідомості. Такий результат аналізу підтверджує раніше зроблений попередній висновок про високу відсотковість керівників громадських організацій із середнім рівнем розвитку моральної свідомості.

Керівники з низьким рівнем макіавеллізму соромливі, чемні, надмірно довірливі, в їх мові відсутні грубі висловлювання, вони сприйнятливі до

соціального впливу, орієнтовані на особистість, у них є прийняття соціальної структури й вони дотримуються її. Вони емоційні й швидко захоплюються у міжособистісному спілкуванні, найбільш ефективні в чітких та конкретних ситуаціях. Вони співчутливі, добрі, сердечні, щирі, правдиві, поступливі, виявляють емпатію, співчуття, розуміння, сумлінність і любов до дітей, відчують радість від процесу творчості.

Керівники громадських організацій з низьким рівнем макіавеллізму мають потребу в допомозі, довірі, визнання з боку оточуючих, вони намагаються мати тісну співпрацю, доброзичливо відносяться до оточуючих, вони персоналізують кожній ситуації, орієнтовані на індивіда, а не на абстрактні цілі. Вони схильні враховувати емоцію при раціональній оцінці ситуації, можуть підлягати під тиск з боку інших людей.

Люди з високим рівнем макіавеллізму прямолінійні, щирі, наполегливі в досягненні мети, можуть бути недружні, нехтують соціальним схваленням; мають свою думку, не під впливом думки більшості людей, займати провідні ролі, впевнені, прагматичні, націлені на результат, вміють пристосовуватись в будь-якій ситуації. Вони домінують, діють як лідери, агресивні, напористі. Це люди з сильною особистістю, яка сподівається тільки на себе, сильний індивід, який любить змагатися. Вони часто проявляють високу самооцінку, незалежні, самовдоволені, пихаті, лестиві, честолюбні, прагнення до суперництва, само рефлексують. Вони мають внутрішні конфлікти, загальний негативний емоційний фон, можуть страждати від тривожного депресивного стану та труднощів локалізації їх джерела, мають фокус зовнішнього контролю.

Результат показує, що більшість досліджуваних мають лише задовільний рівень моральної свідомості, що є тривожним знаком. Людям із середнім показником макіавеллізму в властиві риси низького та високого рівнів макіавеллізму. Цей результат викликає засмучення й одночасно занепокоєння, тому що більшість досліджуваних мають небезпечну тенденцію: бути ніби безпристрасною людиною, але яка в змозі самого себе відокремити від загальноприйнятої моралі, обманюючи та маніпулюючи іншими при спілкуванні з ними. Таке явище робить суспільство небезпечним, тому що багато невинних людей можуть стати жертвами шахрайства та обману.

Висновки. Підсумовуючи можна констатувати, що в ході емпіричного дослідження встановлено, що керівники громадських організацій з високим рівнем здатності до прийняття моральних рішень цінують життя, виявляють інтерес до пізнання себе, оточуючих людей, світу, постійно відчують прагнення до критичного самоаналізу, саморозвитку. Вони знаходять життєвий зміст, мають бажання і вміння реалізувати свій потенціал в суспільно-корисній діяльності.

Керівники громадських організацій із середнім рівнем здатності до прийняття моральних рішень мають епізодичне бажання здобувати знання про духовність, цінності, моральний розвиток, хочуть навчитися свідомо регулювати свої емоції, конструктивно і позитивно налагодити своє життя. Вони прагнуть до особистісного та професійного самовдосконалення, усвідомлюють відповідальність за свої вчинки, критично ставляться до своїх недоліків, докладають зусиль для самопізнання, саморозвитку, мають бажання творити добро, приносити користь ближнім, країні, світу.

У керівників громадських організацій з низьким рівнем сформованості здатності до прийняття морального рішення відсутні вміння регулювати свої думки, емоції, дії в складних та екстремальних ситуаціях. Вони повільно мобілізуються на подолання труднощів, у них слабкий зв'язок між мотивами й засобами досягнення цілей, відсутнє критичне ставлення до власних дій, але вони виявляють пізнавальні інтереси й бажання зрозуміти себе й отримати знання про духовність, цінності, моральний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Бакштановский В. И. Моральный выбор личности: альтернативы и решения / В. И. Бакштановский. – Москва: Изд-во полит. лит, 1983. – 234 с.
2. Балл Г. Раціогуманістична орієнтація в аналізі взаємозв'язку добра і зла в соціальній поведінці / Г. Балл // Естетика і етика педагогічної дії. – 2011. – Вип. 2. – С. 22–34
3. Бех І. Д. Моральність особистості у психологічному ракурсі. Філософська і соціологічна думка / І. Д. Бех. – Київ-Чернівці: Букрек, 2018. – 320 с.
4. Боришевський М. И. Психологические особенности самопознания подростка / М. И. Боришевський. – Київ: Вища школа, 1980. – 167 с.
5. Знаків В. В. Макіавеллізм: психічна властивість особистості і методика його дослідження / В. В. Знаків. // Психологічний журнал. – 2000. – С. 16–22.
6. Павлик Н. В. Психодіагностика професійно-значущих характерологічних якостей, що обумовлюють психологічну готовність особистості до творчої педагогічної діяльності. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН Укра / Н. В. Павлик. – Київ: Фенікс, 2009.
7. Психологический журнал [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://psychojournal.ru/tests_online/365-16-faktorny-lichnostnyy-oprosnik-r-b-kettella.html#t20c.
8. Столин В. В. Самосознание личности / В. В. Столин. – Москва: Изд-во МГУ, 1983. – 284 с.
9. Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук. – Київ: Абрис, 2003. – 751 с.
10. Piaget J. . Moral judgment of the child / J. Piaget. – USA: The free press Glencoe, Illinois, 1977.

АЛЬКЕМА В. Г.

*доктор економічних наук, професор
професор кафедри економічної кібернетики, фінансів та
менеджменту
Український гуманітарний інститут*

**АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ КОМПАНІЙ**

Актуальність дослідження обумовлена важливістю формування адекватної вимогам міжнародного економічного середовища стратегії зовнішньоекономічної діяльності сучасного підприємства, яка ґрунтується на

ключовій компетенції та власних ресурсних можливостях. Проблема полягає у необхідності формування конкурентної стратегії для сучасного ринкового середовища, що характеризується значною турбулентністю та невизначеністю комплексу чинників багаторівневого впливу і складністю та комплексністю рішень спрямованих на досягнення конкурентних переваг. Існуючі підходи до аналізу конкурентних стратегій недостатньо уваги приділяють розгляду особливостей та можливостей специфічних конкурентних стратегій компаній які діють в міжнародному економічному середовищі. Враховуючи цю обставину аналіз специфічних конкурентних стратегій у сфері зовнішньоекономічної діяльності сучасних компаній є актуальним і важливим для сьогодення завданням.

Об'єктом дослідження є процеси розробки та реалізації конкурентних стратегій зовнішньоекономічної діяльності сучасних компаній.

Предметом дослідження є складові специфічних конкурентних стратегій компаній, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність в сучасних умовах.

Метою дослідження є аналіз особливостей та складових специфічних конкурентних стратегій компаній, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність в сучасних умовах.

Для досягнення мети дослідження в роботі було вирішено такі **завдання**:

- визначити сучасне розуміння понять «стратегія», «стратегія підприємства» та «стратегія зовнішньоекономічної діяльності підприємства»;
- здійснити аналіз сучасних підходів до аналізу конкурентних стратегій компаній які функціонують в міжнародному економічному середовищі;
- провести порівняльний аналіз специфічних конкурентних стратегій та визначено їх сутність та умови застосування.

Огляд джерел. Глибокий аналіз фахових джерел свідчить, що поняття стратегії постійно уточнюється в залежності від контексту розгляду. Найбільш узагальнений підхід розглядає стратегію як довгострокову ціль підприємства щодо спрямування дій та використання ресурсів. В більш пізніх публікаціях в ракурсі ринкової стратегії компанії обов'язковими чинниками, які враховуються при формулюванні стратегії стали: ринкові можливості компанії; її загальна компетентність та наявні й залучені ресурси; власні цінності, соціальна відповідальність та прагнення досконалості. Внаслідок подальшого розвитку менеджменту стратегія стала розглядатись як певний цілісний план дій, що синтезує усі головні цілі та економічну політику організації. Г. Мінцберг трактує проблему стратегії підприємства саме як "уніфікований, вичерпний, цілісний план, який забезпечує виконання основних завдань підприємства" [2, с. 21]. Портер у своїй фундаментальній роботі "Конкурентна стратегія" стратегію розглядає лише в контексті конкурентного для підприємства середовища і з метою забезпечення конкурентної переваги [4]. Отже, за цим підходом стратегія охоплює процес

цілеутворення і є засобом координації цілей і ресурсів. Другим – концептуальним підходом є розуміння стратегії як набору правил прийняття рішень. Він пов'язаний з подальшими дослідженнями у цій області Г. Мінцберга, І. Ансоффа та М. Портера. І. Ансофф, використовуючи концепцію стратегічного менеджменту, зазначав, що стратегія - один з декількох наборів правил прийняття рішення щодо поведінки організації, і виділив чотири групи правил: правила встановлення відносин підприємства із зовнішнім середовищем; правила встановлення відносин і процесів всередині підприємства; правила ведення щоденних справ; засоби вимірювання результатів сьогоденної й майбутньої діяльності компанії [1]. Він описує стратегію як сукупність правил для прийняття рішень з метою забезпечення стійкого зростання і розвитку підприємства; виокремлюючи дві групи правил: правила взаємовідносин підприємства з зовнішнім середовищем (стратегія бізнесу) і правила встановлення рівноваги між власними внутрішніми змінними (організаційна концепція). М. Портер, використовуючи ідею ланцюжка цінностей, пропонував стратегію розглядати як аналіз внутрішніх процесів та взаємодій між різними складовими організації для того, щоб визначити, як і де додається цінність [4]. Таким чином, особливістю цього підходу полягає у визначенні стратегії як набору певних правил, які передбачають розв'язання проблем розвитку підприємства, забезпечення збалансованості його діяльності як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі. В сучасних умовах виділяють і комплексний підхід, згідно з яким стратегія – це не тільки засіб досягнення цілей і здійснення місії, це – програма функціонування підприємства в зовнішньому середовищі, взаємодії з конкурентами, задоволення клієнтів, реалізації інтересів акціонерів, зміцнення конкурентних позицій підприємства.

Проаналізувавши все вищесказане та припустивши, що зовнішньоекономічна діяльність підприємства буде здійснюватись протягом тривалого проміжку часу, можна стверджувати, що стратегія зовнішньоекономічної діяльності – це комплекс управлінських рішень щодо довгострокових дій компанії, спрямованих на її розвиток, зростання її позиції на міжнародних ринках, задоволення споживачів та досягнення поставлених цілей з урахуванням конкурентних переваг та комплексу зовнішніх та внутрішніх чинників впливу [5].

Результати дослідження. Систематизація існуючих поглядів на здійснення стратегічного управління дає змогу стверджувати про наявність значної кількості видових класифікацій стратегій компаній. У цій роботі основний фокус дослідження було зосереджено на аналізі специфічних конкурентних стратегій зовнішньоекономічної діяльності сучасних компаній. З позиції сучасної парадигми стратегічного управління специфічною класифікацією стратегій є класифікація залежно від типу функціонування підприємств, згідно з якою виділяють конкурентні стратегії коммутантів, патієнтів, віолентів, експлерентів, літалентів, які показують конкретний тип

поведінки підприємства за аналогією відповідно до поведінки біологічних систем [5]. Розглянемо основні особливості стратегій зазначених компаній.

Віолентна стратегія (силова). Така стратегія є характерною для фірм і компаній які діють у сфері великого міжнародного бізнесу. Її використовують підприємства-гіганти, які досягли максимально стійкого становища на ринку і здійснюють контроль над істотною його часткою. Конкурентні переваги такої стратегії зводяться до низьких витрат внаслідок великого масштабу діяльності та задоволення масового попиту покупців. Отже, сила цієї стратегії у масштабному факторі та високому рівні спеціалізації виробництва. Компанії з такою стратегією намагаються домінувати на ринку, витискуючи з нього конкурентів шляхом низьких витрат та прийняттого рівня якості продукції та послуг. Патієнтна стратегія (нішова) – є типовою для компаній з вузькою спеціалізацією. Її використовують вузькоспеціалізовані не дуже великі підприємства, показники діяльності яких характеризуються кількісним зростанням (персонал, зв'язки, підрозділи), вони добре освоїли одну з ніш ринку та протягом багатьох років виробляють товари й послуги певного типу. Ринкова сила таких компаній в незамінності своїх товарів або послуг для відповідної групи клієнтів. Такі компанії контролюють незначну частку ринку, завойовують максимальну частку вузького ринкового сегмента. Комутантна стратегія (поєднуюча) – має перевагу при звичайному бізнесі в місцевих (локальних) масштабах. Сила стратегії в найкращому пристосуванні маленьких, гнучких підприємств до задоволення невеликих за обсягом вимог конкретного клієнта. Компанії, які мають таку стратегію дуже гнучкі, легко адаптуються до зміни ринкового попиту та часто пропонують товари (послуги) – імітатори, товари (послуги) – підробки, міцно не прив'язані до певної сфери діяльності, легко переходять з одного ринку на інший та характеризуються низькою стійкістю на ринку. Вони використовують будь-яку можливість для реалізації свого бізнесу. Конкурентною перевагою стратегії є збільшення споживчої цінності за рахунок індивідуалізації продукту, а не шляхом якості. Експлерентна стратегія (піонерська) – це стратегія конкурентної боротьби шляхом утворення нових або радикальним перетворенням старих сегментів ринку. Мова йде про реалізацію дуже ризикованих, але і дуже вигідних бізнес-проектів. Фактор сили експлерентної стратегії пов'язаний з випередженням конкурентів у впровадженні нововведень. Фірми, які реалізують таку стратегію прагнуть до утворення нового ринку та отримання зисків з первісної одноосібної присутності на ньому. Отже, така стратегія характерна для підприємств початківців, які лише створюються, основою конкурентних переваг яких є інновації, нові технології й товари (послуги). Дані підприємства слабо пов'язані з ринком, не мають достатньо фінансових ресурсів для його освоєння, широкої маркетингової діяльності та ефективно діють у якості венчурних підрозділів великих підприємств або їх дочірніх підприємств. Літалентна стратегія (реструктуризаційна) – це стратегія підприємств з надмірно ускладненою, неефективною структурою, для яких характерно зниження прибутковості та рентабельності. Для підприємств така стратегія

обумовлена необхідністю у швидкому перепрофільюванні на новий бізнес, нові технології, нові ринки, орієнтацією на продуктову та організаційну реструктуризацію тощо.

Висновок. У сучасних умовах розроблення комплексної обґрунтованої стратегії зовнішньоекономічної діяльності є фундаментом організаційно-економічного механізму розвитку сучасного підприємства яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність. Важливо вибір конкурентної стратегії здійснювати з урахуванням чинників зовнішнього середовища та ключових компетенцій і ресурсних можливостей.

Список використаних джерел:

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
2. Минцберг Г. Школы стратегий. Стратегическое сафари: экскурсия по дебрям стратегий менеджмента / Г. Минцберг, Б. Альстрэнд, Дж. Лэмпел. – СПб.: Питер, 2001. – 336 с.
3. Томпсон А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии / А. Томпсон, Д. Стрикленд. – Москва: ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
4. Портер М. Стратегія конкуренції / М. Портер. – Київ: Основи, 1998.
5. Ліпич Л. Г., Фатенок-Ткачук А. О. Л 61 Формування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств : монографія / Любов Григорівна Ліпич, Алла Олександрівна Фатенок-Ткачук. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім Лесі Українки, 2010. – 220 с.

АРОВІНА М. П.

*кандидат наук з державного управління, доцент
доцент кафедри кібернетики, фінансів та менеджменту
Український гуманітарний інститут*

**СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗБІЛЬШЕННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ
БЮДЖЕТІВ ЗА РАХУНОК ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ:
ДОСВІД ПОЛЬЩІ**

Актуальність дослідження обумовлена тим, що питання підвищення дохідної частини місцевих бюджетів залишається одним з найважливіших. Це питання багато в чому пов'язане з проблемою недоотримання податку на доходи фізичних осіб у зв'язку з процесами міграції робочої сили у межах України та за кордон.

Об'єкт дослідження: процес мобілізації доходів до місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є дохід від оподаткування фізичних осіб в частині, що стосується місцевих бюджетів.

Мета дослідження: аналіз застосування сучасних інструментів мотивації населення до сплати податку на доходи фізичних осіб за місцем проживання у контексті актуальності використання досвіду Польщі в Україні.

Огляд джерел. Проблемам наповнення місцевих бюджетів шляхом підвищення обсягу податків приділяли увагу багато вітчизняних вчених: Л.М. Лучишин, П.В. Мельник, Ю.О. Набатова, Н.В. Осадчук, Б.С. Шулюк та ін. Водночас залишається не вивченим досвід використання фіскального потенціалу місцевого самоврядування у європейських країнах. Тому ці питання потребують подальших досліджень, особливо в умовах децентралізації, що відбувається в Україні.

Виклад основного матеріалу.

Згідно з Бюджетним кодексом України, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є одним з основних джерел наповнення місцевих бюджетів: 60% ПДФО сплачується та зараховується до бюджету сільських, селищних, міських територіальних громад, 40% – на території міста Києва, 25% ПДФО зараховується до державного бюджету [1, с. 29, 64].

Дослідження структури місцевих бюджетів України за доходами свідчить, що понад 60% доходів залучається внаслідок податкових надходжень, з яких 62,3% складає саме податок на доходи фізичних осіб (табл.1).

Таблиця 1

Структура доходів місцевих бюджетів у 2020 році [2]

Стаття доходу бюджету	Показник, тис. грн.	% в загальному обсязі
Податкові надходження	285571545,29	60,6
Неподаткові надходження	21462547,98	4,6
Від органів державного управління	160177055,37	34,0
Інші надходження	4268834,99	0,9
Разом	471479983,63	100,0
В тому числі ПДФО	177826017,7	37,7
Частка ПДФО у податкових надходженнях до місцевих бюджетів		62,3

ПДФО нараховується на заробітну плату та сплачується за місцезнаходженням підприємств. Але не завжди місце праці та місце проживання фізичної особи збігаються між собою, особливо це стосується адміністративних центрів. Тобто бюджети громад не мають можливості отримати ПДФО від тих осіб, які проживають не за місцем праці. Крім цього, існує також проблема заробітної плати «у конвертах», коли податок зовсім не сплачується.

Слід зазначити, що така проблема характерна не тільки для України, а і для деяких європейських країн, наприклад для Польщі.

За даними досліджень Fitch Ratings «Фінансове становище муніципалітетів в Польщі» дохід від ПДФО складає приблизно 20-30% у

бюджетах муніципальних одиниць, та друге місце у загальній структурі доходів [3].

Інструменти, які застосовують органи місцевого самоврядування Польщі для підвищення рівня мобілізації ПДФО, націлені перш за все на мотивацію мешканців до сплати цього податку за місцем проживання.

Серед основних зазначимо інформаційні кампанії, переваги у доступі до різноманітних послуг на території сплати ПДФО (ясла, дитячі садки, школи) та заохочення у вигляді податкових лотерей у містах, у яких щороку зменшується кількість мешканців (табл. 2).

Таблиця 2

Заохочення, які використовують органи місцевого самоврядування у Польщі

Місто	Інструмент	Фактор мотивації	Результат
Лодзь	Податкова лотерея	Річний приз 100 тис. злотих, 2 щомісячних – по 10 тис., 9 щотижневих по 1 тис. грн.	Додатково отримано до бюджету міста 6 млн. злотих (2020)
Гдиня	Податкова лотерея	Призи: автомобіль, 3 велосипеди, 10 квитків на фестиваль Open'er	Зростання кількості платників ПДФО на 1948 осіб (2019)
Гданськ	Податкова лотерея	Призи: автомобіль, 15 мотоциклів і 10 смартфонів	Зростання кількості платників ПДФО на 1265 осіб (2020)
	Інформаційна кампанія	Онлайн-калькулятор, завдяки якому платник ПДФО може перевірити, напрямки та суми, які потрапляють на утримання міста (транспорт, освіта та ін.)	

Висновок. Дослідження довели, що використання мотиваційних інструментів до сплати ПДФО у Польщі дозволили підвищити дохідну частину місцевих бюджетів внаслідок зростання кількості осіб, які сплачують податок за місцем проживання. Тому досвід цієї країни може бути корисним для адаптації та застосування в сучасних умовах України.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Місцеві бюджети [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=26000000000>.
3. Loterie podatkowe dla mieszkańców skutecznym narzędziem zwiększania dochodów gmin [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://samorzad.pap.pl/kategoria/finanse/loterie-podatkowe-dla-mieszkanow-skutecznym-narzedziem-zwiekszenia-dochodow-gmin>.

БОЛИЧЕВА О. В.

*кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки та психології
Український гуманітарний інститут*

ПЕРСОНІФІКОВАНА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА УЧАСНИКАМ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВНЗ В ПЕРІОД КАРАНТИНУ

Актуальність дослідження обумовлена тим, що на сьогодні тема психологічної допомоги усім учасникам освітнього процесу вищого навчального закладу є нагальною та важливою, зважаючи на нові вимоги до організації навчального процесу та правил поведінки під час карантину. Тема психологічної допомоги вимагає спеціального дослідження, тому що самі вимоги не є складними та незнайомими, але реалізовані в новому соціальному контексті. Ситуація карантину внесла свої визначені обмеження та вимоги до організації освітнього процесу і вимагає уважного їх вивчення, а також психологічної адаптації, перебудови діяльності, взаємовідносин, взаємодії та ставлення до нової організації процесу навчання та специфічної поведінки. Ми робимо припущення, що період карантину є доречним для спонтанного (інтуїтивного) та свідомого відкриття нових особистісних якостей щодо психологічних аспектів самоорганізації в нових умовах визначеності та обмежень, абсолютно чітких вимог та алгоритмів поведінки.

Персоніфікована психологічна допомога студентам має свої особливості, оскільки після того, як в абітурієнта виникає навчальна ідентичність "студент", він стає повноправним та свідомим учасником навчального процесу. Новітні підходи до організації навчання в ВНЗ присвячені дослідженню ключової ролі студента, як головного "діяча" освітнього процесу в ВНЗ, студентоцентрованого підходу до навчання. З введенням карантину виникає багато суперечностей та питань, які потребують спеціального психологічного налаштування, психологічного супроводу для виконання певних нових вимог до організації навчання та поведінки в межах ВНЗ та на дистанційному навчанні.

Об'єктом дослідження є процеси надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу ВНЗ.

Предметом дослідження є персоніфікована психологічна допомога під час карантину в ВНЗ.

Метою нашого дослідження є аналіз запитів на психологічну допомогу, принципи, умови та особливості надання персоніфікованої психологічної допомоги в зазначеному контексті.

Для досягнення мети дослідження в роботі ставилися такі завдання:

- визначити за допомогою педагогічного експерименту та бесід, запити учасників навчального процесу на психологічну допомогу під час карантину;
- встановити чинники, які детермінують успішне розв'язання психологічних проблем та запитів, виходячи із зазначених умов;
- проаналізувати методи персоніфікованої психологічної допомоги, які дозволяють ефективно розв'язувати нагальні психологічні проблеми.

Огляд джерел. У зв'язку з тим, що тема психологічного забезпечення самого навчального процесу та психологічної допомоги учасникам навчального процесу є дуже важливою й актуальною, над нею працювали вітчизняні та закордонні науковці. Найсучаснішими вважаються такі підходи до надання психологічної допомоги, які забезпечують органічний супровід індивідуальних стратегій розв'язання психологічних проблем учасників навчального процесу [1, 2, 3]. Така спрямованість має також системний розвивальний ефект.

Персоніфіковану психологічну допомогу ми визначали раніше як таку, яка особистісно орієнтована; органічна (тобто, заснована на природних засадах та процесах психологічної саморегуляції та самоорганізації); оптимальна; затверджуюча; надситуативна (тобто, визначає та затверджує тезис про достатність та надлишковість психологічних ресурсів для розв'язання конкретної психологічної проблеми); унікальна (тобто, відкриває та «дозволяє» застосовувати додаткові можливості психологічного втілення та перевтілення ідей, рішень, ідентифікацій, розуміння та цілісної особистості в нові умови життя тощо).

Результати дослідження персоніфікованої психологічної допомоги учасникам освітнього процесу ВНЗ під час карантину. На 1-му етапі було проведено педагогічний експеримент та бесіди, тема яких була «Проблеми, з якими ми стикаємося під час навчання в ВНЗ в умовах карантину». В результаті аналізу змісту бесід були виявлені такі типи запитів: «Неефективне самоналаштування на процес навчання», «Відсутність енергії та сил на навчання», «Складнощі з адаптацією до нових режимів навчання», «Складнощі зі сприйняттям та подачею навчальної інформації дистанційними цифровими методами», «Неправильний розподіл часу на навчання». На запитання, чи є зв'язок зазначених проблем із ситуацією карантину, переважна більшість це стверджувала. Також було зафіксована актуалізація певних особистісних психологічних проблем - вони були названі та зв'язні в часі з початком введення карантину.

Спираючись на якісний аналіз, ми виділили наступні групи запитів: психологічні ускладнення щодо виконання вимог обмежень спілкування та соціальної дистанції; складнощі із засвоєнням навчальної інформації при проведенні деяких пар онлайн за допомогою цифрових методів; проблеми організації часу на навчання; особистісні проблеми, що актуалізувалися під час карантину.

Другий етап дослідження персоніфікованої психологічної допомоги учасникам освітнього процесу ВНЗ під час карантину включав визначення чинників, які детермінують успішне розв'язання психологічних проблем та запитів, виходячи із зазначених умов. Одним з найголовніших чинників було виділено відокремлення аспектів проблемної ситуації та вирішення їх по ступеню значущості. Для цього застосовувалась спеціальна техніка визначення та ранжування. У міру визначення аспектів та ранжування їх за значущістю, відбувалося структурування та переструктурування репрезентацій проблемних ситуацій, що безпосередньо впливало на ефективність розв'язання проблем. Також важливим чинником було правильне та чітке формулювання найбільш значущого аспекту, спеціальна персоніфікована психологічна робота з цим найбільш конкретизованим запитом та її успішне завершення. Після проведеної спільної роботи респонденти, наприклад, характеризували умови карантину як такі, що є визначеними, досить простими у виконанні, не потребують значних навантажень та не відривають від нагальних питань.

Третій етап включав аналіз методів персоніфікованої психологічної допомоги, які дозволяють ефективно розв'язувати актуальні психологічні проблеми. Персоніфікована психологічна допомога здійснюється в першу чергу з диспозицій уособлення певної сфери знань і особистісної реалізації професійних знань психолога в діяльності (стиля діяльності). В наступну чергу реалізується диспозиція уособлення області нормативної діяльності чи професійної ролі. Зокрема, такі диспозиції спонукають людину, яка звернулася за психологічною допомогою, до персоніфікації тієї царини знань та діяльності, яка є для нього "зоною перфекціонізму", як ми її називаємо, чи акме. Студент і собі вчиться репрезентувати у своїй свідомості та в інформаційному соціальному середовищі ту сферу діяльності, котру він вивчає. Психолог супроводжує процес цього опанування, а також знайомства, впізнавання, конструювання актуальних психологічних ресурсів в новому життєвому контексті, супроводжує реалізацію стилів та стратегій психологічної саморегуляції та самоорганізації учасників персоніфікованої взаємодії.

Таким чином висновкові результати проведеного дослідження наступні:

1. Запити на психологічну допомогу відображали характерні особливості періоду карантину, хоча і не всі безпосередньо стосувалися змін обставин навчання та поведінки.

2. Більшість запитів на психологічну допомогу ефективно реалізувалися завдяки принципам надання персоніфікованої психологічної допомоги:

орієнтації на особистість; органічності (природності); оптимальності; затвердженості; надситуативності; унікальності.

3. Позитивною стороною виникнення запитів на психологічну допомогу та персоніфікованої роботи з ними є відкриття нових власних стратегій та стилів самодослідження, самоорганізації та системних ефектів в ситуації межової визначеності в період карантину в ВНЗ.

Список використаних джерел:

1. Боличева О. В. Персоніфікований підхід до навчальної діяльності при підготовці практичного психолога / О. В. Боличева. // Сучасні проблеми підготовки фахівців до соціальної і культурної діяльності: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. 14 квітня 2011 р.. – 2011. – С. 17–19.

2. Боличева О. В. Проблематика досліджень феномена персоніфікації в освітньому процесі / О. В. Боличева // Вісник післядип. освіти: зб. наук. праць. – К., 2010. – Ч.2. – С. 27-32

3. Кузнецова А. Я. Персонификация обучения как условие индивидуализации университетского образования / А. Я. Кузнецова. – Москва, 2007. – (Матер. Всероссийской междисциплинарной конференции).

4. Лушин О. В. Два измерения принципа «не навреди» и кодекс экологичности / О. В. Лушин. // Практична психологія в системі вищої школи. – 2012. – С. 38–53.

5. Попова О. В. Дистанционные образовательные технологии в персонифицированном профессиональном образовании / О. В. Попова. – Москва, 2007.

БУЛАТОВ В. А.

*магістр, викладач кафедри дизайну
Український гуманітарний інститут*

НОВІТНІ ЗАСОБИ ЕРГОНОМІЧНОГО ДИЗАЙНУ В ОСВІТЛЕННІ РОБОЧОГО МІСЦЯ ДИЗАЙНЕРА

Актуальність дослідження обумовлена тим, що сучасні вимоги ергодизайну в питанні освітлення робочого місця дизайнера потребують удосконалення. Збереження зору працівника під час трудової діяльності та забезпечення задовільної ергономічної освітленості на робочому місці дизайнера є вимогами Закону України з охорони праці: «Збереження життя і здоров'я людини в процесі трудової діяльності є головним принципом державної політики України в галузі охорони праці» [1]. Здатність освітлення впливати на здоров'я та самопочуття людини – науково доведений факт. Відомо, що більш чим 90% інформації про навколишнє середовище людина отримує візуально. Світло проходячи скрізь очі, впливає на центральну нервову систему людини, а також на кору великих півкуль головного мозку та на організм в цілому. При цьому посилюється діяльність дихальних органів, збільшується поглинання кисню і виділення вуглекислоти. Недостатнє або

нераціональне освітлення сприяє збільшенню кількості нещасних випадків, оскільки при цьому ускладнюється розрізнення небезпечних частин машин, верстатів і т. д. Різкі тіні втомлюють очі та викликають порушення працездатності, що є безпосередніми причинами нещасних випадків. Тому удосконалення ДВН В. 2.5-28:2018 у питанні підвищення рівня освітлення допоможе змінити на краще умови на робочому місці дизайнера. Використання новітніх засобів ергономічного дизайну зроблять освітлення робочого місця дизайнера більш комфортним, безпечним.

Об'єктом дослідження є освітлення робочого місця дизайнера.

Предметом дослідження є новітні засоби ергономічного дизайну в освітленні робочого місця дизайнера.

Метою нашого дослідження є досліджування можливості використання новітніх ергономічних засобів дизайну в освітленні робочого місця дизайнера з урахуванням психофізіологічного стану організму людини.

Для досягнення мети дослідження в роботі ставилися такі **завдання**:

- визначити за допомогою методів порівняння, а також аналізу новітніх засобів відповідності сучасних нормативів щодо вимог ергономічності сьогодення в освітленні робочого місця дизайнера;
- встановити недоліки у влаштуванні освітлення робочого місця дизайнера, які впливають на здоров'я та працездатність працівника;
- проаналізувати новітні засоби в освітленні робочого місця дизайнера та запропонувати заходи щодо поліпшення його ергономічності використовуючи новітні інструменти ергодизайну.

Огляд джерел. Багато авторів присвятили свої дослідження питанню освітлення у тому числі й з точки зору ергономічності. Наприклад, В.Ф. Рунге, котрий писав про проблеми освітлення робочих місць, зазначив, що світло впливає на організм людини як стимулятор, що тонізує. Він впливає на теплообмін, покращує процеси, пов'язані з імунною системою. У сучасному середовищі проживання ми ділимо освітлення на природне і штучне, що вимагає дотримання ряду правил при формуванні нашого оточення:

1. Сприятливі умови для перебування в приміщенні під час робочих процесів створюються при використанні природного освітлення, бо воно формує зв'язок із зовнішнім середовищем.

2. Найбільш сприятливий варіант враховує зміну часу доби. Він виникає при суміщеному освітленні, що включає компонент природного світла при збереженні візуального зв'язку із зовнішнім світом.

3. Скорочення перебування в приміщенні при штучному «денному» освітленні, оскільки воно при тривалому впливі викликає:

- велику напруженість в роботі;
- погіршення координації;
- погіршенні психомоторики;
- сповільнену, мляву реакцію серцево-судинної й дихальної систем;

- зниження вегетативної нервової системи [2, с. 31-32].

Р.Г. Гатауллін [3] також розглядав питання освітлення робочого місця. Він звертає увагу на проблеми, пов'язані з рівномірним освітленням, оскільки перевід погляду з яскраво освітленої на слабо освітлену поверхню змушує очі переадаптовуватися, що веде до стомлення зору і відповідно до зниження продуктивності праці. Про особливу роль впливу освітленості на робочому місці на психофізіологічний стан оператора писав В.В. Бадалов [4]. Автор О.М. Савельєв встановив, що розвиток проблеми короткозорості та сколіотичності зумовлений впливом тривалого навантаження на зір не достатнім освітленням робочого місця. Подібна проблема описана Віталієм Грибаном, який зазначив, що вимоги до освітлення мають бути достатніми, рівномірними. Вони повинні базуватися на психофізіологічних властивостях сприйняття світла людиною, а також на впливі освітлення на організм людини [5]. На сьогодні основними показниками оцінки освітлення в Україні є ДВН В. 2.5-28:2018 [6]. Результати досліджень багатьох авторів вказують на проблему, пов'язану зі складністю організації освітлення на робочому місці, виконанням сучасних вимог ергономіки, особливо при індивідуальному підході.

Результати дослідження. У зовнішньому середовищі одним із важливих факторів, які впливають на здоров'я людини, освітленість займає одне з перших місць. Світло суттєво впливає на увагу, активність і концентрацію людини. Його дія відчувається не тільки на орган зору, а також на весь організм в цілому. Під час цього впливу в організмі людини відбуваються різноманітні фізіологічні обмінні процеси речовин. Сонячне світло має особливий вплив на людину завдяки тепловій, фізіологічній та бактерицидній дії. При цьому ультрафіолетове випромінювання сприяє утворенню в організмі вітаміну Д. Сонячне світло виглядає білим, але насправді воно складається з широкого спектра різних хвиль, включаючи також сині. Штучне світло відрізняється від сонячного світла (одні хвилі сильніші, інші слабші). Це важливе питання, адже наш організм краще реагує на окремі компоненти світла.

Впродовж тисячі років єдиним джерелом світла вдень для людини було сонце, а вночі світили лише місяць і зірки. Єдиною альтернативою залишалися багаття або свічки, які видавали багато червоного і мало синього світла. Це світло відносно тьмяне, що свідчить про мінімальний вплив на наш організм. Тим часом блакитне світло, зокрема світлодіодне світло комп'ютерних екранів, і освітлення в наших квартирах та на вулицях, безумовно, яскравіше, ніж старі джерела світла, оскільки воно містить потужніші компоненти в синьому спектрі. Це означає, що навіть при низькій інтенсивності, такий тип освітлення дуже шкідливий для людини. На жаль, сьогодні дизайнер на робочому місці уникає сонця протягом дня, сидячи в офісах до пізнього часу. Однак увечері також піддається впливу штучного освітлення, а це дуже шкідливо для здоров'я. Тому освітленість

робочого місця дизайнера вимагає особливої уваги ергодизайну в сучасному світі.

У плануванні робочого місця дизайнера необхідно враховувати той факт, що якість освітлення необхідно оцінювати комплексно, при взаємодії системи вимог та факторів освітленості:

- робота дизайнера, а ще більш графічного дизайнера пов'язана з напруженістю зору під час всієї робочої зміни;
- під час використання штучного освітлення монотонність призводить до підвищення психоемоційної чутливості, відчуття туги, тривоги, скорочення продуктивності праці.

З віком у людини падає чутливість до світла, тобто потреба до освітленості: у людей 30-річного віку майже у два рази, в 40-річного в три, а в 50-річного в шість разів більше, ніж в 10-річного [2, с. 36]. Недостатня освітленість робочого місця погіршує та зменшує як фізичну, так і розумову працездатність.

Ще однією із невирішених проблем є одностороннє бокове освітлення, виражене в нерівномірності розподілу освітленості. Ця нерівномірність збільшується з глибиною приміщення (біля вікна показник коефіцієнту природного освітлення 4-6%, а в глибині того ж приміщення – 0,97-1,2%). Тому максимум горизонтальної освітленості доводиться безпосередньо поблизу вікна, тоді як мінімум навпаки, коло протилежної стіни. Під час двостороннього освітлення показник коефіцієнту природного освітлення більше на 1% (3,93%), ніж при односторонньому, який становить 3%. Двостороннє освітлення має властивість вирівнювати розподіл коефіцієнта природного освітлення. Це є особливо важливо для робочих місць дизайнерів, які розташовані у глибині робочого приміщення, оскільки у більшості випадків коефіцієнт природного освітлення є нижчим допустимої норми [5, с. 94].

Один з найбільш шкідливих дефектів освітлення – відблиск. Під відблиском розуміється специфічна властивість яскраво освітленій поверхні викликати засліплення або дезадаптацію спостерігача. Через відблиск при прямому освітленні ефективність читання, наприклад, після трьох, чотирьох годин знижується майже на 80%, в той час, як у системі відбитого світла та відсутності відблиску, зниження становить лише 10% [2, с. 33-34]. Безпечне та комфортне світлове середовище за показниками природного та штучного освітлення на постійних робочих місцях повинно забезпечуватись не тільки високими рівнями штучної освітленості, яке має складати більше як 1000 лк [7, с. 21-27], але і природною освітленістю, що забезпечує психофізіологічний комфорт та сприяє зниженню напруженості праці. Природне освітлення менш поширене в виробничих приміщеннях в порівнянні зі штучним через складність контролю та організації. Проте його доцільно використовувати для економії електроенергії та забезпечення зорового комфорту. Потрапляння більшого об'єму природного світла досягається впровадженням сучасних

конструктивних рішень приміщень, аналіз яких необхідно провести з урахуванням психофізіологічного комфорту працівників.

Говорячи про освітленість, ми звичайно ж маємо на увазі певні встановлені норми. Але найкращим еталонним джерелом є Всесвіт створений Творцем, в якому найкращим чином передбачено усі блага для людини. З цього джерела ми можемо черпати ергономічні приклади організації робочих місць, освітлення тощо. Кожний із нас знає наскільки приємно, комфортно читати, або працювати на вулиці в сонячний день. Для зору немає більш комфортного джерела світла чим природне. А це вже не 300-500 лк на робочому місці, а 3000-5000 лк. Тому при організації освітлення робочого місця дизайнера необхідно звернути увагу на збільшення місцевої освітленості робочого місця від 2000 лк і більше. Звичайно необхідно враховувати і фактор монотонності, й інші ергономічні правила такі як:

- прямий світловий потік не повинні потрапляти в око під кутом менше ніж 30° до небокраю;
- кут падіння світла не повинен викликати виникнення сліпучих відбитих променів;
- тінь від працівника не повинна закривати його робочу зону.

Тому, динамічне освітлення – змінне освітлення, необхідне для нормального протікання життєдіяльності людини. Такі фізіологічні процеси протікають ритмічно, в так названому «цілодобовому режимі» [2, с. 32].

Висновки.

1. Необхідна зміна норм у ДБН «Природне і штучне освітлення», додаток Д «Нормовані показники освітлення приміщень і об'єктів громадського та комунального призначення», пункт «Освітленість робочих поверхонь», згідно із сучасними вимогами, які дозволить забезпечити ергономічні умови праці на постійних робочих місцях.

2. Застосування ергономічних, енергоефективних, конструктивних рішень щодо змінення підходу до освітлення робочих місць дизайнера максимально приближених до природного.

3. Організація здорових і безпечних ергономічних умов праці з урахуванням параметрів світлового середовища потребує подальших досліджень впливу штучного джерела світла на стан здоров'я та працездатність дизайнерів на їх постійних робочих місцях.

Список використаних джерел:

1. Закон України про охорону праці (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 49, ст.668) із змінами. [Електронний ресурс]. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.

2. Рунге В. Ф. Эргономика в дизайне среды. Учебное пособие для специальностей «Дизайн архитектурной среды», «Дизайн среды», «Искусство интерьера» / В. Ф. Рунге, Ю. П. Манусевич. – Москва: Архитектура – С, 2005. – 327 с.

3. Гатауллін Р. Г. Освітлення і його вплив на життєдіяльність людини : навчально-методичний посібник / Р. Г. Гатауллін. – Вінниця: навчально-

методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності вінницької області, 2012. – 28 с. / Р. Г. Гатауллін. – Вінниця: 2012. - 27 с.

4. Бадалов В. В. Просто ергономика / В. В. 1. Бадалов. – Санкт Петербург: Страта, 2019. – 110 с.

5. Грибан В. Г. Охорона праці / В. Г. Грибан, О. В. Негодченко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – 280 с.

6. ДБН В.2.5-28-2006. Природне і штучне освітлення. – Мінбуд України:Київ, 2006. – Режим доступу: <https://www.sunpower.ua/cp37498-dbn-v25-28-2006-prirodne-shtuchne-osvtlennya.html>.

7. Ронке Л. Р. О ежедневной изменчивости зрительных функциональных возможностей / Л. Р. Ронке. – Москва: Светотехника, 2009. – 21 с.

ВАРЧЕНКО Ю. Е.

кандидат технічних наук, доцент

доцент кафедри дизайну

Український гуманітарний інститут

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ CORELDRAW І ADOBE ILLUSTRATOR ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО ВИКОРИСТАННЯ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ

Актуальність дослідження обумовлена тим, що при навчанні студентів за спеціальністю «Дизайн» постає питання вибору комп'ютерної програми для роботи з векторною та растровою графікою. На сьогодні у графічному дизайні в Україні, з великої кількості пропонованих програмних продуктів, широко використовуються CorelDraw і Adobe Illustrator. Ці програми дозволяють працювати з векторною та растровою графікою, мають потужні можливості й постійно конкурують між собою. Обидві програми дозволяють виконувати одні й ті ж завдання, але питання вибору тої чи іншої програми стоїть вже протягом багатьох років і не є винятком для студентів та викладачів Українського гуманітарного інституту. У зв'язку з цим виникає потреба розглянути особливості цих програм та дати поради по їх використанню.

Об'єктом дослідження є комп'ютерні програми для векторної та растрової графіки.

Предмет дослідження – переваги та недоліки програм CorelDraw і Adobe Illustrator.

Метою дослідження є аналіз переваг та недоліків комп'ютерних програм CorelDraw і Adobe Illustrator при використанні їх у графічному дизайні.

Для досягнення мети дослідження в роботі ставилися такі **завдання**:

- проаналізувати можливості програм CorelDraw і Adobe Illustrator при використанні їх у графічному дизайні;

- встановити позитивні та негативні чинники, які впливають на вибір комп'ютерної програми для використання в графічному дизайну.

Огляд джерел. Перший програмний продукт CorelDraw вийшов у 1989 році, у цьому ж році був створений для Windows і Adobe Illustrator [1, 2]. З того часу версії продуктів оновлюються і доповнюються кожний рік, що потребує проведення їх порівнювального аналізу для виявлення переваг та недоліків при використанні в дизайні.

В роботах [3,4] проводиться аналіз програм CorelDraw і Adobe Illustrator з метою виявлення, яка програма краща. Автори виділяють можливості версій програм та наводять суспільну та особисту думку про програми. В роботі [3] автор надає перевагу Adobe Illustrator, в [4] – CorelDraw.

За результатами досліджень [3] сфера використання обох програм наступна:

	Adobe Illustrator	CorelDRAW
Маркетинг і реклама	15,4%	6,8%
Дизайн	12,4%	16,1%
Графічний дизайн	10,7%	20,3%
Вища освіта	5,7%	0
Інформаційні технології та послуги	3,2%	0
Одежа і мода	0	3,4%
Друковані видання (ЗМІ)	0	3,4%
Інше	52,6%	50,0%

Результати дослідження можливостей програм CorelDraw і Adobe Illustrator при використанні їх у графічному дизайні. Як вже вказувалось вище обидві програми дозволяють працювати з векторними та растровими зображеннями, але мають деякі особливості, які використовують при розробці окремих дизайнерських проєктів.

CorelDraw можливо рекомендувати до використання коли [5]:

- нема потреби працювати (за винятком рідких випадків) з Photoshop, потрібно швидко освоїти редактор векторної графіки;
- ви спокійно обходитеся мишею й для вас не принципова можливість роботи із клавіатури;
- ви готуйте матеріал під оперативну поліграфію;
- ви займаєтесь архітектурним проектуванням;
- ви готові витратити час на можливу вичистку артефактів.

Adobe Illustrator можливо рекомендувати до використання коли [5]:

- ви часто працюєте з Photoshop і готові витратити час на освоєння Illustrator;
- вам хотілося б мати можливість малювати тільки за допомогою клавіатури;
- ви готуєте макет під офсетну печатку;
- розмаїтість інструментів малювання не має для вас першочергового значення;

- для вас важливо зберегти адекватну кольоровість і уникнути артефактів на малюнку.

Достоїнства CorelDraw: не складний в використанні, підходить як для новачків, так і для досвідчених користувачів; останні доповнення програми дозволяють використовувати її для Windows і Mac; починаючи з 2020 року доповнення версій ефектом «Художній стиль» дозволяє перетворювати растрові зображення зі створенням ефектів: пастельна мозаїка, зернистий, графітовий та ін., що значно розширює можливості створення образів графічного дизайну; можливість створення зображень великих розмірів (40х40 м) та ін.

Недоліки CorelDraw: велика вартість програми (198 \$), не дуже якісне трасування.

Достоїнства Adobe Illustrator: потужне програмне забезпечення, перевірене роками; можливість сумісності продукту з Photoshop; доступно як для користувачів Windows, так і для Mac.

Недоліки Adobe Illustrator: можливість створювати зображення розмірами тільки до 5 м; висока вартість продукту, вартість на один місяць становить 31.49 долара, а з річною підпискою – 20.99 долара на місяць.

При всіх вказаних недоліках обидві програми увійшли у 2020 та 2021 роках в рейтинг п'яти найкращих програм для графічного дизайну.

Висновки:

1. Обидві програми мають великий ряд достоїнств і всупереч деяких недоліків широко використовуються в графічному дизайні у світовій практиці.
2. Розглянуті програмні продукти можуть використовуватися на різних підприємствах для виконання окремих завдань. Така ситуація потребує від сучасних дизайнерів знання обох програм, тому питання «Вивчати CorelDraw чи Adobe Illustrator?» стає не актуальним – потрібно знати обидві програми!

Список використаних джерел:

1. Продукти компанії CorelDRAW Graphics Suite. [Електронний ресурс] / <https://ru.wikipedia.org/wiki/Corel>
2. Adobe Illustrator. [Електронний ресурс] / https://uk.wikipedia.org/wiki/Adobe_Illustrator.
3. Adobe Illustrator против Corel Draw. Что лучше? [Електронний ресурс] / <http://zen-designer.ru/articles/285-adobe-illustrator-vs-coreldraw>
4. Для чего нужен CorelDRAW и что с его помощью можно сделать? [Електронний ресурс] / <https://subscribe.ru/group/coreldraw-x5---eto-prosto/1776052/>
5. Adobe Illustrator VS Corel – основные отличия программных продуктов, преимущества и недостатки. Что выбрать? [Електронний ресурс] / <https://doprof.ru/professii/adobe-illustrator-vs-corel-osnovnyie-otlichiya-programmnyix-produktov-preimushhestva-i-nedostatki/>

ВЯТОХА І. Ю.

*кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки та психології
Український гуманітарний інститут*

АНАЛІЗ ЕМОЦІЇ ВЕРБАЛЬНОГО ХУДОЖНЬОГО ПОВІДОМЛЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ВІРША В.А. СИМОНЕНКА «ТИ ЗНАЄШ, ЩО ТИ - ЛЮДИНА?»)

Актуальність теми публікації полягає в необхідності вивчення емоцій, які є трансмагістральними особистісними утвореннями, що дотичні до сутності суб'єктності людини, по різноманітних формах її вираження, з котрих найбільш науково верифіковані – об'єктивні. Так, в історії психології вивчення емоцій почалося з їх лицевого вираження, міміки: це студії Дюшена де Булонь, Ч.Дарвіна, П. Екмана. Однак, на думку Т.В. Лабунської, поряд з цим каналом прояву емоцій, ще одним основним є вербальний, мовний. Він не менш об'єктивний, оскільки має високоточну систему фіксації та користується усталеним протягом століть комплексом засобів виразності, і за письмовими зразками склав цілу область культурної практики – літературу. Однак традиційно вивченням емоцій людини через мову, вербальні форми їх презентації, займаються насамперед літературознавці (В.О. Аміримова, О.Є. Махов, А.В. Пушкіна) і лінгвісти (Дж. Ейчисон, Л.І. Мацько, Л.В. Мироненко, В.І. Шаховській). Результати таких досліджень мають узагальнено-метафоричний характер, і акцент тут зроблений перш за все на реаліях слова, його виплавлених емоцією формі й значеннях. Освітлення ж самої висловленої через мову емоції, її власних характеристик, вимагає психологічного підходу. Він позначений свого часу Л. С. Виготським, а нині розвивається перш за все в рамках аналізу тональності тексту (Sentiment-analysis), що розробляється зарубіжними вченими (С. Баччіанелла, Е. Камбрія, Й. Мацумото). У вітчизняній психології, що задіює матеріал української мови, тема вивчена недостатньо.

Тому **метою** роботи є дослідження психологічних характеристик емоції, відображеної у вірші В.Симоненка «Ти знаєш, що ти – людина?».

Хід дослідження. Емоції, які представлені в мові, є дискусійним об'єктом наукового розгляду. З одного боку, ряд вчених, таких, як Дж. Айто, К. Бюлер, Е. Сепір, позиціонували апіорну беземоційність тексту, вважаючи в ньому головною когнітивну функцію: «мова служить, перш за все, для передачі актуальної інформації, раціональної обробки отриманих знань, їх міжпоколінної трансляції» [4, стор. 2]. Згідно з іншою позицією, представленою М. Бреаль, А.О. Леонтьєвим, В.І. Шаховским, емоції осмислюються як мотиватори людської мови, спонукальні причини мовної активності в цілому. Мова створюється для й існує серед людей; в будь-якій мовній інформації міра всіх речей – людина, що надає диспозиційну, значить – афективну

забарвленість будь-чому промовленому. У світлі цього перший погляд бачиться як той, що скасовує самі основи мови. Ґрунтує природу мови фатична функція (емотивний/емоційний контакт зі співрозмовником, реальним/уявним), і прагматична (афектація почуттів, вираження ставлення до того, що повідомляється); вони обидві пов'язані з емоціями. Тому Ш. Баллі стверджує: «в мові все емоційно» [4, стор. 24], до чого Дж. Ейчисон підійшов з іншого боку: «емоції – найбільш людський фактор в мові» [там же]. Найяскравіше це представлено в художніх текстах, покликаних «облігаторно відтворювати емоційне життя людей» [4, стор. 25]; будь-який твір літературного мистецтва – це «осягнення світу через емоційно-естетичне переживання» [1]. Однак важливо, що на вербальне вираження емоції накладають відбиток особливості «матерії» вираження – слова. Слово – лівопівкульний конструкт, велика абстракція, де сема і семема, знак і значення, поліваріантні самі по собі, закріпилися неприродно, а абстрактно, в ході культурно-історичного розвитку людської свідомості. Тому слово – раціонально, змістовно дискретно, дискурсивно; воно є ноумен реалій, чітких і визначених у собі. Емоція не виняток: виражена в слові, вона повинна містити в собі якусь міру однозначності, стабілізованості, охоплюємості, за допомогою чого вона може бути фіксована і «влита» в вербальну форму. Сказане має два наслідки. Перший: складні, відтінково багаті і нелінійно динамічні емоційні утворення погано піддаються вербалізації: «ступінь апроксимації мови й миттєвих емоцій далека від бажаного завжди» [4, стор. 36]. Це породжує відомий феномен «мук слова». Найбільше їх бар'єр подолано в художній літературі; проте в кращих її зразках емоція, як правило, позбавлена своєї безпосередньої лінгвістичної атрибутики, будучи передана через тропи, реалії будь-якого ступеня віддаленості від неї самої. Другий наслідок: емоція названа втрачає не тільки тонкість і ефемерність, але і свою афективну гомогенність, набуває певний ступінь розсудливості. Тому А. Хеллер стверджує, що емоції в мові «завжди когнітивні й ситуативні» [4, стор. 26]. Але саме ця обставина робить аналіз емоції, вираженої через текст, не просто можливим і досяжним, але обумовлює об'єктивність процесу, а значить, і науковість результатів.

Процедура аналізу складається з двох моментів. Момент перший стосується самої емоції, передбачає виділення її характеристик, неповторна конфігурація яких представить психологічну специфіку такої в даному повідомленні. Момент другий стосується засобів вербалізації емоції, мовних її форм – всього того, що допоможе виявити її в тексті та схарактеризувати. Покажемо їх по черзі.

А. Оскільки література – це мистецтво, що розгорається в часі, необхідно взяти дві групи специфічних характеристик емоції: стабільні та динамічні. До перших відносяться інтенсивність, валентність і модальність емоції; до других – напрямок її зміни.

Б. Способами вербалізації емоцій, згідно О. Білусі, М. Гук, В.І. Шаховському, є 1) назва емоції, 2) її опис, 3) контекст (конотативний ряд

лексем), вираз. У першому випадку автори тексту вживають прямі назви-визначники емоцій; другий спосіб являє емоцію не прямо, даючи можливість зображення неноуменалізованих таких – доступ до більш широкого їх спектру; в третьому варіанті емоційність може відтворюватися через все, що завгодно, із залученням широкого кола асоціацій і стилістичних пластів, залучення як змістовної сторони, так і внутрішньої форми слова.

І перед аналізом слід окреслити емоційну постать літературно-творчої особистості взятого поета – В.А. Симоненка. Він помер дуже рано, у 28 років, і як передчуття цього, його творчість пронизана почуттям цінності й неповторності всього, що навколо – Батьківщини, любові, самого життя. Вірш «Ти знаєш, що ти - людина?» витримано в цьому ключі. Проаналізуємо емоцію, закладену в ній, за вказаними формами вербалізації.

1. Назва емоцій. У тексті вірша зустрічаються 11 прямих найменувань емоцій: 6 позитивних переважно середньої інтенсивності, 3 високоінтенсивних негативних, 2 – індіферентних. При цьому згадано 7 модальностей: 5 позитивних і 2 негативних, показник барвистості палітри переживань цього невеликого вірша. Назви складають близько 15% тексту – кожне сьоме слово. Це – свідчення достатньої емоційної наповненості тексту. Так, в цьому повідомленні домінує світла різнобарвна м'яка емоційна тональність, декілька напружена через наявність невеликого, але інтенсивно негативного сегмента.

2. Опис емоцій. Ідентифікується розділовими знаками й повторами. Так, два питальних речення, якими відкривається вірш, презентують інтенсивну емоцію інтересу, когнітивно-афективне утворення; подібні закінчення 3-5 рядків виявляють сильне (через повторення) переживання унікальності описуваного; і вигук виявляє наявність спонукальної емоції, афективно-вольового комплексу. Це збільшує емоційну наповненість тексту до 22,6%, тобто майже кожне 4 слово і словосполучення – афективно. Тут найяскравіше представлена емоційна динаміка вірша – від інтенсивної емоції інтересу та невизначеності, через спонукальний вигук – до твердження, впевненості, дієвості.

3. Контекст, конотативні значення. У творі залучена лексика образотворчого мистецтва, що побудована на співвідношенні портретності й пейзажності. Портретність теж має антитезу: це одиничний портрет (опис посмішки, очей), що представляє образ Я, і груповий (інші люди як заперечення зазначеного Я). Процесуально відбувається зіставлення Я – не Я, повернення до Я і його ствердження, що додає такому апологетичність і масштабність. Цей акт самоствердження безумовно пов'язаний з піднесеною емоційною позитивністю. А пейзажність, яка представлена в третьому чотиривірші, м'яко відтіняє людське Я, малюючи образ природної, натуральної – розкутої й вільної людини. Така «екологічна» і мистецька образність життєствердна і глибоко позитивна. Однак такий феєрверк ствердження, що межує з її надмірністю, вносить ноту настороженості –

зазвичай за такою надмірністю ховається невпевненість в тому, що те, що ми позиціонуємо, буде завжди, боязкість загубити його і втратити.

Висновки. Таким чином, у вірші В.А. Симоненка змальована різнобарвна, складна емоція, що динамічно розвивається. Вона ясно ідентифікується завдяки багатій, майстерно представленій лексиці поета. Загальний її тон – м'який, світлий, позитивний, напружений завдяки ноті чіткої негативності. Ця валентна негомogenous розгортається в монументальне (в невеликих масштабах твору) афективне кресендо – від пізнавальності до дієвості, від Я-сумніву – до його ствердження, поміщення в природно-екологічний і мистецький гармонізуючий контекст; кресендо декілька надмірне, яке розкриває наявність сегменту захопленості й ненасиченості життям, але ж і фарби переживання її ефемерності та найвищої цінності.

Список використаних джерел:

1. Барабуля М. Емоційний фактор виникнення конотативних значень лексичних одиниць / М. Барабуля. – Електроний ресурс. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/73942/02-Barabulya.pdf?sequence=1>
2. Кириленко Т.С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навч.посібник / Т.С. Кириленко. – Київ : Либідь, 2007. – 256 с.
3. Симоненко В.А. Ти знаєш, що ти – людина? – Електроний ресурс. Режим доступу: <https://onlyart.org.ua/ukrainian-poets/vasyl-symonenko/virsh-vasylya-symonenka-ty-znayesh-shho-ty/>
4. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций : Монография / В.И. Шаховский. - Волгоград: Издательство ВГПУ "Перемена", 2008. – 418 с.
5. Erik Cambria. SenticNet 2: A semantic and affective resource for opinion mining and sentiment analysis (англ.) // Proceedings of AAAI FLAIRS : конференція. — 2012. — P. 202–207.

ВЯТОХА І. Ю.

*кандидат психологічних наук, доцент, викладач,
Український гуманітарний інститут*

ВЯТОХА С. В.

*студентка спеціальності філологія
Український гуманітарний інститут*

КОНОТАТИВНІ ЕМОЦІЙНІ КОНСТРУКЦІЇ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВИ ELIE WIESEL AT THE UNITED NATIONS)

Сьогодні, у час використання різноманітних інформаційних технологій та появи явища інформаційної війни, актуальність обраної теми безперечна і полягає в необхідності дослідження мовних явищ, що представляють суб'єктивний бік повідомлення, розкривають його «людиноцентричну» природу і призначені транслювати емоції.

Таким є явище конотації, що все частіше привертає увагу дослідників. Так, Л.М. Блуменфельд, Л.І. Мацько, О.В. Мироненко працювали над науковим обґрунтуванням цього поняття. Досліджувався емоціональний генезис конотативних значень лексичних одиниць (М.Н. Барабуля), вивчалася роль конотації в метафоризації (Ж.А. Вардзелашвілі), семантиці слова (Т.А. Графова). Є студії, що розкривають конотацію як лінгвістичний прояв певного аспекту свідомості носіїв мови: національної свідомості українського народу (М. Гук), емотивної сфери психіки (В.І. Шаховський). Але функціонування емоційної конотації в більш широкому контексті, зокрема англомовному – тема, яка розкрита у вітчизняному мовознавстві ще не достатньо.

Тому **мета** роботи – дослідження особливостей конотативних емотивних утворень в сучасній англійській мові, на прикладі промови Е. Візеля в ООН.

Об'єкт дослідження – конотація як лексико-семантичний і стилістичний засіб мови.

Предмет дослідження – специфіка вживання конотацій, їх емоційного компонента на сучасному етапі розвитку англійської мови.

Для досягнення мети у роботі ставляться і розв'язуються такі **завдання**:

- 1) уточнюється поняття конотації, її види та значення у мовленні;
- 2) досліджуються емоції як стилістичний засіб в спілкуванні;
- 3) здійснюється аналіз емоційних конотацій у промові Elie Wiesel at the United Nations від 24 січня 2005 року.

На першому етапі дослідження уточнено поняття конотації, і емоційної конотації зокрема. Виділено три підходи до її визначення в сучасній лінгвістиці.

Підхід перший розкриває наявність у лексеми смислової надбудови, що необхідна для мовного її вживання. Типовим тут є визначення В.М. Русанівського: конотація – це додаткові семантичні й прагматичні особливості («співзначення») лексичного значення та значень других мовних рівнів, які нашаровуються на їхній предметно-поняттевий аспект и можуть бути зумовлені як змістовою стороною, так і внутрішньою формою слова.

Другий підхід підкреслює експліцитні, немовні фактори існування слова – фактор мовця як представника певного соціального статусу, позиції. Таким є визначення Ю.Д. Апресяна: конотація – елемент прагматики, який показує у зв'язку зі словом переважну практику використання відповідної речі [9, с. 40]. Схожу позицію демонструють К.А. Алендорф, Л.В. Кропотова. Остання зазначає: всі мовні сутності, що включають конотацію, надають тексту суб'єктивну модальність, сам текст нібито «оживає».

Третій підхід розкриває, що конотація є необхідним компонентом значення, не менш важливим, ніж основне. Л.І. Мацько каже, що конотація – компонент лексеми, який дає можливість використовувати її для вторинної номінації; виникає на асоціативно-образних уявленнях і як би заміщає пряме

об'єктивне значення [3, с. 358]. Така здатність заміщувати та витіснити стрижневе значення свідчить про змістову «важкість і потужність» конотації.

На другому етапі з'ясовано, що конотація має свою структуру, постійними компонентами якої, згідно О. Белусі, Л.В. Кропотовій, О.В. Мироненко та іншим, є експресивний (пов'язаний з виразно-образотворчою суттю лексичної одиниці), оцінний (дає позитивну або негативну оцінку предмету або явищу) і емотивний/емоційний (репрезентує емоційний потенціал суб'єкта відносно певного явища чи події). Останній, за умовою домінування в поле значення лексеми, утворює особливий вид – емоційну конотацію, яка перетворює текст в повідомлення, що животвориться емоцією, сполучаючи світи суб'єктності адресанта й адресата.

Емоційна конотація – спосіб вираження в мові емоцій, психологічний зміст яких полягає в зображенні у формі безпосереднього переживання (задоволення, радості тощо) значущості для життєдіяльності індивіда явищ і ситуацій, які впливають на нього [1, с. 220]. Характеристиками емоції є інтенсивність, валентність (знак) і модальність (неповторна барва переживання). Емоція, за словами Дж. Ейчисона – самий людський фактор в мові [20, с. 2]. Способами її вербалізації, згідно О. Білусі, М. Гук, В.І. Шаховському, є назва, опис і вираження. Назва – прямі називання емоцій, яких відомо обмежену кількість: біля десятка базових, і біля 70 – їх патерни. Опис передає барвисті відтінки переживання, залишаючи їх без назви: в тексті емоції спостерігаються не прямо, а через специфічні мовні знаки [5, с. 4]. Вираження – це коли емоційність може відтворюватись через все, що завгодно – від «емоції на емоцію», до будь-якого роду об'єктності, пропущеної через власне «Я» мовця. Мовні форми реалізації емоції тут складні й тонкі, обумовлені як змістовною стороною, так і внутрішньою формою слова [4, с. 187].

Характеристики емоційного змісту, який несе конотація, є проєкція тих, що описані в психології, на «матерію» мови. Йдеться про інтенсивність, або силу емоційного компонента, закладеного в тексті, яка може викликати ефект посилення, або зменшення, продукує слова з аргументативною – згрубіло-збільшувальною, і демінутивною – пестливо-зменшувальною семантикою. Також це валентність з її пунктами позитивності – індіферентності – негативності. При цьому категоріальні полюса термінологічно закріплені як пейрогатів («-») і дейрогатів («+»). І, врешті, модальність, що конкретизує знак емоційної семи, виявляючи неповторну забарвленість вкладеного в значення слова відчуття [4, с. 15]. Конкретна конфігурація цих характеристик утворює певну забарвлену єдність, що зветься стилістичною. Мета цього – створити певний колорит, стиль – високий і низький, урочистий, книжковий, дружній, офіційний, розмовний.

На третьому етапі було досліджено видатний словесний монумент трагізму і величі – промова єврейського письменника і публіциста, Нобелівського лауреата і Посланника миру Елі Візеля в Лізі Націй. Вона сказана напередодні 60-річчя визволення Аушвіца, де він був в'язнем, де

канули його рідні, і де народилася головна місія його життя – бути голосом жертв Катастрофи, ширше – будь-якої дискримінації, заради всеосяжного засудження насильства і байдужості, заради позиції «Більше ніколи!». Перед доповідачем постала непроста задача – вмістити в форму офіційного звернення то нелюдське страждання і біль, які він пережив колись, одночасно перетворивши їх в полум'яний заклик до добра і милосердя. Емоції пронизують все словесне «тіло» промови. Автор використовує і прямі назви емоцій, і їх опис, і конотативний ряд лексем. Проаналізуємо їх поступово.

1. Назви емоцій. За інтенсивністю емотивів високої інтенсивності згадано 22, (2 позитиви і 20 негативів); назв емоції середньої інтенсивності - 14 (по 7); високий негативний емоційний накал мови письменника. За знаком, згадано 14 дерогативів, 22 пейрогативів і 4 індіференти. Якщо врахувати, за Візелем, що «протилежність любові – байдужість» (індіферентна емоція) [6], то співвідношення – майже подвійна перевага пейрогативів. За модальністю тезаурус ноуменів емоцій в 4 рази перевершує перелік базових, відкриваючи високо диференційованість відповідної лексики автора.

2. Опис емоцій. Такі не мають чіткості ноуменів, але яскравіше презентують унікальне забарвлення переживання. Тут залучені групи слів, тому це – прояви конотацій засобами синтаксису. Таких описів в промові дві групи: стверджувальні й питальні. З «стверджувальних» висловлювань емоцій у всіх випадках трапляється семантичний контраст – або внутрішній, або зовнішній (контактний, дистантний), народжений зіткненням антонімічних слів або виразів. Зразок контактного контрасту: «in the heart of European Christendom and civilization by a brutal dictatorial regime»[6]; дистантного: абзац, де початок і кінець – «a creation»-«perished». Внутрішній контраст виявляється конфліктом, пов'язаним з висловлюванням почуття, або закладеним всередині його. Так, у другому абзаці автор говорить про труднощі підібрати слова для емоцій. «When speaking about that era of darkness, the witness encounters difficulties. His words become obstacles rather than vehicles; he writes not with words but against words». Інфернальність цього переживання ілюструється лінгвістичним положенням про «муки слова» при комунікуванні мовцем своїх емоцій, що виявлено В.І. Шаховським: ступінь апроксимації мови і емоцій тут особливо далекий від бажаного [5, с. 6]. «Питальні» описи емоцій – емоційні супровідники розумових процесів, які називаються «інтелектуальні емоції» (Є. Ільїн) або «афективно-когнітивні комплекси» (К.Е. Ізард). Шляхами їх інтенсифікації є кількісне нарощування питань, при їх скороченні, що призводить враження автоматної черги. Сама промова «зависає» на питанні. Так, описи емоцій - це виражена в емоціях теза про нерозв'язність загадки світового зла і відвічність її вирішень.

3. Конотативні значення лексем; вираження. Їх можна аналізувати в категоріях емоцій – інтенсивності та знаку-забарвленості. Інтенсивніший конотативний ряд тексту – у вживанні в тексті ступенів порівняння прикметників і прислівників. Явище схожого порядку – емоційна динамізація пов'язаних лексем. Очевидно, тут можливі два шляхи: порівняльна форма в

бік посилення якості, або зменшення / втрати. У Візеля використано кілька варіантів. Як-то, показ на початку тексту масштабності прецеденту. В пролозі автор говорить: «The man who stands before you this morning feels deeply privileged» [6, тут і далі]. Глибинно-висотний предикат вжито стосовно почуття, непросторового утворення. Таким чином задається масштабування всіх переживань, програмується «великий розмір» афективного мазка. Далі, перехідний варіант – вживання маркера надлишкової концентрації – «too». Як відлуння грізних днів, воно тричі повторюється в кінці промови, в останніх абзацах, відкидаючись завершальним «not too late». І, нарешті, застосування виразів замежовості, інфернальності, коли емоційна складова вилася за верхній, больовий поріг, була знеособлена і втратила свою якість, перетворившись в утробне відчуття мороку. Це і «unprecedented cruelty», і «immense solitude», «infinite despair», «absolute evil and malediction». Що до валентності й емоційного забарвлення виразних слів і їх поєднань, то індикаторами таких буде їх контекст, приналежність до певного стилістичного пласта лексики. Трапляються звернення до трьох таких пластів – відгомони культури й мистецтва, як показник видатних досягнень людської природи; біблійних та релігійних звучань, як ознака наявності духовності й Духа; а також офіційного і політичного складу, як домінанта об'єктивного і соціального початку. Врешті, культурогенезні альянзи показані в жорстких антиноміях; біблійний пласт представлений не захопленням віри, а тим, що «Бог закрити лице»; в термінах «сухих» офіціозів формулюється головна теза геноциду. Так, ці стилістичні плати виявляються дефункціоналізованими. Ще один прийом - підміна значення. Предметизації абстракцій, дематеріалізації реального, знеособлення живого, одухотворення неживого. У таких семантичних перенесеннях немає рівнозначності, тому вони виглядають як вимивання субстантивного змісту, його злив, підтасовування.

Взагалі, емоціональна щільність тексту Візеля, враховуючи проаналізовані прямі й непрямі способи вербалізації емоцій – щонайменше 25%, тобто майже кожне 4 слово. У ній – кардинальна дисиметрія в бік негативу; тим яскравіше виблискують рідкісні кристали дерогативів, що осягають, частішаючи, кінець промови правозахисника.

Висновки. Таким чином, емоційні конотації в промові Візеля представлені й назвами емоцій, в більшості інтенсивними пейрогативами з чотирикратним переважанням високодиференційованих за модальністю переживань; і описами емоцій, які є корелятами акту волі й пізнання, як споконвічне намагання розгадати таємницю зла; і конотативними значеннями лексем і вираженнями, з креном в бік аргументації й перевищення больового порогу, с застосуванням дефункціоналізованих пластів стилістики. Тим задається враження грандіозної панорами історії, яка призводить враження тяжкого мороку й омани, і нежиттєвості, яка сама себе спростовує, і має бути відвернена силою пам'яті майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Скрипченко О. В. Загальна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. – Київ: Либідь, 2005. – 464 с.
2. Кропотова Л.В. История развития лексической коннотации / Л.В. Кропотова. – Електронний ресурс // Режим доступу: <http://www.lib.tsu.ru/mminfo/000349304/09/image/09-033.pdf>
3. Мацько Л. І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; За ред. Л. І. Мацько. — К.: Вища шк., 2003. — 462 с
4. Мироненко О.В. Лексико-семантична категорія конотації у проєкції на прислівникові слова / О.В. Мироненко // «Молодий вчений». – № 10 (37), жовтень, 2016 р. – С. 186-189.
5. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций / В. И. Шаховский. – Волгоград: ВГПУ «Перемена», 2008. – 418 с.
6. Speech By Elie Wiesel at the United Nations / Електронний ресурс // Режим доступу: <http://www.jewishheritage.org.ua/en/2490/speaking-by-elie-wiesel-at-the-united-nations.html>

ГЛАДКА М.А.

*викладач кафедри германської філології
Український гуманітарний інститут*

КЛИМЕНКО М. С.

*студент спеціальності філологія
Український гуманітарний інститут*

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ 9 КЛАСУ

Сучасна реформа освіти у навчальних закладах ставить завдання підвищення якості освіти та вдосконалення методів навчання. Усе більшому значенню надається проблемам навчання іноземним мовам.

Аудіювання – це складний активний процес мовленнєвої діяльності, що вимагає детального вивчення як з точки зору функціонування механізмів сприйняття, так і розвитку аудитивних умінь і навичок. Навчання аудіювання є досить **актуальним** тому, що аудитивна компетентність є важливим компонентом у професійній діяльності майбутнього фахівця.

Уміння сприймати й розуміти мову на слух стає все більш важливим в епоху сучасних технологій, бо воно сприяє формуванню міжкультурної, інформаційної та професійної компетентностей. У мовному спілкуванні людина отримує значну частку інформації по слуховому каналу – як при безпосередньому спілкуванні (при контакті з оточуючими, в процесі навчання на уроках, беручи участь в конференціях і дискусіях, олімпіадах), так і через технічні канали зв'язку (за допомогою радіо і телебачення, в режимі онлайн).

При цьому процес сприйняття і розуміння мови на слух може відбуватися з наявністю або відсутністю зорового ряду.

Проблеми навчання аудіювання розглядаються в наукових і методичних роботах таких вітчизняних і закордонних дослідників, як: Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е., Власенко Л.В., Гальскова Н.Д., Ніколаєва С.Ю., Сахарова Т.Е., Рабинович Ф.М., Рогова Г.В., Anderson A., Sherman J.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практично розробити технологію формування англомовних навичок та вмінь аудіювання школярів середнього етапу.

Об'єкт дослідження – процес формування англомовної аудитивної компетентності.

Предмет дослідження – методи формування англомовної компетентності в аудіюванні в учнів 9 класу загальноосвітньої школи.

Для досягнення мети дослідження в роботі ставилися такі **завдання**:

1. Описати аудіювання як вид мовленнєвої діяльності. Цілі й зміст навчання аудіювання.

2. Дослідити психологічні та лінгвістичні особливості формування аудитивної компетентності учнів середньої школи.

3. Розглянути методичні рекомендації щодо ефективних методів та прийомів використання аудіовізуальних засобів навчання.

4. Розробити систему вправ для навчання аудіювання.

5. Схарактеризувати виявлення рівня ефективності роботи вчителя по формуванню вмінь аудіювання тексту.

У роботі здійснено теоретичне обґрунтування та практична розробка технології формування англомовних навичок та вмінь аудіювання школярів середнього етапу.

Аналіз теоретичних джерел показав, що компетентність в аудіюванні – це здатність особи слухати тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах прямого й опосередкованого спілкування. Складниками компетентності в аудіюванні є вміння, навички, знання, а також комунікативні здібності. Рівень сформованості компетентності в аудіюванні на кінець 9-го класу має відповідати цільовому рівню володіння іноземною мовою – рівню А2 згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти.

Результати дослідження. Для того, щоб опанувати вмінням сприйняття іноземної мови на слух, необхідно регулярно слухати записи іноземною мовою із використанням різноманітних акцентів, починати з простих завдань і поступово їх ускладнювати. Учитель повинен звертати увагу на індивідуальні особливості учня, які можуть викликати труднощі, і надавати впевненості у власних силах. Наявність такого підходу дозволить швидко досягти успіху в навчанні аудіювання.

Нами була розроблена система вправ для формування англомовної компетентності в аудіюванні учнів 9-го класу по трьох етапах: дотекстовий, текстовий, післятекстовий. Пропонуємо розглянути деякі з них.

Приклади вправ текстового етапу.

Мета вправ другої групи – розвивати у процесі сприйняття відеофільму спеціальні уміння аудіювання. До другої групи вправ входять вправи таких типів: не комунікативні/умовно-комунікативні; рецептивні/рецептивно-репродуктивні вправи; індивідуальні/парні; з опорою/без опори; з ігровим рольовим компонентом; усні/письмові.

Вправа 1

Мета: отримати максимально точну та повну інформацію.

Тип вправи: рецептивно-репродуктивна, некомунікативна.

Інструкція: We will watch the part from the film “Home Alone”. While watching it, you have to complete the dialogue.

Megan: This is so ...

Buzz: What?

Megan: We're here Kevin's at home. Mom's

Buzz: So?

Megan: You're not all ... about Kevin?

Buzz: Why should I be? At least, I acted like ... and this time, he caught it in the butt.

Megan: He's so Don't you think he's flipped?

Buzz: The little trout can use ... in the real world.

Megan: You're not all worried that something might ... to it?

Buzz: No. For ...: A. I'm not that lucky. Two: We have And D: We live in the most ... in the United States of America, where nothing even remotely ... will ever happen.

Вправа 2

Мета: отримати максимально точну та повну інформацію.

Тип вправи: рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна. Вправу можна виконувати у парах.

Інструкція: We will watch the part from the film “Home Alone”. We will watch the fragment in the church. Be ready to describe two characters. Work in pairs.

Kevin	Old Man Marley

Оцінити ефективність роботи вчителя можна за допомогою отримання результатів перевірки рівня сформованості вмінь аудіювання тексту в учнів. Об'єктивність і точність оцінок забезпечуються такими критеріями:

- якість знань (міцність, повнота, глибина, узагальненість, системність, дієвість);

- сформованість ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей, способів навчальної діяльності (виконання за зразком, за аналогією, в нових ситуаціях);

- володіння досвідом елементарної творчої діяльності (частково-пошуковий і пошуковий рівні);
- володіння досвідом емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до самого себе.

На основі зазначених критеріїв виділяються інтегровані рівні навчальних досягнень учнів:

- початковий рівень (1-3 бали)
- середній рівень (4-6 балів)
- високий рівень (10-12 балів)

Висновок. Таким чином, ми досягнули поставлених цілей, а саме: описали аудіювання як вид мовленнєвої діяльності, цілі і зміст навчання аудіювання; дослідили психологічні та лінгвістичні особливості формування аудитивної компетентності учнів середньої школи, розглянули методичні рекомендації щодо ефективних методів та прийомів використання аудіовізуальних засобів навчання; розробили систему вправ для навчання аудіювання; схарактеризували, як виявити рівень ефективності роботи вчителя по формуванню умінь аудіювання тексту.

Використання відеоматеріалів в процесі навчання іноземних мов відкриває широкі можливості для активної роботи в процесі формування та вдосконалення навичок і умінь учнів для формування компетентності в аудіюванні, робить навчальний процес вивчення іноземних мов цікавим і інформативним.

Список використаних джерел:

1. Власенко Л.В. Особливості навчання аудіювання як виду мовленнєвої діяльності / Л.В. Власенко, О.А. Левурда // Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. – НУХТ, 2012. – С. 165-168.
2. Гапонова С.В. Розвиток особистості старшокласників у процесі навчання аудіювання іноземною мовою/С.В. Гапонова // Іноземні мови. – 2002. – № 2. – С. 3-8.
3. Глухов, Г. В., Громова Т.В. Личностно-ориентированный подход как доминирующая парадигма современного профессионального образования: на примере обучения аудированию/Г. В. Глухов, Т. В. Громова. – С.: Изд-во Самарского государственного экономического университета, 2006. – 140 с.
4. Исламова Э.М. Трудности при обучении аудированию на занятиях английским языком и пути их преодоления // Инновационная наука. – 2015. – №10-3. – С. 107-110.

ГРЕБІННИК Ю. Л.

*викладач кафедри дизайну
Український гуманітарний інститут*

**ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ДИЗАЙНУ, ЙОГО ІСТОРІЯ,
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Постановка проблеми. Аналізуючи вітчизняні та закордонні проблеми - Дизайн - явище культури ХХ століття, теорія та механізми функціонування якого становлять дуже вагомий інтерес для сучасної естетики та культури в цілому. Дизайн - це не тільки феномен, це ще й цікавий об'єкт для досліджень в межах культурології, психології, історії, мистецтвознавства та інших не менш популярних наук на сьогодні.

Нині, говорячи про стан дизайну, варто звернути увагу на досить важливий фактор у його розвитку - освіту дизайнера, активізація інтересу до розвитку якої спостерігається ще з кінця 90-их років ХХ століття. У цей час зростає кількість навчальних закладів, які готують спеціалістів у цій галузі. У 1989-2001 роках відбулися наукові конференції у Києві, Івано-Франківську, Львові, Херсоні, Харкові, на яких були розглянуті та окремо виділені проблеми щодо отримання дизайнерської освіти на різних навчальних рівнях. Науковці зазначають, що на сьогодні в Україні готової цілісної моделі підготовки дизайнера ще не існує [9, с. 56]. Існує необхідність узагальнення новітнього досвіду зокрема, закордонного, загальної художньо-проектної культури, особливо тих ланок освіти дизайнера, які знаходяться на стадії формування. Окрім того, актуальним залишається питання забезпечення фахівцями достатньою кваліфікацією всіма освітніми ланками цієї галузі.

Аналіз попередніх досліджень. Окремі аспекти вітчизняної дизайнерської освіти розглядалися у працях О. Бондаря, А. Бойчука, В. Даниленка, Т. Костенко, Л. Малиновської, В. Сидоренка, П. Татіївського та інших науковців. Серед сучасних дослідників, що застосовують принципово нові засоби для дослідження дизайну, можна назвати А. Ульяновського, О. Оленіну, Ю. Легенького, Д. Кучерюка. Сьогодні проводяться комплексні дослідження, частіше присвячені спеціалізованому вивченню проблеми, що передбачає аналіз та визначення шляхів розвитку національної системи освіти дизайнера на рівні середньої освіти, вищих навчальних закладів різного рівня акредитації, після вишівської підготовки тощо. Приведення різних освітніх ланок до відповідних норм і сучасних вимог суспільного розвитку, надання їм гнучкості, здатності реагувати на соціальне замовлення набуло сьогодні особливої актуальності.

Мета роботи. Дослідження особливостей вітчизняного дизайну, підходів до його історичного осмислення та формування як одного з феноменів культурного розвитку, аналіз поглядів відомих науковців щодо походження та перспектив розвитку дизайну як в Україні, так і в цілому світі, характеристика естетичних сторін у широкому розумінні дизайну як цікавого об'єкту для дослідження у різних сферах людського життя.

Результати теоретичного дослідження. Теорія дизайну має своїх послідовників і критиків, а розробка його аспектів стимулює розвиток сучасної культури. Проблеми та питання дизайну набувають особливого значення, починаючи з кризи пластичних мистецтв в ХІХ столітті, яка вже на його початку призвела мистецтво до рішучого розриву майже зі всією багатовіковою європейською художньою традицією.

У XX столітті дизайн набуває особливого значення як засіб естетичного перетворення дійсності. Його можна сміливо віднести до найбільш масових видів мистецтва. Він охоплює практично всі сфери людської діяльності, і тому професія дизайнера за останні роки набула актуальності, продовжує бути популярною.

Розглянемо дизайн як формоутворювальний чинник. Функції дизайну, що відповідають творчій діяльності, і в цілому становлять собою єдину систему, що своєю чергою складається з функцій конструктивної, гносеологічної, аксіологічної, виховної, евристичної, соціальної, комунікативної, гедоністичної тощо. Головними проблемами, які сьогодні вимагають ретельного дослідження, є історія розвитку дизайну як особливого виду мистецтва та культурно-історичного феномена, його взаємодія та вплив на інші види мистецтва, розгляд дизайну як формоутворювального чинника та його роль у формуванні естетичних поглядів людини, функції дизайну, в яких проявляється його соціально-культурна, окрім того, споживацько-функціональна та комунікативно-естетична цінність, особливості структури дизайну та його фундаментальні принципи.

Дизайн, якому протягом десятиліть не приділялося належної уваги, сьогодні може стати інтегративно-комунікативним компонентом усієї системи художнього виховання. З іншого боку, повноцінне включення цього виду художньої діяльності до системи мистецької освіти на різних її рівнях сприятиме узгодженню навчання, виховання із системою ціннісних орієнтацій та соціальних нормативів, які визначають цивілізаційні процеси. У 1997 році була прийнята постанова Кабінету Міністрів України «Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки».

Усвідомлення цього певною мірою визначається історією формування дизайну. Найбільш цілеспрямований та повний вираз естетика промислової продукції перших років XX століття знайшла у спадщині Баухауза – великої школи промислового проєктування.

Баухауз був організований у 1919 році архітектором Вальтером Гропіусом, учнем Беренса та членом Веркбунда. Основним завданням роботи цієї школи був пошук функціонально виправданої форми. Так почав створюватися стиль Баухауза. Основою якого було злиття форми та функції [4, с. 88].

Головним завданням Баухауза Гропіус вважав об'єднання різних галузей творчої діяльності, використання всіх можливостей техніки та станкового мистецтва для створення єдиного та гармонійного речовинного середовища.

За кінцеву мету завдання мало гуманізацію суспільства та демократизацію виховання всебічної особистості. Своєю діяльністю Баухауз підкреслював, що теорія є схемою для створення речей, об'єктивним засобом колективного формоутворення, вона готує підґрунтя, на якому багато індивідуальностей можуть досягти високої єдності у своїх витворах.

Майже одночасно з Баухаузом в інших країнах з'являються подібні

об'єднання, що ставлять перед собою подібні цілі. У Чехословаччині в 1920 році був організований прогресивний союз художників-конструктивістів «Дев'ятсил», що за своїми цілями був близький до Баухауза. У Франції продовжувачем ідей конструктивної формотворчості, на той час єдиною функціонального виправданого середовища стає архітектор Ле Корбюзьє, в США – архітектор Ф.Р.Райт. Серед теоретиків дизайну необхідно назвати відомого німецького скульптора Адольфа Гільдебранда. Його книга «Проблема форми в образотворчому мистецтві» висвітлює питання первинних понять про сприйняття навколишнього світу, питання форми та дії тощо.

Можливість в процесі естетичного сприйняття синтезувати пізнання та оцінку явища наштовхує на думку про необхідність свідомо моделювати структуру естетичного сприйняття в продуктах дизайну. Виразником естетичних якостей виступає, перш за все, форма виробів, тому принципове значення набуває питання про співвідношення форми та функції речі. Функція, щоб стати реальним предметом, конкретизується в матеріальну форму; форма, при всій своїй залежності від функції, відносно самостійна і має бути вирішена не лише як доцільна, а як і виразна. Це необхідно тому, що форма обмежує, виділяє предмет з довкілля та одночасно пов'язує його із середовищем, дає можливість вступити в контакт з предметом. Підсумовуючи всі значення форми, можна сказати, що саме вона, виступаючи посередником при взаємодії людини із природним та штучним середовищем і внаслідок цього виконуючи ще комунікативну функцію, привносить той дух гуманізації та натхнення предметного середовища, про який пишуть сучасні естетики та теоретики дизайну.

Говорячи про сучасних дослідників дизайну, необхідно відзначити найбільш яскравих вітчизняних та закордонних теоретиків. Зокрема, Андрій Ульяновський дає визначення міфодизайну на основі його концепції: міфодизайн - це засіб створення нової реальності, нового міфу для сучасної людини на основі всього накопиченого суспільного та культурного досвіду.

Дизайн проникає в усі сфери життя і діяльності людей. Теорія практичної естетики набуває особливої актуальності, тому що дизайн як особливий вид мистецтва все більше привертає до себе з кожним роком. У вітчизняній естетиці вище згадане питання було розглянуте і досліджене в 60-ті та 70-ті роки. Також існують праці дещо пізнішого періоду. Але протягом минулого десятиліття достойних праць, що висвітлювали б цю проблематику, на жаль, не було створено, роботи такого типу, де детально описувався феномен і важливість дизайну з'явилися лише у XXI столітті. Саме тому подальший розвиток філософської думки в цьому напрямі культури, переклад робіт західних фахівців - дуже важливе питання у наш час.

Висновок. У результаті проведеного дослідження щодо сучасного стану і перспектив розвитку дизайну можна виділити такі особливості:

1. Створення своєрідного художнього образу є актуальним на сьогодні, як і моделювання структури естетичного сприйняття.

2. Організація форми дизайну як цілісної системи для її розуміння і сприйняття.

3. Використання теорії практичної естетики, що набуває все більшої популярності.

Таким чином, можна сміливо стверджувати, що необхідність розширення теоретичного підґрунтя для вивчення дизайну на основі створення нових теоретичних розробок дійсно існує, а ці розробки, своєю чергою, стануть основою для розвитку практичного дизайну та створення професійної та кваліфікованої вітчизняної школи дизайну, що поступово популяризуватиметься не тільки на теренах нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Аронов В. Р. Дизайн и искусство / В. Р. Аронов. – Москва, 1984.
2. Банфи Л. Философия искусства / Л. Банфи. – Москва, 1989. – С. 113.
3. Каган М. С. Дизайн: очерки системного проектирования / М. С. Каган. – Санкт-Петербург: Издательство Ленинградского университета, 1983.
4. Легенький Ю. Т. Дизайн: культурология та естетика / Ю. Т. Легенький. – Київ: КНУТД, 2000.
5. Мукаржовский Я. Исследование по эстетике и теории искусства / Я. Мукаржовский. – Москва: Искусство, 1994.
6. Оленина Е. Ю. Реклама как художественно-эстетическая ценность / Е. Ю. Оленина. – Харьков: Харьк. гос. акад. культуры, 1999. – 54 с.
7. Панченко В. І. Мистецтво в контексті культури / В. І. Панченко. – Київ: ТОВ "Міжнар. фін. агенція", 1998. – 192 с.

ДОВБУШ Н. Є.

*викладач Ірпінського державного коледжу
економіки та права*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження обумовлена тим, що фондовий ринок є одним із важливих елементів фінансового ринку, оскільки сприяє залученню капіталу у вигляді інвестицій у всі сфери економіки та покращенню добробуту населення через володіння цінними паперами. Попри це, існують проблеми, які перешкоджають вітчизняному фондовому ринку стати ефективним механізмом мобілізації фінансових ресурсів. Зокрема, слід вказати на такі з них: законодавча неврегульованість корпоративного управління; проблема організації фондового ринку; недосконалість депозитарно-клірингової інфраструктури; несвоєчасність, необґрунтованість та часто невірогідність інформації про діяльність учасників фондового ринку України [2].

Об'єктом дослідження є особливості функціонування фондового ринку як одного з важливих елементів фінансової системи України.

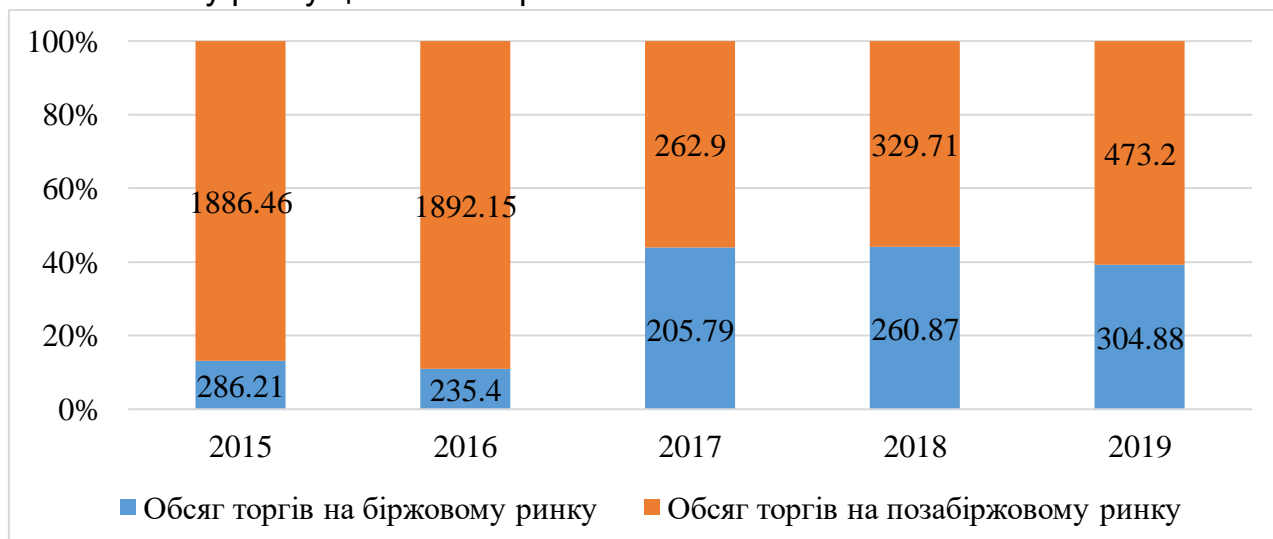
Предметом дослідження є аналіз обсягів торгів на біржовому ринку України за останні роки.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану фондового ринку України та перспектив його подальшого розвитку.

Огляд джерел. Дослідженню проблем функціонування фондового ринку України присвячено праці багатьох вчених і практиків, зокрема: Б. Альохіна, М. Білоцької, К. Іванової, А. Меньшикової, С. Москвіна, О. Нагієвича, В. Полюховича, Г. Пурія, О. Собкевича, С. Степанчука, І. Кравцової, В. Ульянова, І. Шкодіної та ін. Однак, питання формування ефективно діючого ринку цінних паперів в Україні досі є актуальним.

Результати дослідження. З 2017 року в українців з'явилося більше фінансових можливостей для інвестування у своїй країні. Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку (НКЦПФР) на законодавчому рівні [3] дозволила українцям торгувати цінними паперами іноземних компаній. Раніше можливості легально купувати акції або облігації топових світових компаній, таких як Microsoft, Apple або Alphabet, не було. Але ці папери на порядок цікавіше для інвестування, ніж папери вітчизняного бізнесу. У зв'язку зі спрощенням процесу торгівлі та розширенням переліку іноземних цінних паперів, які можуть торгуватися, на українському ринку можуть з'явитися «блакитні фішки» – акції найбільш великих, ліквідних і надійних компаній зі стабільними показниками дохідності, особливо ті, які на слуху в українських інвесторів. Очікується інтерес до корпоративних єврооблігацій, у тому числі й тих компаній, чий бізнес пов'язаний з Україною [1].

Дані Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку свідчать про те, що в останні роки відбувається зростання обсягів торгів на вітчизняному ринку цінних паперів.

У 2019 році обсяг торгів на біржовому ринку становив 304,88 млрд грн, а саме 39,18% від загального обсягу торгів на ринку цінних паперів. Темп приросту біржового ринку у 2019 році становив 16,87%, порівняно з 2018 роком [4].

Рис. 1. Обсяг торгів на ринку цінних паперів у 2015-2019 роках, млрд грн. [4]

Останні роки спостерігається консолідація торгівлі цінними паперами на двох організаторах торгівлі «ПФТС» та «Перспектива». У порівнянні з 2018, у 2019 році питома вага обсягів торгів ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива» становила 61,13% та збільшилась на 12,32 процентні пункти, одночасно питома вага обсягів торгів АТ «Фондова біржа «ПФТС» становила 37,61% та зменшилась на 5,52 процентні пункти [4]. У таблиці 1 показана інформація щодо обсягу торгів в Україні.

Таблиця 1

Обсяги торгів на організаторах торгівлі у 2016-2019 роках [4]

Найменування організаторів торгівлі	2016		2017		2018		2019	
	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %
Перспектива	1 36057,62	57,80%	1274 10,01	61,91%	1273 25	48,81%	1863 63,24	61,13%
ПФТС	93719,2	39,81%	6433 7,74	31,26%	1125 18,17	43,13%	1146 72,71	37,61%
УБ	3531,2	1,50%	1341 2,22	6,52%	2098 7,86	8,05%	3840,19	1,26%
КМФБ	1743,32	0,74%	81,75	0,04%		–		–
Універсальна	252,09	0,11%	399,2	0,19%		–		–
СЄФБ	59,09	0,03%		–		–		–
УМВБ	2 1,71	0,01%		–	34,95	0,01%	4,36	0,00%
УФБ	1 8,93	0,01%	1,16	0,00%		–		–
ІННЕКС	1,98	0,00%	145,43	0,07%	0,49	0,00%		–
УМФБ	–	–		–		–		–
Усього	2 35405,14	100,00 %	2057 87,51	100,00%	2608 66,46	100,00%	3048 80,50	100,00%

У 2019 році Україна почала відкривати нові можливості для залучення на ринок цінних паперів і фондового ринку нерезидентів. Так, у травні 2019 року запрацювала система міжнародного депозитарію Clearstream, яка дозволить нерезидентам купувати українські цінні папери. Крім того, з початку року в Україні можна легально купувати цінні папери таких компаній, як Tesla й Apple.

Оскільки фондовий ринок в Україні знаходиться все ще на етапі становлення, і ще не існує сформованої інституційної поведінки учасників ринку, необхідно посилити нормативно-правове регулювання державою його діяльності. Основним регулюючим органом фондового ринку країни є комісія з цінних паперів та фондового ринку. Розширення її повноважень, а також реалізація всіх її функцій відповідно до міжнародних стандартів дозволить сформувавши основу для подальшого розвитку фондового ринку України.

Отже, результати дослідження свідчать про те, що в останні роки відбувається зростання обсягів торгів на вітчизняному ринку цінних паперів, однак все ще не вирішені основні проблеми функціонування фондового ринку, які перешкоджають його активному розвитку, зокрема: законодавча неврегульованість; проблема організації фондового ринку; недосконалість депозитарно-клірингової інфраструктури; невідкритість інформації про діяльність учасників фондового ринку України; необізнаність громадян щодо можливості інвестування в цінні папери тощо.

Список використаних джерел:

1. Крусир Т. Сучасний стан фондового ринку України [Електронний ресурс] / Т.О Крусир, В.І Осипов // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2019. – Т. 18, № 1. – С. 184–191. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rectpu_2019_18_1_14.

2. Мельник О. Сучасні тенденції розвитку фондового ринку України [Електронний ресурс] / О.І Мельник, І.М Капітан // Електронний журнал «Ефективна економіка». – 2019. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7462>

3. Про внесення змін до Положення про допуск цінних паперів іноземних емітентів до обігу на території України [Електронний ресурс] : Рішення НКЦПФР від 07.12.2017 р. № 871. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0021-18#Text>

4. Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2019 рік [Електронний ресурс] : НКЦПФР, 2020. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=10666647>.

ДУДАРЕЦЬ В. М.

*кандидат архітектурних наук, доцент
доцент кафедри дизайну
Український гуманітарний інститут*

ФОРМУВАННЯ КОМПОЗИЦІЇ В ДИЗАЙНІ

Постановка проблеми. Однією з важливих проблем дизайну є організація і формування композиції, отримання основних композиційних прийомів в дизайні загалом і в графічному дизайні зокрема. На сьогодні дизайн займає значне місце в нашому житті щодо формування внутрішнього і зовнішнього середовища, і в цьому важливу роль займає питання

композиції. Аналізуючи зразки сучасної поліграфічної продукції в дизайні (плакати, буклети, листівки, візитівки тощо) можна прослідкувати значні тенденції композиційного та стилістичного характеру. Саме поліграфія, як частина сучасного дизайну, значною мірою залежить від питань, що пов'язані з теорією композиції.

Сьогодні у творах поліграфічної продукції, особливо у творах графічного дизайну, важливу роль займають питання композиції, які необхідно структурно проаналізувати.

Ступінь розробленості теми. Вивченням теорії композиції в дизайні займається велика кількість дослідників серед яких В.М. Косаревський – дослідження взаємозв'язків різних градічно-ландшафтних композицій, М.І. Яковлев - композиція в дизайні, В.Е. Михайленко – геометрична композиція, А.П. Піотровський – способи та методи композиції, Л.М. Савенок – різноманітність композиційних матеріалів та застосування технологій. А сьогодні це питання розглядають також і психологи: А.К. Беєр – оптичні властивості кольору, А.Н. Ждан – вплив кольору на свідомість, Л.З. Лихий – вплив форм різних стилів на спосіб і ритм життя, С.Т. Паш - вивчення характеру, темпераменту, особливості психіки, смаків, Р.Д. Черішевський – поєднання внутрішнього наповнення людини з навколишнім композиційним середовищем, в якому вона проживає.

Мета дослідження. Ознайомитись з основами, складовими дизайну, композиційними прийомами та формування композиції в дизайні.

Результат досліджень.

Придивимось уважніше до предметів, що супроводжують наше буття. Речі, які оточують людину – це сховище інформації, що пройшло через тисячоліття. Причому ця інформація може бути зосереджена на площі й в 30 м², і у 200 м². Коли ми сідаємо за стіл, то не задумуємось над тим, що форми й призначення цього предмет мало змінилось з часів Давнього Єгипту або Греції. В усі епохи людина прагнула до оптимального середовища існування. І керувалася у своєму прагненні не тільки особистим смаком і модою, але й останніми вимогами комфорту.

Ще кілька років тому наш земляк вкладав в поняття комфорту чисто технічне оснащення середньостатистичної квартири (добротна сантехніка, кухонне устаткування, пральна машина і т. д.). Те, що складові комфортабельного життя перейшли з категорії «зручностей» в категорію «краса» і «самовираження в інтер'єрі», говорить про помітний розвиток в наших взаємостосунках з дизайном.

У радянські часи слово «дизайн», зважаючи на свою яскраву «західність», не схвалювалося і змінювалося виразом «художнє проєктування» (між іншим, досить точним). Сьогодні ми говоримо про дизайн стосовно різних явищ і предметів – від оформлення дамської сумочки до зовнішнього вигляду міжконтинентальної балістичної ракети. Істотну роль в розвитку цього поняття зіграла промислова естетика. Ця сфера дизайну унікальна тим, що підіймає до високого естетичного рівня масову продукцію.

І ось вже наш сучасник смакує досконалістю форм комп'ютерів, автомобілів і телевізорів останніх моделей.

Видавничо-поліграфічна продукція базується на зразках графічного дизайну і має значні тенденції у вдосконаленні відповідної форми й композиції.

Якщо ви хочете одразу, не відкладаючи, перейти до практики дизайну, вам необхідно знати, що робота дизайнера наскільки цікава і багатоманітна, настільки й складна. Спробуємо визначити її основні етапи.

Між задумом, існуючим тільки в нашій уяві, і конкретною реалізацією проєкту дуже велика відстань. Почати слід з ескізу. Наступним буде проєкт. Задача проєкту – дати уявлення про реальний результат, скоректувати деталі, і створити основи для втілення задуманого.

Складові дизайну існують одночасно у двох вимірах, двох світах – у межах чистого мистецтва й у межах техніки. Відповідно, і мова понять ділиться на дві групи. Першу можна позначити як «художню», яка прийшла з «старовинних» видів мистецтва – живопису, скульптури. Це поняття загальні й, що важливо відзначити, фундаментальні для всіх мистецтв і архітектури: стиль і стилізація, простір і середовище, пропорції, пластика, ритм, об'єм, колір, світло, контраст і нюанс, поверхня і фактура. Деякі з перерахованих понять властиві будь-якому середовищу, наприклад простір і світло, пропорції, об'єму і поверхня. їх можна за бажанням змінювати, для чого необхідно опанувати спеціальні прийоми роботи. Ритм, колір, контраст і нюанс, фактура, частково світло – це і є прийоми, і принципи перетворення середовища.

Друга група понять прийшла в дизайн з області техніки, конструювання і будівництва, тому ми звемо її «технічною». До технічних понять має сенс віднести реконструкцію, перепланування, кубатуру, перспективу, зонування, масштаб, ескіз, проєкт, креслення, фарбування, інсоляцію, декорування, модуль, план.

«Технічна» група не випадково займає місце після «художньої». Вона є перекладом абстрактних понять на практичну мову.

Так, філософське поняття «простір» в перекладі на технічну мову стає «кубатурою» з конкретною кількістю метрів, а «колір», якому мистецтвознавці всього світу присвятили томи досліджень, відповідає термінам «фарбування» і «колір». Очевидно, що, перейшовши у свої дизайнерській творчості до етапу технічних понять, ви впритул наблизилися до реального втілення задуму в життя. Адже кінець кінцем засилля дизайнера направлені якраз на те, щоб ідея перетворилася на проєкт, а проєкт – в живий індивідуальний простір, придатний для певного комфортного життя. Розділивши поняття на дві основні групи, відкриємо власний словник термінів, почнемо з художніх понять.

Середовище в дизайні – це організоване дизайнером або архітектором наочно-просторове оточення людини. Наприклад, анфіладний простір з парадним чергуванням залів і позолоченими меблями створює «палацово-

показове» середовище. А простір офісу з економною і раціональною розстановкою меблів і відповідним освітленням характеризує середовище ділове, що розташовує до роботи.

Простором в дизайні можна назвати «оформлену пустку». Спробуємо уявити її собі через наші відчуття: у маленькому замкнутому паралелепіпеді ліфта – і в чистому полі, в палаці епохи бароко – і в петербурзькому дворі-колодязі. Простір завжди забарвлений емоцією, він підвладний волі дизайнера і водночас, певною мірою, формує особу і настрій людини. Дизайнер, як правило, має справу з внутрішнім простором, а композиція «тримає» ваш простір, організовує його і підпорядковує так званим законам композиції.

Приділяючи увагу окремим складовим композиції в дизайні слід окреслити загальну структуру композиції, яка є однозначно інструментом гармонійної побудови творів не тільки графічного дизайну, але також інших видів художньої творчості, включаючи живопис, скульптуру, архітектуру, дизайн середовища, ландшафтний дизайн тощо.

Структура теорії композиції в графічному дизайні

№ н/п	Категорії	Якості	Засоби
1	Лінійна композиція	Статика	Пропорції
2	Площинна композиція	Динаміка	Пропорційність
3	Об'ємна композиція	Контрасти	Гармонія
4	Об'ємно-просторова композ.	Гармонія	Контрасти
5	Маса в композиція	Нюанс	Симетрія
6	Тектоніка	Симетрія	Асиметрія
7	Формальна композиція	Асиметрія	Асиметрія
8	Категорії композиції	Дисиметрія	Ритм
9	Елементи композиції	Ритм	Метр
10	Головний елемент	Метр	Фактура
11	Цілісність	Пропорція	Текстура
12	Супідрядність	Масштаб	Статика, динаміка
13	Принцип композиції	Колір	Перспектива

Розглянемо деякі складові композиції. Пропорції знайомі нам ще з підручників математики як співвідношення частин між собою і відношення кожної частини до цілого. Пропорції якнайповніше виражали уявлення людей про гармонію. Знайдене в Стародавній Греції ідеальне співвідношення пропорцій одержало назву «Золотого перетину» і вважається найдосконалішим. У дизайні інтер'єру до відвернутих математичних понять додане ще одне, конкретне – людина.

Вираз «людина – міра всіх речей» буквально означає наступне: з

висотою зростання середньої людини, з довжиною рук, ніг порівнюється висота приміщення, ширина віконних і дверних отворів, розміри табелів драбин. Недаремно до появи метричної системи всі міряли «частинами тіла» – ліктями, сажнями.

Пропорції в дизайні потрібні нам для досягнення максимального комфорту. «Правильні» і «неправильні» пропорції – поняття в застосування до інтер'єру достатньо умовні. Створюючи потрібне вам середовище або образ житла, ви можете використовувати абсолютно неправильні пропорції. Іншими словами, пропорція може стати одним з фундаментальних елементів.

Стиль в дизайні складається, як правило, з ряду стійких прийомів і форм, властивих тільки йому. Повторення в реальному інтер'єрі якого-небудь історичного стилю у всій його чистоті неможливе і недоцільне, кожен існує у своєму часі. Творче відтворення історичного стилю в сучасному варіанті називається стилізацією. Сьогодні стилізація – тонка і складна гра зі стилем, яка додає інтер'єру особливий шарм. В цьому випадку не повторюють заучені формальні прийоми, а ненав'язливо, взявши кращі й характерніші риси стилю, включають їх в сучасне житло.

Композиційний ритм – це рівномірне чергування дій або елементів, несвідоме або організоване, створене людиною, машиною, в природі й т.д. Перші ритми, які ми відчуваємо з народження – биття нашого серця і зміна дня і ночі. Живим істотам ритм властивий органічно. У архітектурі та дизайні його використовують як виразний прийом, щоб додати зовнішньому вигляду будівлі або інтер'єру емоційність, позначити чіткий порядок або, навпаки, «зламати» одноманітність і монотонність простору. Ритм буває пластичний (лінійний), світловий, колірний, ритм об'ємів і просторів.

Пластичний, або, інакше, лінійний ритм, як правило задається формою основного, спеціально підкресленого предмету або конструкції. Таким виділеним елементом може стати незвичайної форми вікно, рельєф стіни або стелі. Якщо у вас трикутний або округлий віконний отвір, вважайте, що пластичний ритм трикутника або овалу вам заданий, і сміливо підпорядковуйте йому решту інтер'єру, фантазуючи на тему геометрії. Лінія або форма, неодноразово повторена в просторі, і утворює пластичний (лінійний) ритм.

Якщо ж провідним кольором ритму вибраний, скажімо, жовтий, то він стає колірним акцентом інтер'єру. Ритмічна організація простору – вищий пілотаж дизайну. Проте можна стати майстром і в цій справі.

Колір – один з найважливіших елементів дизайну (безбарвний інтер'єр просто неможливий). Як робочий прийом при оформленні простору використовують колірний контраст, нюанс і акцент. Перший крок у виборі майбутньої палітри робиться, керуючись стилем житла.

Всі складові інтер'єру не можуть бути одного кольору і тону. З взаємодії кольорів народжується колорит. Його можна підібрати для всього житла і в цілому і для кожної кімнати окремо. Колорит, як відомо, буває теплий і холодний. До теплих ми віднесемо всі кольори й відтінки вогню – від

золотисто-жовтого до коричневого, до холодних – кольори води й неба: блакитні, зелені, сірі й т. д.

Кожен рукотворний предмет, залежно від своєї конструкції та форми, набуває певних композиційних властивостей. Композиція (від лат. складання, створення) – це побудова цілісного витвору, всі складові якого гармонійно узгоджуються. Її основними утворювальними засобами є:

1. Об'ємно-просторова структура і тектоніка предмету;
2. Властивості об'єкта, масштаб, пропорції, ритм і метр;
3. Контраст або нюанс формоутворення;
4. Симетрія чи асиметрія побудови, організації або оздоблення предмета;
5. Колорит об'єкта, загалом, та його окремих частин, зокрема,
6. Фактура і текстура матеріалу, з котрого виготовлено предмет.

Об'ємно-просторовою структурою композиції називається естетично осмислена взаємозалежність форми об'єкта від його внутрішньої будови та зовнішнього предметного оточення. Вона укладається на засадах внутрішньої та зовнішньої гармонійності, котрі мають бути притаманні рукотворній - штучній, формі.

Тектоніка (від грец. Тектоніка – будівельна справа) форми – це конструктивна особливість предмета, яка проявляється у співвідношенні її частин, пропорціях тощо. Своєрідність їх форми й конструкції обумовлюється різним функціональним призначенням.

Масштабність форми є показником величини предмета відносно якогось еталону. В дизайні еталоном, з яким вона співвідноситься, виступають розміри людського тіла.

Пропорційність (від лат. співвідношення, розмірність) форми – це характеристика співвідношення частин цілого між собою. Вона є ознакою їх узгодженого, розмірного поєднання.

Метричність (від грец. Метрон – міра) композиції є властивістю рівномірного чергування в ній однакових елементів через додаткові інтервали.

Ритмічність (від грец. Ритмос – узгодженість, розмірність) композиції є властивістю рівномірного чергування в ній окремих частин, котрі розміщуються з неоднаковим інтервалом, гак розміщуються, наприклад, гілля у сосни, місцеположення якого обумовлене прискоренням чи уповільненням росту дерева в залежності від погодно-кліматичних чинників. Ритмічний ряд у дизайні найчастіше використовується при потребі вираження динамізму форми чи імітування цього процесу.

Симетричність (від грец. Симетрія – розмірність) композиції є розміщенням частин предмета на площині чи у просторі, коли одна його половина є ніби дзеркальним відображенням іншої. У залежності від наявності цієї ознаки в організації предмета чи їх груп в дизайні розрізняють симетричну та асиметричну композицію. Перша, як композиційний засіб, найчастіше застосовується, наприклад, при художньому оформленні

ділового інтер'єру (офісу, торговельної зали, зали ресторану тощо). Обумовлюється це своєрідністю психологічного сприйняття людиною такого групування елементів об'єкта.

Подібне композиційне рішення навіює думку про спокій, силу, міцність, чіткість, парадність, офіційність предмета чи обстановки. Особливо у випадку абсолютної симетричності, коли в основу композиції покладено дві взаємно перпендикулярні осі симетрії.

Асиметрія привносить в інтер'єр свободу, динамізм, що робить його більш складним і цікавим. Асиметричність (від грец. Асиметрія – невідповідність) композиції є довільним розміщенням елементів об'єкта на площині чи у просторі, коли симетрія порушена або відсутня. Такий принцип побудови, наприклад, інтер'єру, дає можливість вільно варіювати різноманітні функціональні зони в приміщенні, тобто місця для різних робочих операцій - відпочинку, праці, дозвілля. Тому його найчастіше використовують при художньому оформленні житлового інтер'єру.

Окрім пластичних характеристик об'єкта важливу роль у формотворчому процесі відіграють фізичні властивості поверхні предмета – фактура матеріалу, його текстура тощо.

Фактурою (від лат. Оброблення, побудова) називаються особливості побудови та оздоблення поверхні будь-якого предмета. Іншими словами, це зовнішні властивості його поверхні. Вона буває гладенькою, шорсткою, глянцевою, матовою, хвилястою, ребристою або зернистою, і тому розуміється характер побудови її поверхні, а текстурою – саме переплетення ниток(полотняне, саржеве, атласне тощо).

Текстура (від лат. Тканина, зв'язок, будова) – це внутрішня структура матеріалу, з якого виготовлено предмет. Виготовлені з дерева та металу предмети суттєво відмінні за текстурою, це обумовлює їх різну міцність, художньо-естетичну виразність тощо.

Художньо-естетичними засобами композиції виступають колорит, контраст або нюанс у поєднанні його різних елементів.

Контраст (від франц. Протилежність) є підкресленням відмінності в їх формі, розмірі, масі, фактурі, кольорі. Контрастною за фактурою є композиція костюма, котрий складається з атласної блузи, твідової спідниці й піджака. Вона теж викликає до нього мимовільний інтерес і спонукає його розглядати.

Нюансом (від франц. Відтінок) називається ледь помітна відмінність у складових предмета або їх групи. Ним може бути, наприклад, незначна розбіжність у формі чи кольорі.

У залежності від фізично-механічних властивостей форми предмета, а саме характеру, місцеположення та руху у просторі, в дизайні розрізняються статична і динамічна, об'ємно-простора та площинна композиція.

Статичністю, наприклад, наділена композиція житлового інтер'єру, а транспортному засобі властива динамічність композиції. Тобто статичність (від грец. Статика – вчення про вагу) форми та композиції предмета – це його

властивість не змінювати своє місцеположення в просторі, а динамічність (від грец. Динамікос – сильний) є ознакою зміни його локації у просторі, руху, переміщення.

Об'ємно-просторовою називається композиція, елементи якої розміщені об'ємно, тобто знаходяться у тривимірному просторі. А композиція, складові котрої групуються відносно площини, є площинною або фронтальною.

Формування композиції є справою клопіткою і творчою, що вимагає від дизайнера поєднання його знань та інтуїції, фантазії й тверезого розрахунку. Композиція укладається за певними правилами. Щоб реалізувати ідею пластичного й сюжетного задуму, потрібно дотримуватись основних принципів побудови композиції.

Передусім потрібно обрати центр композиції. Для цього спочатку здійснюється групування її елементів за однорідними ознаками (формою, функціями, фактурою, кольором) і виявляється найбільш важлива для реалізації задуму однорідність. Але вона відіграватиме роль центру композиції, який слід підкреслити, виділити, підпорядкувавши йому інші елементи.

Слід обрати контрастний чи нюансний головний акцент композиції. Контраст створюватиме в ній напруженість, робитиме її виразнішою, а нюанс надаватиме композиції спокою, ліричності, м'якості.

Групування елементів у композиції вимагає дотримання певного порядку – структури композиції. У ній не повинно бути нічого зайвого, щоб посилити її естетичну виразність і не розсіювати увагу людини. Елементи об'єднуються в групи по два-три предмети чи деталі за однаковою формою, кольором, матеріалом, функцією тощо.

Наприклад, щоб виділити зону відпочинку в однокімнатній квартирі, поряд розміщують софу і два крісла або два крісла та журнальний столик. Групування здійснюється із врахуванням субординації елементів, тобто їх підпорядкування відносно головних частин.

Останні необхідно розташувати так, щоб направити перший погляд людини саме на них, і тільки потім на другорядні деталі. Це досягається різними способами: розміщенням головного елемента на передньому плані композиції; його фронтальним розташуванням, на відміну від інших деталей, що знаходяться упівоберта до глядача тощо. Групи елементів необхідно виділяти одна від одної значними проміжками вільного простору, щоб вони виділялися і не втрачали естетичної принадності.

У композиції слід дотримуватись оптичної рівноваги усіх її елементів. Так важкі, темні, великі, форми мають знаходитись нижче легких, світлих і невеликих. А великі предмети слід розміщувати ближче до глядача, ніж невеликі за розмірами.

Висновок. Отже, роблячи підсумки, слід зазначити що композиція в дизайні, і сам дизайн оточує нас у всьому. Дизайн існує як у чистому мистецтві, так і в області техніки. Композиція в дизайні необхідна і

першочергова передумова, яка охоплює такі основні принципи:

1. Виявлення елемента композиції
2. Визначення головного композиційного елемента
3. Створення композиційного взаємозв'язку
4. Формування цілісної системи композиції
5. Визначення композиційного принципу.

Список використаних джерел:

1. Михайлов С. Основы дизайна / С. Михайлов, Л. Кулеева. – Казань: Новое знание, 1999.
2. Голубева О. Л. Основы композиции / О. Л. Голубева. – Москва: Издательский дом "Искусство", 2004.
3. Ивалова Л. И. Современный ландшафтный дизайн. Иллюстрированная энциклопедия / Л. И. Ивалова. – Москва, 2003. – 84 с.
4. Паранюшкин Р. В. Композиция / Р. В. Паранюшкин. – Ростов на Дону: Феникс, 2005.
5. Холмянский Л. М. Дизайн / Л. М. Холмянский, А. С. Щипанов. – Москва: Просвещение, 1985.
6. Михалкович В. И. Композиция снимка [Електронний ресурс] / В. И. Михалкович – Режим доступу до ресурсу: <http://www.photoweb.ru/prophoto/biblioteka/Methodolog/komp/komp.htm>.
7. Панеро Д. Основы эргономики. Человек, пространство, интерьер / Д. Панеро, М. Зельник. – Москва: АСТ, 2006. – 320 с.
8. Самар Т. Эволюция дизайна. От теории к практике / Тимати Самар., 2008. – 272 с.

ЄВДОКИМОВА Л. В.

*викладач кафедри германської філології
Український гуманітарний інститут*

ПРЕДМЕТ «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА» – ЯК «ЗНИКАЮЧИЙ ВИД»?

Наш час запроваджує свої нові закони, а світом керує Інтернет. Нові гаджети та сучасні дивайси змінюють один одного з космічною швидкістю навіть не встигнувши застаріти. Тож чи буде актуальною обрана тема для обговорення, а саме важливість вивчення такого предмета, як література. Адже достатньо натиснути кнопку будь-якого, згаданого вище гаджета і Його Величність Інтернет надасть до ваших послуг океан будь-якої інформації. Зручно, швидко, комфортно. Мабуть, саме це зумовлює причину падіння інтересу до читання книг взагалі, і до вивчення класичної літератури зокрема. І як парадокс, саме це зумовлює актуальність даної теми.

Об'єктом дослідження є навчальна програма у школі та вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – предмет «Література», як важливий аспект навчальної програми.

Останні декілька років можемо помітити сумну тенденцію скорочення навчальних часів для вивчення предмета «Література». Цей факт дуже легко пояснити. У наш час людина отримала можливість обирати ті знання, що є найбільш практичні та зможуть принести користь та матеріальну вигоду у майбутньому. Наприклад, зараз набирає оберти вивчення іноземних мов. Знання іноземної мови стало загальною нормою сучасного світу, а якщо людина володіє декількома іноземними мовами це і зовсім надає їй багато переваг. Успіх цього явища забезпечує найсильніша мотивація, тобто нам зрозуміло для чого ми вивчаємо іноземну мову, де можемо застосувати наші знання, а також яку матеріальну вигоду отримуємо.

Вивчення літератури на жаль не має таких чітких мотивуючих акцентів. Вивченню літератури відведена скромна роль як «Берегиня культурно – історичної спадщини». А дехто вже готується віднести її до розділу «Хобі»... І дійсно, як може такий предмет як «література» підготувати вас до майбутнього? Як практично застосувати, наприклад знання творчості Шекспіра або міфів древньої Греції? Дуже сумно констатувати той факт, що у більшій частині населення взагалі не має дома книжок. Проведення опитування серед школярів в деяких школах показало, що предмет «Література» не користується успіхом, і саме він найбільш потерпає від пропусків і вважається «не цікавим та нудним»... Але оскільки він все ще є частиною навчальної програми у школах і вищих навчальних закладах, то особливою популярністю став користуватись сайт Інтернету Briefly. ru та інші подібні сайти. Ці сайти коротких переказів мають дуже велику аудиторію і нараховують мільйони читачів. Ще б пак, адже саме тут можливо прочитати «Преступление и наказание» за рекордний проміжок часу 10 хвилин. Як тут не згадати сумне пророцтво Рея Бредбері у книзі «451 градус по Фаренгейту» де зміст книг можливо було дізнатись з однієї строки, а сам процес читання книг замінив перегляд розважальних ток-шоу. Тож здається, що праві ті хто вважає, що предмет «література» застарів і скоро зникне як вид.

Але, наслідком скорочення навчальних часів на вивчення саме цього предмета може стати непоправна шкода, яку ми завдамо нашим дітям у процесі їх становлення в цьому житті. Адже окрім функції «берегиня культурно – історичного спадку», вивчення літератури має ще декілька найважливіших факторів, про які нам завжди треба пам'ятати.

Перш за все це виховний аспект. Вивчаючи літературу (рідну, або світову) ми пізнаємо безмежний світ, а також закладаємо основи моральних, релігійних та етичних цінностей. Фольклор (казки, байки, притчі) навчає нас розрізняти добро і зло, виховує патріотизм та любов до рідного краю.

Психологічний аспект. Завдяки вивченню літератури ми вчимося будувати взаємовідносини один з одним на прикладі героїв книг, маючи змогу аналізувати їх вчинки, та не повторювати їх помилки. Класична література відкриває для нас цей складний та суперечливий внутрішній світ людини і допомагає знайти рішення та відповіді на важливі життєві питання, що не втратили своєї актуальності й в наш час. Ми вчимося відділяти важливе від

другорядного, протистояти маніпуляціям які нам нав'язує світ. І занурюючись у світ фантазії, ми все ж таки повертаємось до реальності. Окрім того, ми отримуємо можливість глибше пізнати особливості нашого менталітету, та познайомитись з менталітетом інших країн.

Але найбільша цінність вивчення літератури це перш за все естетична та когнітивна функції. Ми вчимося цінувати красу: красу слова, красу природи та інше. Крім того, ми вчимося думати. Тобто це наш зв'язок між мовою і мисленням. Через літературу ми вчимося сприймати тексти на слух, читати та створювати нові тексти, говорити. Чи можливо отримати такі навички користуючись лише Інтернетом? Ні. Адже Інтернет вчить нас працювати з картинками, а не текстами. Вивчення літератури вчить нас робити те, що потім допомагає у вивченні іноземної мови (аудіювання, письмо, читання, мова). І саме це дає нам змогу говорити. Говорити грамотно, впевнено. Говорити так, щоб донести свої думки та ідеї до інших людей. Красномовство – як часто його бракує у нашому житті, щоб бути почутим.

Тож як висновок маємо зазначити, що проблема скорочення навчальних часів предмету «Література» у навчальному процесі шкіл та вищих навчальних закладів потребує перегляду та прийняття мір, щоб підняти вивчення саме цього предмета на досить високий рівень. Потрібно переоглянути засоби викладання літератури, заохочувати учнів читати книги та навчати їх впевнено, а головне грамотно висловлювати свої думки.

Користь від читання книг вже доведена наукою, ось лише декілька факторів:

- розвиток мислення;
- збільшує словниковий запас;
- покращує мозкову діяльність;
- захищає від хвороб;
- покращує концентрацію;
- розвиток творчих здібностей.

А ціль навчального закладу організувати навчальний процес школи чи вищого навчального закладу таким чином, щоб виховати всебічно розвитку людину з широким світоглядом і високими морально – культурними цінностями. І важливу роль у цьому становленні відіграє саме предмет «Література».

Не використовувати то духовне багатство, що надає нам вивчення літератури означає завдавати непоправну шкоду як нам самім, так і нашим нащадкам.

КАЛУСЕНКО В. В.

викладач-методист

Ірпінський державний коледж економіки та права

МІЖНАРОДНА ПОДАТКОВА КОНКУРЕНЦІЯ

Актуальність дослідження. Однією з основних тенденцій розвитку світової економіки є прискорення темпів економічного та соціального зростання, що зумовлено міжнародною міграцією капіталу, міжнародним розподілом праці, посиленням спеціалізації виробництва, налагодженням більш тісних економічних відносин між світовими господарствами. Інтенсивність змін, що відбуваються в якісному та кількісному відношенні в економічному світі, потребують наукового осмислення і дослідження впливу на економіку окремих країн. За цих умов нерівномірність розвитку таких країн обумовлює загострення економічної, в т.ч. і податкової конкурентної боротьби між окремими регіонами, галузями, кластерами, товаровиробниками та ін.

Загострення конкурентної боротьби тісно пов'язане з податковою конкуренцією між країнами світу, що супроводжується постійним реформуванням. Трансформація національних податкових систем, які є одним із регуляторів соціально-економічних відносин держави в умовах посилення глобалізації, відбувається під впливом міжнародної податкової конкуренції.

Об'єктом дослідження є податкова система України та її функціонування в міжнародному середовищі.

Предметом дослідження виступає міжнародна податкова конкуренція.

Метою роботи є вивчення можливості конкуренції Української податкової системи в порівнянні з податковими системами економічно розвинених країн світу.

Аналіз наукових досліджень. На сьогодні питання міжнародної податкової конкуренції досліджують: Варналій З.С., Бозуленко О. Я, Цимбалюк І.О., Тучак Т. В. та ін. Питання міжнародної податкової конкуренції донедавна не поставало в нашій країні. Тільки в умовах формування європейсько-орієнтованої політики в нашій країні почало досліджуватись питання міжнародної конкуренції нашої податкової системи.

Результати дослідження. Американський економіст Артур Лаффер встановив закономірність, яка описує зв'язок між рівнем податків та поведінкою в діяльності економічних суб'єктів. Крива Лаффера – це крива, що відображає взаємозв'язок між величиною ставки податків і надходженням за їх рахунок коштів до державного бюджету. Основна ідея кривої Лаффера полягає в тому, що в міру збільшення податкової ставки податкові надходження будуть зростати до певного максимального рівня, а потім будуть знижуватися, бо високі податки стримують економічну активність господарюючих суб'єктів, в результаті чого скорочується обсяг виробництва і дохід [3].

Скорочення податкових ставок викличе скорочення обсягу державних доходів у короткостроковому періоді. У довгостроковому періоді зниження податкових ставок забезпечить зростання заощаджень, інвестицій і зайнятості, в результаті чого збільшаться виробництво і доходи, що підлягають оподаткуванню, податкові надходження до державного бюджету

зростуть. А. Лаффер вважав, що надмірне підвищення податкових ставок на доходи підриває стимули до інвестицій, знижує трудову активність і викликає перехід легальної економіки в тіньову. Тому важливим завданням держави в податковій системі є завдання досягти того рівня податків, який буде забезпечувати розвиток економіки та сприятиме підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Країна з розвинутою системою оподаткування та одночасно з високим рівнем податкової культури платників спроможна дієво конкурувати у світовому фіскальному просторі. При розробці податкової системи, визначення рівня податків держава має орієнтуватися виключно на власний рівень розвитку економіки. Іншими словами сучасна податкова система – це майстерність забезпечення розвитку економіки та підвищення стимулів діяльності підприємств [3].

Вплив податкової конкуренції на розвиток європейських країн постійно обговорювався на рівні таких міжнародних організацій як ОЕСР, МВФ, СОТ/ГАТТ та ін. Так, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) навпаки пов'язує податкову конкуренцію, перш за все, з ухиленням від сплати податків шляхом використання низькоподаткових юрисдикцій. З іншого боку, деякі науковці вважають, що податкова конкуренція може розглядатися як процес управління конкурентними перевагами податкової системи з метою досягнення сталої конкурентоспроможності національної економіки і є формою економічної конкуренції.

Об'єктами міжнародної податкової конкуренції можуть виступати як капітал, так і робоча сила.

На думку деяких науковців, податкова конкуренція в тому вигляді, у якому вона існує нині, призводить до неефективного розподілу ресурсів у всьому світі. Податкові заходи, які мають на меті підтримку економіки та підвищення добробуту населення країн, що розвиваються, формують негативні податкові та економічні умови в міжнародному і внутрішньому контексті. Зокрема, зазначено, що «країни, що розвиваються, які прагнуть отримати переваги від іноземного капіталу, підвищення рівня зайнятості та пов'язаного з ним технологічного прогресу, змушені йти на поступки іноземним інвесторам. Це факт сучасного економічного життя, і багато країн, які розвиваються, вважають, що вони безпорадні, хоча шкода від таких дій може бути величезною» [2].

Одним із важливих завдань міжнародної податкової конкуренції є стимулювання припливу зарубіжного капіталу в певну суверенну податкову юрисдикцію за рахунок належного режиму адміністрування податків, помірних податкових ставок і сприятливих режимів оподаткування. Капітал, що залучається, при цьому поділяється на:

- прямі зарубіжні інвестиції;
- мобільний фінансовий капітал (портфельні інвестиції), який можна використовувати для фінансування розвитку реального сектору національної економіки;

– внутрішньофірмові фінансові потоки, пов'язані з переведенням прибутку з однієї податкової юрисдикції в іншу з використанням [2].

Саме по собі залучення капіталу на світових ринках є не самоціллю будь-якого національного уряду, а швидше, засобом виконання інших завдань розвитку, таких як зростання податкових надходжень, створення робочих місць, підвищення продуктивності праці й заробітної плати, формування ефективної ринкової інфраструктури, що цілком відповідає прагненню країн до інклюзивного розвитку. Кінцевою метою процесу міжнародної податкової конкуренції для багатьох країн є не збільшення насамперед дохідної частини бюджетів внаслідок припливу додаткових платників податків (фіскальна функція податкової системи), а посилення національних конкурентних переваг. Така політика в кінцевому підсумку сприяє й зростанню національного доходу, і збільшенню податкових надходжень на користь уряду (мультиплікаційний ефект податкової системи, що стимулює розвиток) [2].

Україна продовжує втрачати позиції у глобальному рейтингу країн світу за показником економічної конкурентоспроможності. Так, за опублікованим Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 (The Global Competitiveness Index), Україна посіла 85 місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу займала 79 позицію).

Прикладом того, що розмір податкових ставок не є вирішальним чинником вибору місця розташування суб'єктів господарювання можуть бути Швеція, Данія, Норвегія, навіть Франція та Німеччина, де ставки податків не можна назвати низькими, й у порівнянні з Україною вони є вищими, проте в дослідженнях умов ведення бізнесу за методологією Світового банку в категорії «оподаткування» ці країни мають рейтинг, що вдвічі – втричі вищий за вітчизняний. Забезпечення конкурентних переваг, зокрема у сфері оподаткування, має ґрунтуватися не лише на сприятливих податкових умовах, а й на інфраструктурних умовах, котрі забезпечують комфортне ведення бізнесу в країні, захист прав власності, превалювання права, інноваційний розвиток та кадровий потенціал. Низькі ставки податків без інституціональної складової та впливу інших факторів не є вичерпною конкурентною перевагою [1].

В таблиці 1 показано ставки основних бюджетоутворювальних податків в різних країн світу та Україні. Як бачимо, в таблиці, розмір ставок податків в Україні, в порівнянні з європейськими країнами, не високий. Найбільші податки, що є бюджетоутворювальними в нашій країні – це ПДВ, податок на прибуток підприємств та податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Ставки цих податків в нашій державі відповідають середньому показнику по європейських країнах. Хоча, ставка податку на доходу фізичних осіб значно нижче. Ніж в Європейських країнах. Перш за все, це пов'язано з різницею в заробітній платі фізичних осіб та соціальному забезпеченні в нашій країні. В багатьох країнах світу більшість податкового навантаження спрямоване на

юридичних осіб та сплату ними податків в бюджет. В нашій країні надходження до бюджету забезпечують не прямі податки. Основний податковий тягар покладено на фізичних осіб, більшою мірою через сплату ними непрямих податків.

Таблиця 1. Ставки податків в країнах світу [1].

№	Країна	Податок на прибуток	ПДВ	ПДФО
1	Австралія	30	10	45
2	Бразилія	34	19	27,5
3	Канада	26,5	5	29
4	Китай	25	17	45
5	Франція	33,33	20	50,3
6	Німеччина	29,65	19	45
7	Японія	33,06	-	50,84
8	Мексика	30	16	35
9	Великобританія	20	20	45
10	США	40	-	39,6
11	Україна	18	20	18
12	Європа — середня	20,4	20,2	31,8
13	Північна Америка — середня	33,25	5	34,3
14	Латинська Америка — середня	26,61	13,38	31,87
15	ЄС — середня	22,15	21,61	37,78
16	ОСЕР — середня	24,77	19,18	41,58
17	Світ — середня	23,68	15,79	32,22

Конкурентні переваги економіки країни забезпечуються лише на засадах комплексного підходу до розвитку, в рамках якого сфері оподаткування належить важливе місце. Оскільки податкова система є фрагментом цілісної інституційної композиції суспільства й розвивається в тісному взаємозв'язку з багатьма іншими її блоками, аналізувати інституційні умови справляння податків потрібно з урахуванням загального впливу системи економічних взаємовідносин, податкової та митно-тарифної політики, обсягу тіньової економіки, інших економічних факторів. Рівновага у сфері оподаткування забезпечується співвідношенням законодавчо-нормативної бази, яка є формальним інститутом, та такими, що діють на практиці, нормами, правилами й стереотипами поведінки, в яких відображаються неформальні норми податкових взаємовідносин. Інституційні умови забезпечення конкурентоспроможності системи оподаткування, залежать від таких ключових характеристик: законодавчо-нормативна база оподаткування; структура та регламентація роботи органів фіскальної служби; умови та процедури адміністрування податків; методи податкового контролю; економічні умови та економічна політика [1].

Водночас на функціонування та конкурентоспроможність податкової системи істотно впливають такі зовнішні інституції, як фінансовий сектор,

дозвільний та регуляторний режими в країні, пов'язаний із ними обсяг тіншового сектору економіки, правові та судові інституції тощо.

Такі різні підходи щодо визначення міжнародної податкової конкуренції дозволяють зробити висновок, що це явище є багатограним і комплексним. З одного боку, власне воно сприяє підвищенню ефективності функціонування бізнесу, залученню зовнішніх інвестицій та економічному розвитку країн. З іншого боку, всі ці досягнення відбуваються шляхом втрати державного бюджету та макроекономічних проблем в інших державах.

У результаті проведеного дослідження можемо констатувати на тлі зазначених проблем, для встановлення оптимального рівня податкових вилучень, макроекономічний прогноз показників із метою розроблення бюджету та планування податкових надходжень має відповідати реальному зростанню економіки та не спричиняти завищення очікуваних доходів бюджету.

Список використаних джерел:

1. Конкуренентоспроможність податкової системи України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/346b4f5fea17c5fc95695118bab1ec67.pdf>
2. Сутність міжнародної податкової конкуренції - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/erdi7/Downloads/Vchtei_2011_3_11.pdf
3. Протидія мінімізації сплати податків: світовий досвід та практика України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5729/1/6036_IR.pdf

КЛІМУК О. С.

*викладач кафедри германської філології
Український гуманітарний інститут*

КЛАСИФІКАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЗА ГЕНЕТИЧНОЮ ПРИНАЛЕЖНІСТЮ ЇХ КОМПОНЕНТІВ ДО ТЕМАТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ «ФІНАНСИ»

У сучасній лінгвістиці значна увага приділяється дослідженню культурних особливостей та картини світу певної нації, які, своєю чергою, проєктуються на мовне вживання. У цьому контексті фразеологічний фонд мови є важливим матеріалом для досліджень, адже фразеологічні одиниці фіксують особливості менталітету та характерні риси певного народу. До прикладу, фразеологізми з компонентом, що належить до тематичної парадигми «Фінанси», в англійській мові показують не лише власне торгово-економічні відносини, але й ставлення людини до фінансів загалом, а також розвиток фінансово-торговельної діяльності. Варто зауважити, що проблема класифікації фразеологізмів з компонентом на позначення грошової одиниці не отримала належного висвітлення у науковій літературі. Таким чином, **актуальність** цього дослідження зумовлена необхідністю розробки

класифікації фразеологізмів за генетичною приналежністю їх компонентів до тематичної парадигми «Фінанси».

Об'єктом дослідження є фразеологізми з компонентом на позначення грошових одиниць в англійській мові.

Предметом дослідження є генетична приналежність компонентів фразеологізмів до тематичної парадигми «Фінанси».

Метою роботи є розроблення класифікації фразеологізмів за генетичною приналежністю їх компонентів до тематичної парадигми «Фінанси».

Для досягнення мети дослідження було поставлено наступні **завдання**:

- визначити поняття «фразеологізм»;
- дослідити ключові характеристики фразеологізмів;
- проаналізувати існуючі класифікації фразеологічних одиниць;
- розробити класифікацію фразеологізмів за генетичною

приналежністю їх компонентів до тематичної парадигми «Фінанси».

Огляд джерел. У ході роботи над розвідкою було проаналізовано роботи таких вчених, як В.В. Виноградов (визначення поняття «фразеологічна одиниця») [1], О.В. Кунін (визначення поняття «фразеологічна одиниця», класифікація фразеологічних одиниць) [2], Л.П. Сміт (тематична класифікація фразеологізмів та класифікація за походженням) [3], З.А. Харитончик (характерні ознаки фразеологічних одиниць) [4], М.М. Шанський (класифікація ФО за походженням) [5].

Результати дослідження. У сучасній лінгвістиці наразі немає загальноприйнятого визначення поняття «фразеологізм» або «фразеологічна одиниця», крім того, англійські лінгвісти взагалі користуються терміном «idiom» (ідіома) для позначення цього мовного явища. У нашій роботі ми послуговуємося визначенням запропонованим професором О.В. Куніним, який визначає фразеологічну одиницю як стійке сполучення лексем із повністю чи частково переосмисленим значенням [2, с. 8]. Варто зазначити, що В.В. Виноградов не відносить прислів'я та приказки до фразеологізмів, аргументуючи це тим, що вони мають структуру речення і їх не можна назвати семантичним еквівалентом слова [1, с. 243]. Проте, О.В. Кунін називає паремії комунікативними фразеологічними одиницями [2]. З.А. Харитончик наводить ряд ключових характеристик фразеологічних одиниць, які допомагають відрізнити їх від вільних та складних сполучень слів, а саме: ідіоматичність (значення фразеологізму неможливо вивести зі значень його складових частин) стійкість (фразеологізми характеризуються стійкістю вживання, а також стійкістю за своїм лексичним складом та значенням), еквівалентність слову (фразеологізми мають семантичну цілісність та відтворюваність у мові) [4, с. 181-186].

Серед найбільш традиційних класифікацій фразеологізмів виділяються класифікація за походженням ФО та тематична класифікація, що ґрунтується на сфері вживання фразеологізму. Згідно із класифікацією, запропонованою

М.М. Шанським, за походженням фразеологізми можна розділити на чотири групи: ФО, які походять з досліджуваної мови (наприклад, власне українські, власне англійські), запозичені ФО, які транслітеруються (наприклад, *tet-a-tet* – тет-а-тет), фразеологічні кальки (наприклад, *baptism of fire* – бойове хрещення), фразеологічні напівкальки (наприклад, *an iron hand in a velvet glove* – м'яко стелить, та жорстко спати) [5, с. 99-100]. Л.П. Сміт запропонував класифікацію фразеологізмів англійської мови за темами та за походженням. Значна кількість ФО належать до таких тематичних парадигм, як «Мореплавство», «Полювання та скачки», «Побут», «Рослини», «Тварини», «Їжа», «Спорт». За походженням можна виокремити фразеологізми, які прийшли в англійську мову з французької (наприклад, *appetite comes with eating* – апетит приходить під час їжі), німецької (наприклад, *storm and stress* – буря і натиск), запозичення з Біблії (наприклад, *a crown of glory* – вінець слави), античної міфології (наприклад, *Achilles' hill* – ахіллесова п'ята) та літератури (наприклад, *Platonic love* – платонічне кохання) [3, с. 35-79, 111]. У основу класифікації фразеологічних одиниць, запропонованої О.В. Куніним, покладено комунікативну функцію фразеологізмів, що зумовлюється їхніми семантичними й структурними особливостями та ступенем поєднання їх компонентів. Відтак, виділяється чотири класи фразеологічних одиниць, а саме: номінативні ФО (мають номінативне значення), номінативно-комунікативні ФО (дієслівні фразеологічні одиниці), ФО з предикативною структурою та переосмисленим значенням компонентів, до складу яких входять вигуки й вигуківі сполучення, комунікативні ФО (паремії) [2, с. 90-250].

Під час роботи над дослідженням було встановлено, що в утворенні фразеологізмів, що належать до тематичною парадигми «Фінанси», беруть участь 9 компонентів на позначення власне грошової одиниці, а саме: *cent, copeck, dime, dollar, farthing, pence, penny, pound, shilling*. Крім того, у певній частині фразеологізмів сема «фінанси» передається через лексеми *money, coin, gold, silver*. Варто зазначити, що значна кількість фразеологізмів, до складу яких входять лексеми *farthing* або *shilling*, є застарілими й вживаються у сучасній англійській мові не так часто. Це пов'язано з тим, що ці грошові одиниці вийшли з обігу. Цікаво зазначити, що частота вживання фразеологізмів у цьому випадку прямо корелює із частотою використання цих монет. Відтак, після того, як монети перестали карбуватися, власне лексеми *farthing* та *shilling* вийшли з активного вокабуляру, що, своєю чергою, витіснило вживання фразеологізмів з цими компонентами. Однак, ці ФО залишилися зафіксованими у словниках та вживаються за потреби з метою відтворення певного колориту, контексту, наприклад, *ones' uttermost farthing* – остання копійка, *to take the Kings' (Queens') shilling* – піти на військову службу.

Використання певного компонента у фразеологічній одиниці зумовлене локальними особливостями, тобто у ФО переважає той компонент, який позначає грошову одиницю, типову саме для цієї країни, місцевості. У

британському варіанті англійської мови зустрічаються фразеологізми з компонентами *round*, *penny* та *pence*, адже ці грошові одиниці перебувають в обігу у цій країні. Цікаво зазначити, що у деяких прислів'ях вживаються обидва компоненти *round* та *penny*. Наприклад, *in for a penny, in for a pound* – назвався грибом, лізь у кошик, *penny wise and pound foolish* – той, хто економить на недорогих покупках і витрачає величезні суми на дорогі речі. У американському варіанті англійської мови найчастіше вживаються лексеми *dollar*, *cent* та *dime*, адже ними користуються у цій країні. Наприклад, *as sound as a dollar* – дуже надійний, *two cents* – п'ять копійок (зауваження, якого ніхто не просив), *a dime's worth* – невартий і ламаного гроша. Фразеологічні одиниці з компонентом *copeck* не є численними, адже сам цей компонент є запозиченням з російської мови. Наприклад, *to the last copeck* – до останньої копійки.

В ході роботи над розвідкою було встановлено, що найбільшу частку становлять фразеологізми, які у складі мають лексему на позначення загального поняття *money* – гроші. Наприклад, *spend money like water* – розтратити гроші, *be in the money* – мати багато грошей. З іншого боку, не є численними фразеологізми, компонентом яких є лексема на позначення загального поняття *coin* – монета. Наприклад, *false coin* – фальшива монета. Окрім компонентів на позначення власне грошових одиниць та загальних понять, до складу фразеологізмів входять лексеми на позначення цінних металів: *silver* – срібло та *gold* – золото. Наприклад, *a pot of gold* – горщик із золотом, дуже велика сума грошей, *to cross someone's palm with silver* – заплатити комусь за послугу, роботу.

Варто зауважити, що англійська мова має ряд фразеологізмів, у яких сема «фінанси» виражена імпліцитно, тобто через лексеми, які поза фразеологічною одиницею не мають значення, пов'язаного із фінансами. Однак, у межах фразеологізму ці одиниці отримують переносне значення та позначають фінансові реалії. Саме тому вважаємо, що такі фразеологічні одиниці також належать до тематичної парадигми «Фінанси». Наприклад, *to bring home the bacon* – заробляти гроші на життя, *to cost the earth* – коштувати дуже велику суму грошей, *to work for peanuts* – працювати за копійки.

Таким чином, можна зробити наступні **ВИСНОВКИ**:

1) Фразеологічна одиниця визначається як стійке сполучення лексем із повністю чи частково переосмисленим значенням та має наступні ознаки: ідіоматичність, стійкість, еквівалентність слову;

2) Фразеологізми класифікуються за походженням, належністю до певної тематичної парадигми, комунікативною функцією;

3) За генетичною приналежністю компонентів фразеологічних одиниць до тематичної парадигми «Фінанси» фразеологізми можна поділити залежно від того, який лексичний компонент із семою «фінанси» вживається. Відтак, було виявлено 13 таких компонентів: *cent*, *copeck*, *dime*, *dollar*, *farthing*, *pence*, *penny*, *pound*, *shilling*, *money*, *coin*, *gold*, *silver*.

4) 9 з 13 компонентів фразеологічних одиниць, що належать до тематичної парадигми «Фінанси», позначають власне грошову одиницю (*cent, copeck, dime, dollar, farthing, pence, penny, pound, shilling*), 2 – загальні назви (*money, coin*), 2 – цінні метали (*gold, silver*). Для американського та британського варіанту англійської мови характерні фразеологізми з тими компонентами, які позначають грошову одиницю, типову для певної країни.

5) У деяких фразеологічних одиницях сема «фінанси» виражена імпліцитно, тобто через лексеми, які поза фразеологічною одиницею не мають значення, пов'язаного із фінансами.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М.: Наука, 1977. – 318 с.
2. Кунин А. В. Фразеология современного английского языка / А. В. Кунин. – М.: Международные отношения, 1972. – 288 с.
3. Смит П. Логан Фразеология английского языка / Логан П. Смит. – М.: Учпедгиз, 1959. – 207 с.
4. Харитончик З. А. Лексикология английского языка / З. А. Харитончик. – М.: Вышэйшая школа, 1992. – 204 с.
5. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка / Н. М. Шанский. – С.-П.: Специальная литература, 1996. – 192 с.

КОВАЛЬ А. Г.

*викладач кафедри журналістики
Український гуманітарний інститут*

ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ ВИСВІТЛЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ПРЕСИ

Дослідники сучасної української преси одностайно відзначають швидко висхідним і динамічний сектор спеціалізованої періодики в системі журналістики.

Факт залишається фактом – сьогодні спеціалізований принт (друковані мас-медіа, проф.журналіст.сленг) націлений на інформаційне обслуговування специфічних інтересів аудиторії зайняв особливе місце серед численних бульварних, інформаційно-рекламних, розважальних і політизованих видань.

Нині значення спеціалізованої преси у суспільстві підвищується. Разом з тим, вивченням проблем спеціалізованих видань в Україні займаються невелика кількість учених.

Не секрет: труднощі й перешкоди при написанні дисертації виникають практично у кожного дисертанта, незалежно від того, готується кваліфікаційна робота для отримання кандидатського чи докторського ступеня. Написання і захист ВКР - це величезна праця, що вимагає чимало часу, сил і завзяття.

У спеціалізованій науковій літературі, а також на різних Інтернет-ресурсах можна знайти інформацію про перешкоди, які можуть виникати при написанні дисертацій аспірантами. У першу чергу наводяться приклади періоду так званої творчої кризи, з яким стикаються чимало претендентів. Крім цього, новачкам можна дізнатися про те, що під час роботи над дисертацією, здобувачем наукового звання проводиться безліч наукових досліджень, експериментів і аналітичних прогнозів. Усе це вимагає напруженої розумової діяльності й, природно, дуже стомлює. Найчастіше саме втома є причиною багатьох помилок і недоліків у роботі.

Практично не лімітований час для виконання роботи – ще одна проблема, яку досить часто згадують у літературі та на форумах. Це дозволяє аспіранту відчувати себе спокійно, працюючи за вільним графіком. У результаті написання дисертації може затягнутися на довгі місяці й роки.

Ще вона досить поширена проблема, тих, хто пішов на написання дисертації: на тему, за яку взявся аспірант, наукових робіт або практично немає, або їх дуже багато. У першому випадку здобувач наукового ступеня візьме на себе удар новатора, у другому - може так і не довести новизну свого дослідження.

Можна додати ще багато проблем і перешкод, про які неважко знайти інформацію на сайтах або в літературі.

На жаль, практично ніде (крім довірчих особистих бесід або обговорень на спецфорумах) неможливо знайти інформацію про таке негативне явище, як монетизація інформації для наукових досліджень. Особливо, якщо мова заходить про вивчення комерційних структур – банків, торговельних мереж, ділових ЗМІ, підприємств, організацій. У наш час це зупиняє багатьох вчених від глибоких досліджень або змушує взагалі згорнути наукову розробку за деякими пунктами своїх наукових трактатів. В офіційній літературі про цей факт намагаються або замовчувати, або висвітлювати цю проблему натяками.

Це питання може не турбувати дослідника до тих пір, поки в якійсь організації не заявлять про те, що за інформацію, яка необхідна для наукової роботи, необхідно платити. При цьому можуть називатися значні й часто непідйомні для аспіранта суми з трьома і більше нулями в кінці.

На жаль, сьогодні у багатьох комерційних підприємствах відносяться до претендента на науковий ступінь, як до майбутнього бізнесмена, маючи на увазі, що той після захисту дисертації буде гребти гроші лопатою, займаючись наукомістким бізнесом.

При цьому майбутній здобувач абсолютно впевнений в тому, що в науку не можна йти з метою заробляння грошей - її завдання полягає в тому, щоб рухати світ вперед, відкриваючи невідоме і створюючи нове.

Список використаних джерел:

1. Жук А. Українська господарсько-кооперативна преса / Андрій Жук // Господарсько-кооперативний часопис. — 1931.

2. Полежаев Ю. Г. До проблеми дослідження спеціалізованих періодичних видань / Ю. Г. Полежаев // Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. – 2012. – № 3 (11). – С. 81–85.

3. Здоровега В. Інформація? Комунікація? Пропаганда? [Електронний ресурс] / В. Здоровега – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mediakrytyka.info/drukovani/01/informatsiya-komunikatsiya-propahanda.html>.

4. Здоровега В. Якщо ми не зробимо відповідних кроків, майбутнє буде сумне [Електронний ресурс] / В. Здоровега – Режим доступу до ресурсу: http://www.aksioma.lviv.ua/glas4_1941.html.

5. Школа редакторів МІО «Інтерньюз-Україна» - принципова зміна підходів. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.telekritika.kiev.ua/comments/?id=23424>.

6. Лим А. В. Специализированные издания как фактор развития бизнес-коммуникаций : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.01.10 "Журналистика" / Лим Анастасия Викентьевна – Москва, 2006. – 236 с.

КОЖИНА Л. А.

*преподаватель кафедры германской филологии
Украинский гуманитарный институт*

СПЕЦИФИКА ПЕРЕДАЧИ КОГНИТИВНО-ПРАГМАТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ С КОМПОНЕНТОМ «МИНЕРАЛ» ПРИ ПЕРЕВОДЕ (НА МАТЕРИАЛЕ ИСПАНСКОГО ЯЗЫКА)

Актуальность темы исследования. В связи с возрастающей частотой межнациональных контактов все большую актуальность приобретают проблемы межкультурной коммуникации. На первый план выходят исследования сходств и различий культур, на основе которых можно выстроить стратегии успешной межкультурной коммуникации. Одним из важных условий успеха при межнациональных контактах считается знание языка, т.к. в языке отражается ментальность народа. Наиболее ярко элементы национального сознания проявляются во фразеологизмах. В связи с чем изучение национально-культурной специфики фразеологических единиц является актуальным. В свете когнитивно-прагматического подхода на первый план выступает реализация в речи элементов национального сознания, отраженных в прототипе образного компонента ФЕ, при оказании определенного воздействия на реципиента. Одной из категорий, привлекающих внимание ученых, является когнитивно-прагматический потенциал ФЕ. Проблема перевода с сохранением когнитивно-прагматического потенциала остается особенно актуальной на сегодняшний день. Из-за несовпадения картин мира фразеологические единицы с одним и тем же образным компонентом в разных языках вызывают различные

ассоциации, которые связаны с разным отношением к прототипу, лежащему в основе образного компонента, а также к его характеристикам и свойствам.

Объектом исследования выступают фразеологические единицы с компонентом «минерал».

Предметом исследования является когнитивно-прагматический потенциал фразеологических единиц с компонентом «минерал».

В связи с поставленной целью можно сформулировать следующие **задачи**:

1. Выявить когнитивно-прагматический потенциал фразеологических единиц с компонентом ЛСГ «минерал».

2. Рассмотреть возникающие трудности перевода фразеологических единиц с компонентом-конституентом ЛСГ «минерал», связанные с сохранением их когнитивно-прагматического потенциала и предложить способы их решения.

Обзор научных источников. Во фразеологии существует множество подходов к определению понятия фразеологической единицы, к классификации фразеологизмов, разработанных как отечественными, так и зарубежными учеными. Фразеологизмы обладают набором собственных характеристик, отличающих их от свободных словосочетаний. Одним из подходов к рассмотрению национально-культурной специфики фразеологических единиц является когнитивно-прагматический, при котором фразеологические единицы рассматриваются как единицы, являющиеся отражением элементов национальной картины мира, а также исследуется, как эти элементы при взаимодействии с речевой средой могут способствовать достижению определенного прагматического эффекта. ФЕ единицы являются компонентами языковой картины мира, а также метафорической картины мира, являющейся ее облигаторным элементом.

Под когнитивно-прагматическим потенциалом Н. В. Карповская понимает «возможность актуализации в речи наряду с категориальными значениями, присущими языковым единицам, как элементам языковой системы/картины мира, тех импликатур, которые могут проявиться только при взаимодействии языка с речевой средой и способствовать не только формированию того или иного восприятия, осмысления, познания действительности, но и способствовать достижению определенного прагматического эффекта» [1].

Изучение прототипа образного компонента фразеологизма играет важную роль в исследовании национально-культурной специфики ФЕ. С. Ю. Кравченко утверждает, что теория прототипов основывается на положении о структурированности картины мира. В процессе познания и осмысления действительности сознание выделяет общие черты конкретных или абстрактных предметов и явлений, которые проявляются в концептуальных образованиях и сформировавшемся прошлом и новом опыте. Наиболее характерные из категориальных признаков изучаемых объектов называются прототипами [2].

По мнению А. Ю. Сулавко прототип как конкретный или абстрактный образ предмета, принадлежащего к некоторой категории, который формируется в сознании людей и с помощью которого человек воспринимает действительность, играет важную роль в процессе восприятия и интерпретации фразеологизма, поскольку данная когнитивная структура может вызывать у носителей языка определенные ассоциации, способствовать формированию положительной или отрицательной оценки действий индивида или явлений действительности [3].

Основное содержание. В рамках исследования были рассмотрены ФЕ с позиций когнитивно-прагматического подхода, на первый план были выведены основные понятия прагматики, такие как прагматические функции, прагматическая установка и прагматический эффект, понятие когнитивно-прагматического потенциала. Были исследованы лежащие в основе значения ФЕ ассоциации, связанные с определенными минералами в испанской картине мира, их роль в успешном достижении прагматического эффекта.

Что касается проблем передачи особенностей реализации когнитивно-прагматического потенциала испанских ФЕ с компонентом-минералом, трудности, как правило, возникают при отборе языковых единиц русского языка для передачи семантики и когнитивно-прагматического потенциала в переводе. Были рассмотрены проблемы, возникающие при подборе фразеологических аналогов, роль контекста в отборе языковых средств, проблемы описательного перевода.

Исследование показало, что основные проблемы перевода связаны с особенностями лексической сочетаемости двух языков, различными аспектами коммуникативной ситуации, передачей взаимодействия реалий и ФЕ, с отбором языковых единиц для передачи различных импликатур, а также с переводом трансформированных ФЕ.

Выводы. ФЕ с компонентом-минералом представляют интерес для исследования в плане изучения реализации в их значении ассоциаций, связанных с определенным минералом в испанской картине мира. В основе значения испанских ФЕ с компонентом-минералом лежат связанные с ним ассоциации, характерные для испанской картины мира. Реализующиеся в значении фразеологизма ассоциации играют роль во взаимодействии с другими элементами высказывания и способствуют достижению определенного прагматического эффекта. Значительную роль в достижении необходимого прагматического эффекта играют окказиональные трансформации ФЕ с компонентом-минералом. При переводе таких трансформированных фразеологизмов следует обращать особое внимание на то, с какой целью автор применяет те или иные трансформации.

Список использованных источников:

1. Карповская Н. В. Когнитивно-прагматический потенциал средств категории интенсивности сквозь призму процесса метафоризации (на материале интенсификатов испанского и русского языков) // Известия

Южного Федерального Университета. Филологические науки. – 2015. № 3. – С. 107-118.

2. Кравченко О.Н. Особенности функционирования фразеологизмов в медийном дискурсе [Электронный ресурс] // Когнитивные исследования языка. – 2015. №22. – С. 362-364. – Режим доступа: <http://dspace.bsu.edu.ru/handle/123456789/19234>.

3. Сулавко А. Ю. К вопросу о типологии фразеологических единиц в испаноязычном политическом дискурсе // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2013. № 11 (29). – С. 173-176

КОЛІСНИК О. П.

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку
Університет ДФС України*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження. Цифрові технології для нашого суспільства є найбільшим досягненням, оскільки забезпечують швидку передачу інформації. Перехід на цифровий формат є сучасним викликом не лише для всіх сфер економіки не тільки в Україні, а й у всьому світі.

Розвиток сучасних технологій, у вигляді цифровізації, охоплює практично усі системи інформаційного забезпечення щодо соціально-економічного процесу.

Бухгалтерський облік є одним із найважливіших аспектів, у цій складній системі. Проте лише теорії з обліку недостатньо, потрібна його функціональна частина, яка забезпечує збір, обробку та представлення економічної інформації щодо діяльності господарюючого суб'єкту.

Бухгалтерський облік і фінансова звітність є тими сферами професійної діяльності, інформація яких, повністю забезпечує учасників, що будь-які зміни у їх галузі будуть тільки зростати.

Таким чином, задля цього необхідно застосувати такі механізми щодо організації та ведення бухгалтерського обліку, які надалі допоможуть поліпшити та спростити обліковий процес.

Тому, цифровізація бухгалтерського обліку і є одним із таких механізмів.

Мета дослідження полягає вивченні проблем та перспектив розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифровізації.

Огляд джерел. Дослідженням питань впливу цифровізації на бухгалтерський облік займаються такі вчені: І. Плікус, О Карпенко, І. Лукановська, Л. Соколенко, Л. Терещенко, Н. Хорунжак, М. Шендригоренко, Н. Шишкова та інші.

Необхідно зазначити, що науковці досліджують та застосовують щодня найновітніші технології з метою удосконалення організації та ведення

бухгалтерського обліку. Проте стрімкий розвиток технологій створює підґрунття для подальших досліджень та розробок у даному напрямі.

Результати дослідження. Поняття «цифровізації» є новим як для практиків, так і для теоретиків економічної науки, зокрема науки бухгалтерського обліку. У зв'язку з цим спостерігається підміна понять, які часто помилково вважають синонімічними – «інформатизація» та «цифровізація». І якщо перше з них є давно поширеним і у теорії, і у практиці бухгалтерського обліку, то друге введено в науковий обіг відносно нещодавно [1].

Одним зі шляхів уникнення та зменшення до мінімуму негативного впливу перешкод обліковим комунікаціям є впровадження цифрових технологій, що дає змогу отримати синергетичний ефект удосконалення організаційної структури, документообігу та взаємодії між учасниками облікових комунікацій, що підвищує прозорість та керованість комунікаційного процесу, дає змогу коригувати відхилення та окремі елементи під час реалізації проекту ІТ-модернізації [2].

Оновлення цифрової трансформації бухгалтерського обліку в майбутньому лише збільшиться, оскільки використання ІТ-інновацій дає змогу розв'язувати нові проблеми, модернізувати концепції обробки та передачі інформації, сприяє ефективності бухгалтерських процесів.

На додаток до звичайних функцій бухгалтерського обліку та звітності існує потреба в посиленні процесів управління та ІТ-послуг [3].

Основний акцент використання програмних продуктів бухгалтерського обліку завжди був спрямований на обчислення та звірку даних.

Через використання інструментів для обробки тексту й удосконалення бухгалтерських програм, можна стверджувати, що вони набагато спростили роботу бухгалтера, забезпечивши набагато менший відсоток допущення помилок у даній сфері.

Значну роль у бухгалтерському обліку відіграє таке нововведення, як «хмарні технології» – зберігання та відновлення різних обсягів інформації, її обробка на серверах в мережі Internet.

Варто зазначити, що за їх допомоги користувачі можуть отримати інформацію щодо управлінських, бухгалтерських систем, документообіг чи корпоративну електронну пошту.

На сьогодні у світі заведено виділяти наступні переваги використання комп'ютеризованої системи обліку:

- «арифметика складання стовпців дебету та кредиту здійснюється автоматично та з 100% точністю;
- складання фінансових звітів не вимагає багато часу й уваги, необхідно лише обрати відповідний пункт меню;
- комп'ютеризована система дозволяє швидко отримувати останні дані бухгалтерського обліку, такі як запаси, стан платежу клієнта або дані про продаж на відповідну дату;

- дані можуть зберігатися конфіденційно завдяки перевагам сучасної системи безпеки паролів, яку надають більшість облікових програм» [4].

В умовах використання локальних та глобальних комп'ютерних мереж для все більшої кількості підприємств застосування комп'ютерних програм для ведення обліку, проведення контрольних та аналітичних процедур стає суцільним.

Одночасно стейкхолдери потребують відповідного цифрового багатовекторного представлення інформації, що спонукає бухгалтерів, аудиторів та фінансистів до цифрового вдосконалення, а заклади освіти – до зміни парадигми навчання [5].

Висновок. Представлений матеріал надає можливість дійти висновків, що трансформація бухгалтерського обліку згідно з новими потребами є важливим етапом розвитку епохи загальної цифровізації. Тому, застосовуючи цифрові рішення, суспільство пришвидшить економічні процеси та підвищить розвиток економіки самої країни.

Необхідно зазначити, що можливості працівників в обліковій сфері зростають завдяки умовам цифрової економіки. Роботодавці потребують висококваліфікованих бухгалтерів, які розв'язуватимуть актуальні питання та завдання з обліку й оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Соколенко Л. Ф. Розвиток процесів цифровізації як передумова трансформації організаційно-методологічних засад бухгалтерського обліку / Л. Ф. 1. Соколенко. // Економіка, управління та адміністрування. – 2019. – №4. – С. 167–175.
2. Шишкова Н. Л. Перспективи ІТ-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики / Н. Л. Шишкова. // Економічний вісник. – 2019. – №3. – С. 146–159.
3. Шендригоренко М. Т. Проблеми та перспективи розвитку обліку в умовах цифрової економіки / М. Т. Шендригоренко, В. В. Лядська. // Економіка та суспільство. – 2020. – №22.
4. Копань М. С. Вплив цифровізації на розвиток бухгалтерського обліку. Сучасні наукові погляди на модернізацію, інноваційні технології та фінансові процеси / М. С. Копань. // Науково-практична конференція, 19 лютого 2019 р., Київ. – 2019. – С. 66–69.
5. Карпенко О. В. Вплив цифровізації на розвиток бухгалтерського обліку / О. В. Карпенко, І. І. Плікус, Д. В. Головіна. – Полтава: ПУЕТ, 2018. – (Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. «Соціально-економічні та правові чинники розвитку національної економіки України: облікові, аналітичні та контрольні аспекти в сучасних умовах інтеграційних процесів»).

КОРОПАТОВ Б. М.

викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Фізичне виховання – складова частина виховання студентів. В процесі фізичного виховання досягається повноцінний розвиток організму, з'являється здатність керувати рухами свого тіла та психічним станом. Поряд з цим, при заняттях фізичними вправами формуються такі важливі для майбутнього спеціаліста якості, як хоробрість, наполегливість, ініціативність, рішучість, чесність, сумлінність, упевненість у своїх силах і можливостях. Проте ми установили, що прояв цих якостей залежить від того, наскільки цілеспрямовано в процесі фізичного виховання здійснюється виховний вплив, який забезпечує взаємозв'язок з іншими сторонами виховання.

Зв'язок фізичного виховання з моральним вихованням полягає в тому, що створюються сприятливі умови для розкриття і подальшого освоєння норм гуманістичної моралі й формування на цих засадах звичок поведінки. Це дозволяє критично ставитися не тільки до інших, а й до себе.

Зв'язок фізичного виховання з розумовим вихованням може проявитися побічно і прямо. Побічний вплив виявляється в тому, що добре здоров'я та високий фізичний розвиток забезпечують загальну та розумову працездатність людини.

Прямий зв'язок фізичного виховання з розумовим полягає в набутті студентами спеціальних знань в галузі фізичної культури, а також у розвитку пізнавальних здібностей в процесі рухової діяльності.

Це перед усім тактичне мислення, орієнтація в складних ситуаціях, а також здатність робити самооцінку своїх дій.

Таким чином, фізичне виховання займає гідне місце в системі виховання взагалі. Конкретні методи та засоби, орієнтовані на зв'язок фізичного виховання з іншими сторонами виховання.

Сьогодні необхідно звернутися до нового погляду на питання виховання «культури фізичного здоров'я» серед молодих громадян держави через впровадження нової парадигми фізичного виховання на всіх рівнях суспільного життя і буття, починаючи із дітей школи та продовжуючи політику впровадження здорового способу життя серед студентської молоді на теренах вищих навчальних закладів України, при врахуванні відповідного позитивного досвіду країн Європи, застосовуючи його для вивчення становлення та подальшого розвитку фізичної культури та спорту.

Як відомо, профілактика в медицині починається із відповідного ставлення до свого здоров'я громадян, тобто наявності у них насамперед культури фізичного здоров'я.

Культура фізичного здоров'я – поняття багатогранне, оскільки саме поняття «культури» традиційно містить у собі, за визначенням енциклопедичного словника, історично визначений рівень розвитку

суспільства, творчих сил і здібностей людини, виражений в типах і формах організації життя та діяльності людей, а також у створених ними матеріальних і духовних цінностях; у більш вузькому розумінні – сфера духовного життя людей».

На нашу думку, культура фізичного здоров'я – одна зі складових цього багатопланового життя. Вона пронизує усі сфери діяльності людини, її життєвого побуту, і водночас, безпосередньо впливає на них, хоч і сама змінюється під їхнім впливом. Як свідчить медична практика, рівень культури здоров'я може як позитивно, так і негативно впливати на всі сфери життя людини. Чим вище рівень культури фізичного здоров'я, тим вища самореалізація людини в суспільному й особистому житті, ефективність її праці, міцніше здоров'я.

Отже, поняття культури має як практичне, так і моральне-етичне, духовне вираження. Воно містить принципи здорового способу життя, екологічну грамотність, знання та раціональне використання можливостей свого організму, прагнення до самовдосконалення, духовного та фізичного, викликає потребу в самовихованні, вміле застосування нетрадиційних методик оздоровлення свого організму, пропаганду знань у сфері фізичної культури й спорту.

На думку дослідників, на процес формування культури фізичного здоров'я впливають найрізноманітніші фактори: соціальне середовище; ставлення кожного члена сім'ї до свого здоров'я і здоров'я близьких; засоби масової інформації (телебачення, преса, радіо), до того ж використана в них реклама.

Аналіз навчальної, наукової та методичної літератури свідчить, що головним і вирішальним фактором формування культури фізичного здоров'я є вивчення валеологічних дисциплін в усіх навчально-виховних установах. До таких дисциплін у нашому закладі відносяться: «Основи медичних знань»; «Шкільна та вікова фізіологія»; «Безпека життєдіяльності»; спецкурс «Масаж».

На кафедрі теорії та методики фізичного виховання вивчається можливість викладання нових дисциплін, а також відкриття нових лабораторій, а саме: «Лабораторія анатомії та фізіології людини», «Лабораторія фізичного здоров'я», де вивчаються закономірності формування фізичного здоров'я. Засоби його збереження та зміцнення вивчаються на засадах знань з анатомії, фізіології, біології, психології, педагогіки, фізичного виховання, філософії.

Заняття студентів на кафедрах фізичного виховання, які проводяться на свіжому повітрі, у спортивному залі, формують у них позитивне ставлення до вивчення тих дисциплін, одним з основних принципів в яких є рухова активність. Це сприяє нормалізації загального фізичного стану і здоров'я студентів: емоційного фону, правильного процесу дихання, усуненню симптомів перевтоми, підвищення життєвого тону тощо.

Отже, специфіка навчально-виховного процесу на кафедрі ТМФВ полягає не лише в формуванні спортсмена-професіонала, але й у виробленні у студентів установки, переконаності в необхідності фізкультурно-спортивної діяльності, яка б поєднувала суспільну значущість і гуманістичні цінності.

І значна роль у формування такої установки належить циклі гуманітарних дисциплін.

Висновок. Таким чином, заняття фізичною культурою необхідні студентам протягом усіх років навчання, що дозволяє їм адаптуватися до нових умов, усвідомити роль активного способу життя, режиму праці й відпочинку та сприяти виконанню серйозних завдань, які ставляться перед ними системою вищої освіти України, а отже держави. Безперечно, що вирішувати молодим громадянам країни всі поставлені державою завдання для розбудови щасливого та достойного життя для майбутнього покоління можливо тільки при наявності доброго здоров'я.

А тому, як говорили древні: *Mens sana in corpore sano* – Здоровий дух в здоровому тілі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. - № 30. – ст. 141.
2. Про фізичну культуру і спорт. Закон України. – К., 1992. – 24 с.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Закон України від 19 листопада 1992 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. - №4. – ст. 19.
4. Концепція державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами. Прийнята Колегією міністерства освіти України 23.06.99. (протокол № 7/5/7) / Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. - № 19. – С. 14-28.
5. Указ Президента України від 9 лютого 2016 року № 42/2016 «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/documents/422016-19772>.
6. Терещенко О.В. Організація самостійних занять студентів з фізичного виховання: навч. посіб. / О.В. Терещенко, В.І. Терещенко, А.В. Стешиц. – К.: Міленіум, 2017. – 188 с.

КОРЧУК В. І.

*кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри педагогіки та психології
Український гуманітарний інститут*

**ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ
ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЕТИКИ**

Розпочаті після розпаду Радянського Союзу демократичні зміни, а потім проголошення незалежності України як суверенної держави, привели до пошуків стратегічних і тактичних рішень нового концептуального погляду в системі освіти. Але не тільки пострадянське суспільство до кінця не було готове, щоб запропонувати цілісну картину по вихованню у молоді християнських цінностей, а й християнські освітні заклади. Питання виховання у молодих людей християнських цінностей в процесі їх навчання стало важливим питанням у розвитку сучасного суспільства.

На сучасному етапі розвитку християнської освіти існує необхідність зміцнення християнських цінностей серед студентів. Також є необхідність в кращому розумінні та застосуванні принципів християнської освіти в студентському середовищі.

Як зазначається в Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI сторіччя), сьогодні перед школою стоїть завдання «забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації» [3, с. 6]. Розв'язання цієї проблеми вчені знаходять у формуванні певної структури та тематики занять для освоєння християнських цінностей [2, с. 8-12]. Оскільки це питання є актуальним, то воно обговорюється представниками різних релігійних конфесій, органами державної влади, науковцями, суспільством в цілому. М. Мельничук, посилаючись на висновки К. Ушинського, вважає великою помилкою довіряти православному священнику викладати в школі Закон Божий [6, с. 120]. Він, як і багато інших вчених, вважає, що викладання в навчальних закладах світського характеру має здійснюватися педагогами [5, с. 110]. З іншого боку, були зроблені спроби відокремити науку від релігії. Який шлях є найкращим для виховання духовності? Що має лежати в основі християнської освіти, що зможе привести студентів до особистих відносин з Ісусом Христом і виховати в них духовні цінності? Ці питання є дуже важливими за своєю значущістю.

Хоча біблійні принципи розвитку особистості через християнські цінності можуть бути розглянуті з різних перспектив, найголовніша з них показана в посланні до Филип'ян 2:5 «Нехай у вас будуть ті самі думки, що й у Христі Ісусі». Цей текст знаходиться в контексті втілення Ісуса Христа і передбачає, в першу чергу, існування християнського світогляду. І нарешті, він стверджує, що християни повинні мислити по-християнськи.

Християнський автор, Стамлер, стверджує: «Навчання християнських цінностей і розвитку характеру необхідно звертати особливу увагу» [7, с. 38]. Основні християнські цінності можуть бути підсумовані в висловлення довіри, надії й любові (1 Кор. 13:13). Ці цінності підтримують і розвивають поведінку людини і її ставлення до навколишнього світу: вміння чути голос Божий (1 Сам. 3:10), позитивне ставлення до життя (Филип. 4: 4), шанобливе ставлення до інших (1 Петра 2:17), застосування в житті «Золотого Правила»

(Луки 6:31), допомога нужденним (Луки 10: 25-37), чесність у всіх відносинах (Ефес. 4:25), відповідальність у плануванні та адмініструванні (1 Сол. 5: 6; Рим. 12: 6-8), готовність до служіння і жертвності (Рим. 12:1), підтримка здорового способу життя (1 Кор. 6:19, 20), а також відповідальне ставлення до природи та навколишнього середовища (Прип. 12:10; Об'явл. 11:12). Ось на цих базових засадах Святого Письма ґрунтується поняття про християнські цінності.

Цінність – філософська категорія, що позначає соціально обумовлене значення матеріальних і духовних явищ, що визначають зміст буття людини й суспільства в цілому [4, с. 250]. Ожегов Сергій Іванович дає визначення слову «цінність» як цінному предмету, явищу, а також духовним цінностям [6, с. 250].

Відомий науковець В. Бондаренко, аналізуючи розвиток сучасного суспільства в незалежній Україні, доводить, що основою суспільної ідеології повинна стати християнська мораль, яка ввібрала в себе всі християнські доктрини [1, с. 13]. Якщо Церква буде завжди покладатися на біблійні принципи в питанні формування християнських цінностей, то вона буде мати величезний духовно-моральний потенціал, сприяючи моральному оздоровленню і стабілізації нації.

Перевагою християнської освіти є можливість інтегрування віри в процес вивчення кожної дисципліни. Цей процес є нелегким, і деякі педагоги постають перед труднощами в здійсненні цього завдання. Намагаючись інтегрувати віру в процес пізнання, вони часто перетворюють її в штучне обрамлення.

Процес інтеграції віри в систему освіти означає не тільки впровадження християнських елементів в навчальну програму, але й орієнтування на християнський світогляд усього навчального процесу, а також того, що відбувається поза класом.

Проведене дослідження є частковим аналізом християнської освіти в Україні та інших країнах. У дослідженні було доведено, що одним з факторів формування християнської моралі є християнські цінності, засновані на Священному Писанні.

Встановлено, що система релігійної освіти завжди відігравала важливу роль не тільки в становленні нації в цілому, але і в становленні її морально-етичної системи.

Перед сучасною освітою постає важливе завдання – виховати особистість яка б своїм життям відображала духовно-моральні цінності. Це складне завдання. Добра вістка полягає в тому, що ми не одні в намаганні інтеграції віри й знань через християнські цінності. Христос дарував нам Духа істини, Який буде вести нас до повноти Істини (Івана 16:13). Він обіцяв нам мудрість – спроможність застосовувати розумно отриманні знання (Як. 1:5, 6). Бажання іти по стопах Великого Вчителя є прелюдією для досягнення успіху, як одного разу сказав апостол Павло: «Я все можу в Тім, Хто мене підкріплює, в Ісусі Христі» (Филип. 4:13).

Список використаних джерел:

1. Бондаренко В. Д. Світська школа і Церква в сучасній Україні: у пошуках співпраці / В. Д. Бондаренко. // Освіта. – 2005. – №45.
2. Християнська культура в освіті, науке й містечтві / Н.Ганнусенко, К. Журба, В. Киричок, О. Павленчика. // Шкільний Світ. – 2003. – №41.
3. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ сторіччя) – Київ: Райдуга, 1994.
4. Кікель П. Короткий філософський словник [Електронний ресурс] / П. Кікель. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://terme.ru/dictionary/176/word>.
5. Мельничук М. І. Навчальний курс "Історія християнської педагогіки" для викладачів християнської етики / М. І. Мельничук. // Моральне виховання на Християнсько цінностях: Наукові записки. Психологія і педагогіка. – 2001. – №2.
6. Бех І. Д. Цінності християнської культури як фактор морально-естетичного формування особистості / І. Д. Бех, В. М. Кононенко, В. М. Оржеховська. – Київ, 2002. – 120 с.
7. Hagerstown. Seventh-day Adventists Believe / Hagerstown., 2010.

КРІЧФАЛУШІЙ Я. М.

*викладач кафедри германської філології
Український гуманітарний інститут*

НАВЧАННЯ ІНТОНАЦІЄЮ ТА ІНТОНАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стрімкий розвиток високих технологій та економіки тісно пов'язаний з іноземною мовою, як провідним засобом міжнародного спілкування. Усе це посилює мотивацію для вивчення англійської мови, удосконалення підходів до її викладання й технологій навчання. Зміни, що відбуваються в освіті, потребують детального розгляду засобів спілкування, зокрема вербальних та невербальних, які використовуються викладачем на заняттях англійської мови.

Отже, невербальні засоби спілкування – це елементи комунікативного коду, які мають не мовну (але знакову) природу і разом із засобами мовного коду служать для створення, передавання і сприйняття повідомлень. Засоби невербальної комунікації та спілкування виконують такі функції: інформативну, контактну, координаційну, емотивну, функцію розуміння змісту повідомлення, установлення зв'язку та впливу. Так, наприклад, емотивна функція полягає в збудженні необхідних емоційних переживань, тобто «обміні емоціями» між партнерами у спілкуванні.

До невербальних засобів спілкування належать: паралінгвістичні (інтонація, паузація, дихання, дикція, темп, гучність, ритміка, тональність, мелодика); екстралінгвістичні (шуми, сміх, плач); кінестетичні (жести, міміка,

контакт очима); проксемаптичні (пози, рухи тіла, дистанція, тобто просторово-часова організація спілкування) [1].

Отже, інтонація – це один з невербальних засобів спілкування. У спілкуванні велике значення має тон мови. Вона може донести до 40% інформації. Людина визначає ставлення до неї за допомогою інтонації володіючи «емоційним слухом». «Емоційний слух» – цей термін увів В.П. Морозов і він означає здатність упізнання емоцій за мовленням і співом людини. Про існування такої здатності свідчить той факт, що між емоційним слухом і мовним слухом відсутня кореляція. Тому «емоційна глухота» може траплятися й у людей з добре розвиненим сприйняттям мовлення. Емоційний слух – філогенетично більш давня здатність. На користь існування цієї здатності свідчить і те, що піддослідні різного віку, статі й професії виявили істотні розбіжності в правильності впізнання емоцій – від 10 до 95% [2]. Було також виявлено, що музиканти й вокалісти мають більш розвинений емоційний слух. У зв'язку із цим емоційний слух стали розглядати як один із критеріїв художньої обдарованості, який почали використовувати на іспитах до консерваторії. У контексті обговорюваного важливо не те, наскільки емоційний слух придатний для профвідбору, а наскільки він допомагає пізнавати емоції людини.

Дані свідчать про те, що емоційний слух залежить від досвіду, який люди здобувають у процесі спілкування. Але з іншого боку, є особи, які й без досвіду здатні пізнати всі п'ять емоцій: сум, радість, страх, гнів, нейтральність. Значить емоційний слух може бути й уродженим.

Ми навчаємо за допомогою інтонації. А як щодо того, щоб за допомогою інтонації навчати англійської інтонації? Усім відомо, що українське інтонування відрізняється від англійського. Слід зазначити, що одне й те ж саме слово можна інтонувати по-різному, в залежності від змісту, який ми в нього вкладаємо. Це може бути висловлення незацікавленості, розчарування, згоди, питання. Наприклад, слово “yes” можна вимовити з інтонацією: fall, low-rise, high-rise, fall-rise, rise-fall. Сьогодні пропонує різноманіття технічних засобів та ресурсів, тому навчання інтонуванню можна за допомогою різних відео. Спочатку студенти слухають та переглядають відео, слухають діалог та намагаються його зрозуміти, потім вони записують діалог, або отримують роздрукований варіант та інтонують його переглядаючи відео ще раз. Наступним етапом є читання діалогу за ролями, а потім вивчення його на пам'ять.

Інтонацію можна використовувати для запам'ятовування слів. Так, вимовляючи одне й те ж саме слово різною інтонацією/емоцією мозок закарбовує його краще, бо використовує образне мислення.

Проаналізувавши такий невербальний засіб навчання як інтонація, ми довели доцільність та ефективність його використання у навчальному процесі. Використання вербальних та невербальних засобів навчання активізує дві півкулі мозку, чим робить процес вивчення іноземної мови повним.

Список використаних джерел:

1. Кужель О. М. Використання невербальних засобів навчання / О. М. Кужель. // Англійська мова та література. – 2015. – №13. – С. 2–5.
2. Морозов В. П. Емоційний слух людини / В. П. Морозов. // Журнал еволюційної біохімії та фізіології. – 1985. – №6. – С. 568.
3. Николаєва С. Ю. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ С. Ю. Николаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
4. Пассов Є. І. Комунікативний метод навчання іншомовному говорінню / Є. І. Пассов. – Москва: Просвіта, 1991. – 223 с.

КУЛІНСЬКА Л.В.

*викладач кафедри германської філології
Український гуманітарний інститут*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОР В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ НА ПРИКЛАДІ ІНАВГУРАЦІЙНОЇ ПРОМОВИ ДЖОЗЕФА БАЙДЕНА

Як відомо, політична промова – це основний жанр політичного дискурсу, який широко використовується у сфері політики, реалізується вербально та екстравербально і спрямована на певний соціальний стан. Тому вона має не тільки інформативний, а й інтернаціональний характер, що є необхідним для ретельного відбору мовних засобів на усіх рівнях композиційної структури. Якщо брати до уваги основну тему політичного дискурсу, то це боротьба за владу, яка водночас і є рушійним мотивом цієї сфери спілкування. Політичним дискурсом цікавляться як професіонали, журналісти та політологи, так і широкі маси населення.

В останні десятиліття під пильною увагою лінгвістів опинилася ця галузь. Розглядаються питання теоретичного моделювання політичного дискурсу – виявлення механізмів породження і функціонування політичних текстів, здійснюють аналіз політичних метафор як способу осмислення світу політики, висвітлюють характеристики мовної поведінки політиків, вивчають вербальні та риторичні стратегії у політичній діяльності.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим фактом, що важливу роль в суспільному житті політика відіграють промови, в яких вони виражають задумане за допомогою певних мовних засобів. Метафора допомагає здійснити вплив, та посилити вагомість промови, що в остаточному результаті матиме вплив на соціум.

Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу лексичних одиниць та їх особливостей використання у політичних промовах віцепрезидента США Джозефа Байдена.

Об'єктом дослідження є промови сорок сьомого Віцепрезидента США Джозефа Байдена.

Політична думка завжди знаходить своє підтвердження в публіцистичній формі, яку відрізняє особливий спосіб виразу думок, донесення інформації, де важливе місце відводиться мові образів, мові метафори, тобто мові взаємодії нашого мислення і навколишнього світу. Метафора увійшла в політично-публіцистичний арсенал активних засобів впливу на індивіда. Промови Джозефа Байдена, колишнього віцепрезидента Америки, особливо наповнені вживанням метафоричного мовлення.

Людині властиво створювати численну кількість моделей, щоб освоїти, проаналізувати, описати дійсність, в якій вона живе. Аналіз цих моделей дає уявлення про соціальну реальність, а використання їх у політичному менеджменті, зокрема в менеджменті політичної комунікації, сприяє успішності впливу на свідомість пересічних громадян. Цілеспрямоване управління враженням, в тім числі й за допомогою метафоричного фрейму, допомагає мобілізувати ресурси на розв'язання соціальних проблем.

Проблема напряду пов'язана з науковим завданням дослідження та аналізу процесу розв'язання соціальних проблем суспільства у курсах соціальної політики.

На думку Арутюнової Н.Д. метафора слугує тим знаряддям думки, за допомогою якого стає можливим досягнути найвіддаленіших ділянок концептуального поля людини [1, с. 5-32]. Лакофф Д. і Джонсон М. твердять, що метафора пронизує усе наше повсякденне життя і проявляється не тільки в мовленні, а і в мисленні та дії [5, с. 396]. Сучасна когнітивна лінгвістика вважає метафору не тільки прикрасою мовлення, а формою мислення. В комунікативній діяльності метафора – важливий засіб впливу на інтелект, почуття та волю адресата. Вона має властивість «нав'язати» специфічний погляд на світ тим, хто спілкується цією мовою. Метафори втілюють концепти, зміст яких утілено у буденній свідомості носіїв мовлення.

«Метафорична картина» світу охоплює ті фрагменти мовної картини світу, які пов'язані з індивідом та його діяльністю. А тому аналіз метафори дозволяє зробити висновок про специфіку національного світосприймання: «формування еталонних взірців та образна оцінка дійсності пов'язана з виділенням тих фрагментів світу які уявляються особливо важливими для носіїв конкретної мови» [6, с. 152]. Метафора як своєрідна модель, що пов'язує об'єкт з певними іншими об'єктами або стан справ з деякими іншими об'єктами або станами, впливає на наше розуміння й інтерпретацію того, що відбувається навколо у соціальній зовнішній реальності.

За знаком-носієм образу (допоміжного суб'єкта) до системи термінів тій чи іншій галузі традиційно дослідники виділяють наступні групи метафор: медичні («передвиборча лихоманка», «гострий приступ каяття», «економічний інсульт»); спортивні («естафета не платєжів», «рекордні показники виробництва», «гра в одні ворота»); військові («передвиборчі баталії», «продуктова війна», «економічний прорив»); технічні («важелі влади»); біологічні («політичні пологи»).

Класифікація за допоміжним суб'єктом являє інтерес не тільки для філологів, а також для істориків, культурологів, політологів, соціологів. Метафора є соціальною за своїм характером. Вона демонструє як картина світу відображається у суспільній свідомості. За справедливим висловом Г.Пауля, з сукупності метафор, що стали вузловими у мові, можна бачити, які інтереси переважали в народі в ту чи іншу епоху, які ідеали було закладено в основі культури на тому чи іншому етапі її розвитку [8, с. 115]. А.П.Чудінов продовжує цю думку: «кожен новий етап соціального розвитку країни відображається у метафоричному дзеркалі, де поза залежністю від чийось намірів фіксується справжня картина громадської самосвідомості.

У ході дослідження лексичного наповнення промов віцепрезидента США Джозефа Байдена, були проаналізовані лексичні одиниці, метафори. Це дозволило виокремити найбільш вживану лексику та здійснити контекстуальний аналіз лексичних одиниць, їх емоційного забарвлення та стилістичного впливу. Віцепрезидент США у політичній термінології використовує поняття на позначення органів влади, посад у політикумі, політичних партій та союзів. Також інколи вдається до аналізу проблем пов'язаних з ситуацією в Україні.

Узагальнюючи результати аналізу промов Джозефа Байдена можна помітити, що головна увага приділяється захисту населення від зовнішніх загроз таких як: тероризм, ядерна зброя, ув'язнення, окупація. Віцепрезидент наголошує на підтримці держави й вважає, що боротися має не окрема країна, а союз.

До іншої групи політичного дискурсу віцепрезидента Джозефа Байдена можна віднести й суспільні терміни. Ця група одиниць посідає друге місце за кількістю вживання. Вона становить 40 термінів, що у відсотковому відношенні становить 20%.

I am here for the cops and firefighters, the teachers and assembly line workers – the folks whose lives are the very measure of whether the American dream endures [4]. З цього речення можна зробити висновок, що Джозеф Байден виступає на стороні населення та підтримує робочий склад. Можливо, він навіть і орієнтується на таку цільову аудиторію у своїй політиці.

We saw oligarchs uninterested in change ousted from power only to return [7]. Як висновок, олігархи не зацікавлені у змінах вищих гілок влади, через те що теперішнє становище дозволяє їм більше інвестувати для своїх потреб.

Можна зробити **висновок**, що для Джозефа Байдена є важливим добробут та забезпеченість суспільства, тому він виступає на стороні населення та підтримує робочий склад.

Отже, у даному дослідженні розглянуто лексичні одиниці, виявлені у промовах віцепрезидента США Джозефа Байдена. Дійдено висновку, що політик використовує промови з метою заручитися підтримкою широких мас населення, презентувати свою політичну програму та інформувати виборців про стан справ у державі.

Список використаних джерел:

1. Biden J. Vice President Joe Biden to The Ukrainian Rada [Електронний ресурс] / J. Biden – Режим доступу до ресурсу: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/09/remarks-vice-president-joe-biden-ukrainian-rada>.
2. Biden J. Full Transcript: Vice President Joe Biden’s Supreme Court Remarks at Georgetown University Law Center [Електронний ресурс] / J. Biden – Режим доступу до ресурсу: <https://medium.com/@VPOTUS/full-transcript-vice-president-joe-biden-s-supreme-court-remarks-at-georgetown-university-law-37ea18703d96#.dp851rggs>.
3. Biden J. Brookings hosts vice president joe biden for remarks on the russia-ukraine conflict [Електронний ресурс] / J. Biden – Режим доступу до ресурсу: http://www.brookings.edu/~media/events/2015/05/27-biden/20150527_biden_transcript.pdf.
4. Biden J. Transcript: Sen. Joe Biden’s acceptance speech [Електронний ресурс] / J. Biden – Режим доступу до ресурсу: <http://edition.cnn.com/2008/POLITICS/08/27/biden.transcript/#cnnSTCText>.
5. Biden J. Joe Biden’s remarks from the Democratic Convention, Wednesday 27 August 2008 [Електронний ресурс] / J. Biden – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ft.com/cms/s/0/a9ba9afe-74ae-11dd-bc91-0000779fd18c.html>.
6. Фриц М. Почему американцы не хотят делать из Украины вторую Корею [Електронний ресурс] / Морген Фриц. – Режим доступу до ресурсу: http://rusvesna.su/recent_opinions/1449852729
7. Kyiv blog: Infighting rages in Ukraine as Yatsenyuk clocks a year in office [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.intellinews.com/kyiv-blog-infighting-rages-in-ukraine-as-yatsenyuk-clocks-a-year-in-office-86477/>.

КУРИЛЯК Б.І.

аспірант богослов'я

НПУ ім. М.П. Драгоманова

ТЛУМАЧЕННЯ КНИГИ ОБ'ЯВЛЕННЯ ПРЕДТЕЧАМИ РЕФОРМАЦІЇ

Реформація була релігійним рухом, в основі якого лежав принцип повернення до істин, викладених у Святому Письмі. Саму тому, одна із п'яти головних тез Реформації – *Sola Scriptura*, що означає «тільки Святе Письмо».

Як зазначає Алістер Макґрат, «по своїй суті, протестантизм є постійним поверненням до Біблії, аби наново підтвердити й, коли необхідно, наново висловити свої вірування та цінності» [4, с. 283]. Відповідно, Реформація спричинила значний вплив на біблійну герменевтику. Оскільки Реформація була направлена проти католицької церкви, апокаліптичні образи книги Об'явлення також були інтерпретовані в цьому напрямі. Початок антикатолицьких тлумачень книги Апокаліпсис бере свій початок серед францисканців і прослідковується в працях предтечі Реформації Джона Вікліфа та його послідовника Яна Гуса. Тому метою цього дослідження є аналіз тлумачення книги Об'явлення предтечами Реформації.

Джон Вікліф (1330-1384) – англійський теолог, професор Оксфордського університету, один із головних предтеч Реформації використовував апокаліптичні образи книги Одкровення проти папства. Він започаткував нову лінію антикатолицької інтерпретації книги Апокаліпсис, оскільки на відміну від своїх попередників, вважав, що антихрист, це не один папа – а цілий інститут католицької церкви [3, с. 181]. Вікліф використовував історичний метод інтерпретації апокаліптики та стверджував, що антихрист – це система папства, а «розв'язання сатани в Об. 20:7 відбулося, коли папство досягло нових вершин багатства та влади за Інокентія III» [1, с. 47]. Екзегет пов'язував такі апокаліптичні образи як Гог і Магог (Об. 20:8) з католицизмом та його послідовниками [3, с. 182]. Англійський богослов писав: «З цього припущення, дивлячись на спосіб життя Христа та спосіб життя папи, для обізнаних вірних очевидно, що папа є антихристом, не лише окремою особою, яка встановлює більше законів, які суперечать закону Христа, але безліч пап з часів обдарування Церкви – і кардиналів, єпископів та інших їх співучасників. Особа Антихриста є жахливо складною» [3, с. 182].

Також Джон Вікліф використовував останні розділи книги Об'явлення (Об. 20, 21), щоб аргументувати свою п'ятирівневу концепцію авторитету Святого Письма [2, с. 83,84]. На першому рівні він розмістив книгу життя (Об. 20, 21); другий рівень – це істини, вписані у книгу життя, «відповідно до їх зрозумілого буття»; третій рівень – це Святе Письмо з істинами, необхідними для віри; четвертий рівень – це Святе Письмо у світлі розуму; п'ятий рівень – це «рукописи, звуки чи інші штучні знаки, покликані пригадати... істину» [2, с. 84].

Ян Гус (1370-1415) – чеський екзегет та реформатор у своєму вченні відділяв видиму церкву від невидимої [1, с. 47]. Він вважав, що антихрист – це певна особа і стверджував, що ним можуть бути деякі папи та попередження про суд над містом Вавилон у книзі Апокаліпсис (Об. 17,18) Ян Гус відносив до корупції та відступлення в християнстві [1, с. 47]. Це відхилення християнства від істини почалось в IV столітті, коли церкву наділили владою та багатством [3, с. 184]. Однак істинні послідовники Христа, які є частиною невидимої церкви – це ті, хто слідує за Агнцем (Об. 6:11; 14:4) [1, с. 47].

Аналіз інтерпретації книги Об'явлення, здійсненої Джоном Вікліфом та Яном Гусом дозволяє зробити висновок, що в їхній герменевтиці переважав історичний метод. За допомогою цього підходу до біблійного тексту вони пов'язували певні історичні події та особистості з апокаліптичними пророцтвами. Екзегети заклали основу антикатолицького тлумачення символічних образів книги Об'явлення та вчення про антихриста.

Список використаних джерел:

1. Koester C. Revelation: A New Translation with Introduction and Commentary / Craig Koester. – New Haven & London: Yale University Press, 2014. – 928 с. – (The Anchor Yale Bible Commentaries).
2. Levy I. John Wyclif: Scriptural Logic, Real Presence, and the Parameters of Orthodoxy / Ian Levy. – Milwaukee WI: Marquette University Press, 2003. – 352 с. – (Marquette Studies in Theology).
3. McGinn B. Anti-Christ: Two Thousand Years of the Human Fascination With Evil / Bernard McGinn. – New York: HarperCollins Publishers, 1999. – 388 с.
4. Макґрат А. Небезпечна ідея християнства. Протестантська революція: історія від шістнадцятого до двадцять першого століття / Алістер Макґрат. – Київ: Дух і Літера, 2018. – 664 с.

КУРИЛЯК В. В.

*кандидат технічних наук, доцент
доцент кафедри філософії, теології та історії церкви
Український гуманітарний інститут*

СТАВЛЕННЯ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ ДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Актуальність теми дослідження. Інтелект – це поняття, яке за змістом синонімічне до терміну розум, який своєю чергою є одним зі складових вищих моральних сил людини. Ціль розуму – бути «царем», «великим монархом» людського ества. Ольга Стасюк відома християнська дослідниця наголошує, що: «Святе Письмо звеличує людський розум» [1, с. 96]. До прикладу в книзі Приповістей Соломона написано: «якщо до розсудку ти кликати будеш, до розуму кликатимеш своїм голосом, якщо будеш шукати його, немов срібла, і будеш його ти пошукувати, як тих схованих скарбів... розважність тоді тебе пильнуватиме, розум тебе стерегтиме» (Приповісті 2:3-5, 11) або ж «Набування премудрости як же це ліпше від золота, набування ж розуму добірніше від срібла!.. Розум джерело життя власникові його» (Приповісті 16:15, 22). Також одним з біблійних синонімів поняття розум є: «серце». Святе Письмо містить наступні вислови про серце: «зрозуміти серцем» (Ісаїя 6:10), «думки серця» (Буття 6:5). Також згадується слово «мудросердий» (Йова 37:24). Використаємо також один з найвідоміших біблійних уривків на цю тему: «Над усе, що лише стережеться, серце своє стережи, бо з нього

походить життя» (Приповісті 4:23). Саме тому метою дослідження є окреслення ставлення вірян Церкви Адвентистів сьомого дня до інтелектуального здоров'я.

Основні результати дослідження. Відома письменниця Ольга Стасюк зазначає, що у творах Еллен Уайт (одна із засновниць церкви АСД) міститься чотири властивості інтелекту: сприйняття, пам'ять, судження (логічне мислення) і воля. Автор робить порівняння розуму безгрішного Адама та сучасної людини. Інтелект Адама мав наступні характеристики: збалансованість, силу, ясність, владу, а розум сучасної людини характеризується: розбалансованістю, асиметрією, невірноваженістю. У безгрішного Адама всі складові інтелекту були гармонійно розвинуті, а в сучасної людини одні складові добре розвинуті, а інші – ні. У одних добре розвинена пам'ять, в інших – сприйняття. Більш того, деякі складові розуму людини деградували через гріховний спосіб життя людей. Біблія говорить про характеристику сучасної людини: «знікчемніли своїми думками, і запаморочилось нерозумне їхнє серце» (Римлянам 1:21); «яким бог цього віку засліпив розум, щоб для них не засяяло світло Євангелії слави Христа» (2 Коринтян 4:4). О. Стасюк посилається на Еллен Уайт, яка констатувала, що: «люди звели на престол свої пристрасті й порочні смаки й, що є ще гіршим, підпорядкували їм свій розум і здатність тверезо мислити» [2, с. 139].

Згідно з адвентистською думкою, розум людини впливає на її характер. «Розум – це сад, а характер – його плоди» [3, с. 606]. Таким чином, характер є показником спрямованості інтелекту. Автор стверджує, що людина, яка не живе згідно з Божим Словом, у результаті очікує: «повне розумове виродження» [1, с. 103]. Однак позиція адвентистів полягає у тому, що для людини є добра новина про відновлення її розуму та характеру. Біблія обіцяє цілковите відновлення тим, хто вірить у Бога. З Богом людина має здатність відновити самоконтроль і поставити розум на належне йому місце в людській природі [1, с. 104].

Також Ольга Стасюк використовує принцип розмежування у психології на два види мислення: патогенне та саногенне. При патогенному мисленні людина не контролює свої думки, вони блукають, де тільки можливо. При саногенному мисленні у людині присутня висока психологічна культура. Людині властиво свідомо контролювати свій потік думок, однак це потребує тривалого навчання та виховання. Такому вихованню та контролю й надають перевагу адвентисти. Щодо розвитку цього типу мислення, Еллен Уайт використовує наступні дієслова: не дозволяти, слідкувати, напружувати, пригнічувати, приборкувати, підкорювати, відштовхувати, дисциплінувати, не допускати, вправлятися, заохочувати, привчати, заставляти, зібратися, виховувати [1, с. 105-106].

Розглядаючи одну з властивостей інтелекту, таку як сприйняття, можна виокремити в ній такі складові як самооцінювання та емоційні фактори. Від того, як людина сприймає себе, залежить і те, як вона сприймає інших. Адвентисти стверджують, що людина повинна мати почуття власної гідності.

Якщо вона його втратила, то завдяки відновлювальній крові Христа вона може його відновити. Також потрібно поважати самоповагу інших людей. «Той, хто бажає зберегти самоповагу, повинен стежити за тим, щоб не поранити почуття самоповаги в інших» [1, с. 255].

Людина, яка підпала під вплив шкідливих звичок, втрачає почуття власної гідності. Крім того, дратівлива манера висловлювання шкодить почуттю власної самоповаги [1, с. 257]. Також для адвентистів є важливими принцип самостійності та любов до праці, оскільки вони зміцнюють почуття власної гідності [1, с. 258]. Не можна виховувати в собі почуття жалості до себе. «Нехай спогади про страждання Христа ради нас заглушають будь-який прояв нарікання» [1, с. 259]. Навернення до Христа допомагає відновити почуття власної гідності. «Більше не лишай себе самоповаги, бо Я купив тебе ціною Своєї Власної крові» [1, с. 259]. Також Бог не бажає, щоб людина сама себе постійно звинувачувала у вчинених прогріхах та невдачах. «У вас є перевага йти до Ісуса, очиститися і стояти перед законом без сорому і докорів сумління» [1, с. 259].

Проте, оцінюючи себе, людина може впасти в крайнощі. Ольга Стасюк наводить перелік визначень завищеної самооцінки, які прослідковуються у творах Еллен Уайт: завищене уявлення про свої здібності; високий погляд на свої досягнення; надмірно висока думка про себе, переоцінка себе; згубна зарозумілість.

Симптомами завищеної самооцінки є: особиста незалежність, яка межує із зарозумілістю, прагнення наставляти й повчати інших, почуття власної праведності, небажання приймати настанови від інших, прагнення до схвалення зі сторони інших, погляд, що Бог наставляє мене більше ніж інших, самовпевненість; впевненість у власній особливій проникливості, заздрість та підозрілість, звеличування своєї думки понад думкою церкви; демонстрація своєї праведності, відданості, молитовного життя, відсутність скромності [1, с. 148-149]. Біблійними прикладами такого стану є фарисей з притчі Христа (Луки 18:11-14), Лаодикійська церква з Об'явлення (Об'явлення 3:17).

Заниженою самооцінкою є досить надмірно низька думка про себе. Людина відчуває себе неповноцінною, несамостійною і справляє подібне враження на інших людей. Ольга Стасюк вважає, що небезпекою цього стану є те, що якщо людина не любить себе здоровою любов'ю, то вона не зможе любити інших людей, в результаті оточуючі не зможуть її любити.

Симптоми заниженої самооцінки: відсутність відстоювання своїх рішень, легка поступливість рішенням та вимогам інших людей, підкорення чужому судженню, невпевненість у собі, надмірна сором'язливість, легка відмова від власного погляду; недовіра до себе, втрата впевненості, переконання, що себе змінити не можна; страх перед невідомим; надмірна вразливість, неповажне ставлення до оточуючих.

Для формування правильної самооцінки адвентисти радять розвивати два підходи:

1) Формування самооцінки через читання Біблії, молитву, відносини з Богом. Бачити свою цінність в Божих очах, усвідомити якою ціною заплачено за моє спасіння.

2) У випадку завищеної самооцінки також потрібно приборкувати власне почуття незмінної правоти, намагання повчати інших, відчуття всезнаючості. Виховувати в собі усвідомлення того, що й інші люди можуть мати рацію, можуть бути багато в чого більш компетентними, та культивувати в собі прагнення вчитися від інших. Подібне Ольга Стасюк рекомендує використовувати й при заниженій самооцінці.

Висновки. Отже, роблячи підсумки вище наведеному, зазначмо, що адвентисти ретельно піклуються за збереження здорового інтелекту, оскільки лише через розум людини налагоджуються правильні (повноцінні) стосунки між людиною та Богом. Здоровий розум є гарантом здорових стосунків із собою, людьми та Богом, а нездоровий інтелект призводить до деградації усіх сфер життя.

Список використаних джерел:

1. Стасюк О. Дело, которое за вас никто не сделает / Ольга Стасюк. – Киев: Джерело Життя, 2006. – 320 с.
2. Уайт Е. Свидетельства для Церкви. Том третий / Еллен Уайт. – Заокский: Источник жизни, 1998. – 575 с.
3. Уайт Е. Свидетельства для церкви. Том четвертый / Еллен Уайт. – Заокский: Источник жизни, 1998. – 657 с.

КУРИЛЯК І.І.

*аспірант богослов'я
НПУ ім. М.П. Драгоманова*

АНАЛІЗ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КНИГИ ДАНИЇЛА У ПРАЦЯХ КИРИЛА ЄРУСАЛИМСЬКОГО

Апокаліптичні образи й символи пророчої книги Даниїла постійно привертали увагу християнських письменників та богословів. З самого початку існування християнства з'явилися коментарі на цю книгу [4, с. 154]. Одним з ранніх християнських авторів, у працях якого ми знаходимо інтерпретації деяких апокаліптичних уривків книги Даниїла є Кирило Єрусалимський (315-386). Наявність величезної кількості різноманітних тлумачень есхатологічних пророцтв обумовлює актуальність їхнього дослідження. Це допоможе визначити коріння і походження сучасних інтерпретацій та виявити герменевтичні методи, що застосовувалися попередніми теологами. Зокрема, для християн XXI століття є важливим розуміння герменевтики ранньохристиянської церкви стосовно книги Даниїла. Тому в цьому дослідженні буде проаналізовано інтерпретацію книги Даниїла у працях Кирила Єрусалимського.

Кирило Єрусалимський був єпископом, проповідником і християнським письменником, що боровся проти ересі. Інтерпретуючи чотирьох звірів з Дан. 7, він писав: «Згідно з традиційним тлумаченням отців, це царство Римлян. Першим відомим царством було Ассирійське, другим - Мідійське і Перське; потім прийшло царство Македонян; четверте - нинішнє царство Римлян» [5, с. 61]. Такої інтерпретації дійсно дотримувалися багато ранньохристиянських письменників, наприклад Іринеї Ліонський, Іполит Римський, Феодорит Кирський та інші. Єдина різниця полягає в тому, що більшість з них тлумачить першого звіра як Вавилон, а не Ассирію, як це робить Кирило. Без сумніву, біблійний контекст та історичні дані підтверджують таке тлумачення [1, с. 143-186]. Наприклад, ангел-тлумач сам пояснює Даниїлу деякі моменти апокаліптичних символів і заявляє, що чотири звірі – це чотири царства: «Ці великі звірі, що їх чотири, це чотири царі встануть з землі» (Дан. 7:17). Хоча в цьому тексті сказано, що чотири звірі – це чотири царі, в іншому тексті написано, що йдеться про царства: «четвертий звір четверте царство буде на землі, яке буде різнитися від усіх царств» (Дан. 7:23). Поняття цар і царство в книзі Даниїла часто використовується взаємозамінно.

Теолог вважав, що 10 рогів у пророцтві (Дан. 7:24) означають розділення Римської імперії на десять царств [5, с. 61]. Після цього має прийти антихрист: «Антихрист повинен прийти, коли кінець Римської Імперії й кінець світу неминучі» [5, с. 60]. Кирило Єрусалимський писав, що перед Другим приходом Христа диявол буде просувати «таємничого чарівника, дуже вправного в підступному мистецтві чаклунства і чар; він захопить владу Римської Імперії і фальшиво назве себе Христом. Цим титулом він обдурить євреїв, які чекають Месію, і своїми магічними ілюзіями він введе в оману і язичників» [5, с. 60]. Таким чином, ми бачимо, що малий ріг з Дан. 7:8 Кирило інтерпретував як майбутнього антихриста, що має прийти в кінці існування римської імперії. В цьому випадку теолог використовує історичний метод інтерпретації апокаліптичних пророцтв.

На думку Кирила, антихрист буде керувати протягом буквальних трьох з половиною років, після чого буде знищений Другим приходом Христа [5, с. 61]. На нашу думку, часовий проміжок, протягом якого малий ріг буде панувати дійсно становить три з половиною роки, але їх потрібно інтерпретувати символічно, а не буквально. Для цього є декілька ексегетичних підстав: 1) сьомий розділ книги Даниїла написаний символічною мовою, тому і пророчі періоди потрібно тлумачити символічно, а не буквально; 2) події в цих видіннях охоплюють тривалі проміжки часу, деякі аж до часу кінця (Дан. 8:13,14; 12:9,10), тому пророчі періоди потрібно інтерпретувати у відповідному часовому контексті; 3) пророцтво «про сімдесят тижнів» з Дан. 9, яке тлумачиться згідно з принципом «день за рік» підтверджує, що цей самий принцип потрібно і застосовувати до інших пророчих періодів у книзі Даниїла [2, с. 564-585]. Згідно з інтерпретацією Кирила, такі пророчі періоди як 1290 і 1335 днів (Дан. 12:11,12) також вказують на майбутнє панування антихриста і є розширенням періоду трьох

з половиною років [3, с. 311]. При цьому Кирило швидше за все посилається на інтерпретацію Іполита Римського [5, с. 64]. Пророцтвам з 8 по 11 розділи у своїй інтерпретації Кирило не приділяє уваги.

Отже, аналіз інтерпретації книги Даниїла Кирила Єрусалимського показав, що він дотримувався традиційного тлумачення отців церкви. Теолог використовував історичний метод тлумачення стосовно чотирьох звірів з Дан. 7. Він тлумачив їх як чотири царства: Ассирія, Мідо-Персія, Греція і Рим. З'ясовано, що Кирило інтерпретував пророчий період «час, часи і пів часу» (Дан. 7:25) буквально як три з половиною роки панування антихриста. Буквальне тлумачення цього пророчого періоду суперечить символічній мові сьомого розділу книги Даниїла. Досліджено, що Кирил Єрусалимський бачив прихід антихриста як майбутню подію, яка відбудеться при зруйнуванні Римської імперії й незадовго до Другого приходу Христа.

Список використаних джерел:

1. Дукан Ж. Стенание Земли / Жак Дукан. – Заокский: Источник жизни, 1995. – 320 с.
2. Настольная книга по теологии – Заокский: Источник жизни, 2010. – 736 с. – (Библейский комментарий АСД; 12).
3. Holbrook F. Symposium On Daniel / Frank Holbrook. – Washington, D.C. 20012: Biblical Research Institute, 1986. – 557 с. – (Daniel And Revelation Committee Series; т. 2).
4. Stevenson K. Ezekiel, Daniel (Ancient Christian Commentary on Scripture, OT Volume 13) / K. Stevenson, M. Glerup. – Downers Grove: IVP Academic, 2008. – 396 с.
5. The Works of Saint Cyril of Jerusalem, Volume 2 – Washington: The Catholic University of America Press, 1970. – 275 с. – (The Fathers of the Church series).

ЛІВАК П.Є.

*доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання
Український гуманітарний інститут*

ВЧИТЕЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І ЙОГО РОЛЬ ТА МІСЦЕ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я НАРОДУ УКРАЇНИ ТА РОЛЬ ВЛАДИ У ЦЬОМУ КОНТЕКСТІ

Якщо займатися фізичними вправами,

то немає ніякої потреби у вживанні ліків.

Абу Алі Ібн Сіна (Авіценна)

Вступ. Одним із найважливіших станів людини є здоров'я. Доведено, що здоров'я завжди історично вважалось однією з найважливіших життєвих цінностей і завжди стояла проблема забезпечення його високого рівня [4, с. 72-75].

Здоров'я, це головний фактор і фундамент життєдіяльності, матеріального благополуччя, трудової активності, творчих успіхів, довголіття будь-якої людини, яке відображає рівень життя та потенційний добробут держави, впливаючи на продуктивність праці, економіку, обороноздатність, моральний клімат у суспільстві, настроїв людей, а значить економічний розвиток самої країни, як на приклад Японії, країн Євросоюзу та інших розвинених країн світу.

Рівень здоров'я залежить, своєю чергою, від соціально-економічних та гігієно-екологічних умов, харчування, відпочинку, умов життя, рівня культури, освіти, стану охорони здоров'я та медичної науки та у багато чому – від ступеня рухової активності людини [5, с. 8].

Мета – визначити роль і місце вчителя фізичного виховання на розв'язання проблем і факторів, які впливають на стан здоров'я різних груп населення;

- вказати на недостатній рівень державної підтримки та вплив інститутів влади на тих, хто буде займатись розв'язанням проблем здоров'я.
- необхідність формування та вплив громадськості на інститути державної влади з метою вироблення реальних механізмів для створення систем забезпечення зміцнення, збереження, та відновлення стану здоров'я кожного громадянина та населення в цілому.

Методи дослідження: проведення аналізу правового забезпечення фінансування фізичної культури й спорту держави, літературних джерел і узагальнення досвіду роботи вчителів фізичного виховання, тренерів та спеціалістів фітнес-центрів на платформі збереження і відновлення здоров'я.

Результати та їх обговорення. В останні роки продовжується тенденція до зниження середньої тривалості життя чоловіків і жінок в Україні, яка на 10-15 років нижча, ніж у США, Японії, Франції та інших економічно розвинених країнах. На основі спеціально проведеного спостереження експерти "Фонду Свободи" зробили прогноз: до 2050 року населення України, при теперішніх темпах зниження, може скоротитися на 17 мільйонів і скласти 32 мільйони [3].

Наразі демографічна ситуація України представляє серйозну небезпеку, що веде до різкого послаблення політичної, економічної та оборонної безпеки. За даними МОЗ України близько 90% дітей мають відхилення в стані здоров'я, понад 59% – незадовільну фізичну підготовленість [6, с. 69].

Однією зі складових фізичного здоров'я людини є її фізичний розвиток, як показник стану здоров'я населення, що доведено дослідженням фізичного

розвитку в процесі занять фізичною культурою та спортом і дають можливість вивчити вплив фізичних вправ на формування морфологічних та функціональних ознак організму людини.

Фізичне здоров'я і життєдіяльність організму кожної людини характеризується тими морфологічними та функціональними властивостями та якостями, які передані їй батьками по спадковості (генотип); а також набутими нею від народження в певних умовах індивідуального розвитку (фенотип). Тобто, фізичний розвиток – сукупність морфологічних та функціональних ознак, зумовлених генотипом та фенотипом, який дає можливість визначити запас фізичних сил, витривалості та працездатності організму.

Якщо фенотипом ми практично керувати не вміємо, то в процесі регулярних занять фізичними вправами ми можемо коректувати фізичний розвиток

Рухова активність сучасної людини нашої держави явно недостатня. Приблизно 20-50% населення ведуть малорухомий спосіб життя, ще 20-30% мають недостатні для різнобічного фізичного розвитку та підтримки здоров'я фізичні навантаження. Регулярно займаються оздоровчими фізичними вправами та спортом лише невелика кількість населення [3, с. 127].

Найважливішим показником здоров'я є адаптаційні можливості організму, які, своєю чергою, підлягають тренувальному удосконаленню. Здорова людина – це перш за все та, яка адекватно, без хворобливих проявів пристосовується до підвищених вимог довкілля і може у нових умовах повноцінно виконувати свої біологічні та соціальні функції. При цьому треба розуміти, це потребує специфічної цілеспрямованої діяльності самої людини [2].

В контексті наведеного, постає питання, а хто, коли і як може впливати на фізичний стан людини, а саме: в процесі навчання в школі, у ВНЗ та в подальшому житті громадян країни. І тут на роль спеціалістів, які відповідно підготовлені, мають достатні знання та досвід, а також володіють відповідними механізмами впливу на фізичний стан людини є - вчителі фізичного виховання у школі, тренери у спортивних школах і командах, а також ціла когорта спеціалістів фітнес-тренерів у приватних закладах, де займається не тільки молодь, але й громадяни усіх вікових груп для збереження та покращення свого здоров'я.

Зрозуміло, що в такому разі має радикально змінитися статус-кво, а саме роль і місце та відповідальність усіх спеціалістів у сфері фізичного виховання і культури перед живучими й майбутніми поколіннями української нації щодо їх фізичного і психічного здоров'я.

Якщо відзначити роль і вплив усіх структур медичної галузі на стан і рівень громадського здоров'я, то тут варто зазначити, що сьогодні лікарі і їх участь у цьому процесі є досить малою часткою складової фізичного і психічного здоров'я населення, оскільки їх діяльність направлена лишень на профілактику, шляхом проведення планових щеплень, деяких небезпечних

інфекційних хвороб (туберкульоз, правець, кір, краснуха, вірусний гепатит і інші), а основна робота усієї медичної сфери направлена на лікування уже хворих людей, лікування травм та їх наслідків, а також розв'язанням проблем психічно-хворих людей. Тому назва система охорони здоров'я України ні реально, ні фактично не відповідає статусу охорони здоров'я населення, а тільки статусу лікування пацієнтів з тими чи іншими захворюваннями!

Сьогодні в Україні повним ходом іде розповсюдження епідемії туберкульозу, кору й інших хвороб, то в цьому ракурсі вбачається повний провал державної політики щодо профілактики цих захворювань, на фоні закриття більшості медичних закладів, звільнення медпрацівників, а звідси й мінімальний вплив медицини на реальне здоров'я громадян. Аналіз реального стану речей у медичній галузі на 2020 рік наводить на думку вкрай недостатнього впливу інститутів державної влади на здоров'я населення та їх неспроможності щось вирішувати, особливо в контексті дії всіх рівнів і гілок влади щодо боротьби із коронавірусом [COVID-19], яку вони взагалі повністю провалили. До цього ж, було продано на початку епідемії понад 500 тонн масок, а із Фонду боротьби з [COVID-19], на боротьбу із 65 млрд грн витрачено лише 15%, а всі інші кошти витратили на МВС, 35 млрд грн, пішли на будівництво доріг, щоб, мабуть, було простіше вивозити померлих від коронавірусу на цвинтар.

Так, з кожним роком, при гострому дефіциті бюджету країни, на президентські структури й силові структури (МВС, СБУ, прокуратур, окрім зменшення фінансування Збройних сил України й, це під час війни) виділяються фантастично великі кошти, тоді, коли на розв'язання проблем здоров'я нації виділяються мізерні кошти, значна частина яких, через різні мутні схеми попадає в кишені функціонерів від спорту. Для підтвердження цього факту варто навести лише задекларовані за Законом України про охорону здоров'я (знайти та вкласти) 10% ВВП, тоді коли за всі роки незалежності на сферу медицини виділялося лишень до 3,5%. Про яке розв'язання проблем зі здоров'ям у такому випадку можна вести мову.

Слід зазначити, що в країні існує також системи приватних медичних закладів, і їх діяльність направлена на величезний бізнес із лікуванням хвороб громадян, але доступ до них для більшості пацієнтів неможливий, враховуючи ціни на їх послуги та малі зарплати та пенсії основної частини населення.

Правда, на ринку щодо збереження і покращення саме здоров'я громадян існує розвинена мережа приватних закладів у сфері фітнес-послуг, але вся їхня діяльність це теж дорогий бізнес, який недоступний багатьом громадянам.

А вже далі йде політика держави щодо забезпечення зміцнення, збереження та відновлення здоров'я громадян держави й ті інститути державної влади усіх рівнів, хто її формує і має виконувати й забезпечувати. Особливу роль в цьому аспекті має відігравати рівень свідомості громадянського суспільства, у якого не повинно бути стану «какая разница»,

оскільки питання йде про їх особисте здоров'я і здоров'я сьогodнішніх і майбутніх поколінь країни, і те куди ідуть кошти громадян платників податків не може бути все одно чи «по-приколу»!

Отже, стратегічна мета національної системи виховання учнівської та студентської молоді потребує формування морального, психічного і соматичного здоров'я, осмисленої потреби у фізичному вдосконаленні, формуванні внутрішньої мотивації для самостійних занять фізичною культурою і спортом, опанування знаннями та уміннями здорового способу життя вже у початковій школі [1, с. 303]. В цьому виховному процесі головну роль відіграють вчитель фізичного виховання й тренери, які витрачають свій час і талант для того, щоб достукатися до кожної дитини й громадянина для вироблення внутрішньої мотивації й потреби у вдосконаленні душі, тіла і розуму.

Висновок. Автором розглядається зміна статус-кво щодо ролі й місця вчителя фізичного виховання, тренерів спортивних команд, а також спеціалістів фітнес-послуг у приватних закладах для забезпечення фізичного здоров'я людини, а саме, вирішення наявних проблем із фізичним та психічним здоров'ям громадян будь-якої країни світу, а особливо в Україні. На сьогодні, саме спеціалісти фізичної культури й спорту та різних фітнес-платформ, володіють реальними механізмами впливу на здоров'я людини, як такої, при умові їх серйозної підготовки та відповідного фінансового забезпечення фізичної культури і спорту на рівні держави, а не декларативні заяви президентів і інших чиновників від влади перед виборами. В цьому плані, має змінитися сила впливу і дієва роль громадянського суспільства на всі інститути державної влади з метою забезпечення здоров'я прийдешніх і майбутніх поколінь народу України.

Список використаних джерел:

1. Іващенко Л. Я. Фізичне виховання дорослого населення. Теорія і методика фізичного виховання / Л. Я. Іващенко, О. Л. Благій. – 2017. – С. 264–310.
2. Канішевський С. М. Організаційно-методичні основи фізичного виховання студентів / С. М. Канішевський. // Науково-методичні та організаційні основи фізичного самовдосконалення студентства. – 1997. – С. 46–50.
3. Круцкевич Т. Ю. Основи теорії адаптації та закономірності її використання у фізичному вихованні / Т. Ю. Круцкевич. // Теорія і методика фізичного виховання. – 2008. – С. 127–150.
4. Лоза Т. О. Погляди видатних педагогів минулого на фізичне виховання дітей та їх взаємозв'язок з сучасністю / Т. О. Лоза, М. В. Лях. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2017. – С. 72–75.
5. Платонов В. Н. Сохранение и укрепление здоровья людей – приоритетное направление современного здравоохранения / В. Н. Платонов. // Спортивна медицина. – 2008. – С. 3–14.

6. Ткачук С. Рухова активність і збереження здоров'я дітей у процесі фізичного виховання / С. Ткачук. // Теорія і методика фізичного виховання. – 2008. – С. 69–71.

ЛУК'ЯНЧУК Н. В.

*кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки та психології
Український гуманітарний інститут*

ОБДАРОВАНІСТЬ: ГЕНЕТИКА ЧИ ОТОЧЕННЯ?

Актуальність написання тез обумовлена тим, що у світі постійно відбуваються нові дослідження, революційні відкриття, що змінюють уявлення про давно відомі й дуже суперечливі поняття. Одним з таких понять є поняття обдарованості. Передали батьки дитині свої геніальні гени, чи під час навчання дитини розвивалися таланти? Ці питання стоять не один десяток років перед науковцями. Ще з давніх часів філософи з'ясовували природу творчості та ролі генія у суспільстві, звертаючи більше уваги на походження обдарованості (божественна, природна чи земна). І тільки з ХІХ століття феномен обдарованості починають розглядати як особистісне утворення або соціально-психологічне явище. Значення впливу соціуму, навчання, виховання на обдаровану особистість з кожним роком стає все актуальнішим. Але досі ніхто не може впевнено відповісти на питання: «Як з'являються генії, талановиті, обдаровані чи просто здібні люди?».

У минулому столітті О. Кульчицька [2], запропонувала власне бачення понять щодо здібностей, таланту та їхнього прояву. За її словами вищими рівнями прояву обдарованості є талант і геніальність. Талант вона розглядала як систему якостей, які дозволяють людині досягти значних успіхів в оригінальному виконанні певної діяльності, а геніальність як свідчення про надоригінальні, нові соціально-значимі досягнення, завдяки яким можлива економічна, технічна, соціальна, політична перебудова суспільства.

Еріка Ландау запропонувала власне бачення чотирьох рівнів градації обдарованості [3] – здібна людина – та, що ідеально копіює за готовим зразком; талановита людина – має обдарованість у певній одній області; обдарована людина – має високий рівень загальних здібностей, багатогранність; геніальна – генерує принципово нові ідеї.

Психологія обдарованості не повинна бути відокремлена від світових наукових досліджень, тому важливо, враховувати дослідження, які ще у 80-тих роках провели Т. Бошард і Д. Ліккен [4]. В університеті Міннесоти вчені досліджували пари розлучених близнюків, щоб з'ясувати, що ж домінує в розвитку людини – виховання чи спадковість. Команда вчених розшукала 56 пар однойцевих розлучених близнюків з восьми країн світу та провела психологічні й фізіологічні тести та вимірювання. Розлучені близнюки

порівнювалися з монозиготними близнюками, які ніколи не розлучалися та весь час жили в одній сім'ї.

На підставі отриманих даних було сформульовано такі висновки, що 70 % відмінностей інтелектуальних здібностей близнюків визначені генетично, а 30 % можуть бути збільшені або зменшені внаслідок впливу навколишнього середовища і виховання. Але трохи згодом Томас Бошард скоректував власну точку зору впливу освіти, сім'ї, середовища на когнітивні здібності, визнавши, що 40 % відмінностей в рисах характеру і 50 % відмінностей в інтелекті генетично обумовлені.

Риси характеру, такі як екстраверсія-інтроверсія (відкритість чи недовіра до зовнішнього світу), нервозність (тенденція до занепокоєння і сильним емоційним проявам), сумлінність (ступінь компетенції та відповідальності) на 65 % визначаються генетичними факторами, а не факторами навколишнього середовища або виховання.

Американський психолог Дин Кит Саймонтон у своїй новій книзі [5] наважився продемонструвати, що немає єдиного шляху успіху або універсальної формули геніальності. Його дев'ять уроків-парадоксів, дають всебічне розуміння того, як стати генієм.

Але прибічники іншої думки (Р. Розенталь, Л. Якобсон) провели показове дослідження «Ефект Пігмаліона» [6], що оточення має велике значення для розвитку здібностей. І всього лише уявлення про себе чи оточуючих може повністю змінити життя.

Дослідники звернулися по допомогу до групи шкільних вчителів. Вчителям сказали, що вибір припав на них завдяки їхнім винятковим викладацьким здібностям. Окрім того, вчителям сказали, що до їхніх класів наберуть лише обдарованих дітей, але ні діти, ні їхні батьки не будуть нічого знати про експеримент, тому що його мета в тому, щоб подивитися, як поводитимуться обдаровані діти, якщо не будуть знати про свої здібності.

Як і очікувалося, у звітах вчителі написали, що діти встигають виключно добре. Також вони написали, що вони отримали задоволення від роботи з цими та хотіли б працювати з ними постійно.

У цьому проєкті був один секрет. Учителі не знали, що їх вибирали зовсім не за виняткові здібності, а вибір здійснювався довільно. Окрім того, і дітей аж ніяк не вибирали за принципом обдарованості. Їх також вибирали навмання. Але оскільки очікування були високі, то і результати виявилися високими. Вчителі вважали і себе, і дітей винятковими, тому вони змогли домогтися виняткових успіхів.

Що ж це означає? А те, що всього лише уявлення про себе чи оточуючих може повністю змінити життя!

Отже, будемо пам'ятати, що віра в можливості дитини, її унікальність, обдарованість забезпечують найкращі результати, які допомагають у житті та самореалізації такої особистості.

Список використаних джерел:

1. Вознюк А. В. Наследственность VS воспитание : монография / Александр Васильевич Вознюк // Житомир : Koob publications, 2020. – 102 с.
2. Кульчицька О. І. Соціальне середовище у розвитку обдарованості // Обдарована дитина. – 2007. – № 1. – С. 25–31.
3. Ландау Э. Одаренность требует мужества: Психологическое сопровождение одаренного ребенка: Пер. с нем. / Эрика Ландау. – М. : Академия, 2002. – с. 144.
4. Сабитов Ж. Гены vs воспитание: какой фактор играет главную роль в становлении личности [Електронний ресурс] / Жаксылык Сабитов // Власть. Интернет-журнал з власною думкою. Казахстан.. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://vlast.kz/avtory/19917-geny-vs-vospitanie-kakoj-faktor-igraet-glavnuu-rol-v-stanovlenii-licnosti.html>.
5. Саймонтон Д. Чек-лист гения. 9 парадоксов одаренности [Електронний ресурс] / Дин Кит Саймонтон // Издательство «МИФ» – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mann-ivanov-ferber.ru/books/chek-list-geniya/>.
6. Степанов С. С. Живая психология. Уроки знаменитых экспериментов [Текст] / С. С. Степанов. – М. : «Эксмо», 2011. –190 с.

МИЧАК Н.Г.

*викладач кафедри педагогіки та психології
Український гуманітарний інститут*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

В умовах соціально-економічної, політичної нестабільності, постійного наростання інформаційного перенасичення життєвого простору людини для неї все більш значущим стає переживання відчуття благополуччя, впевненості, комфорту, щастя, яке у буденному розумінні традиційно асоціюється з безпекою як антропологічною константою буття, базовим мотиваційним механізмом життєдіяльності. Проте варто зазначити, що увага до проблем забезпечення безпечного існування актуальна не лише у практичному, а й у теоретичному сенсі, адже автори більшості наукових напрацювань у цій сфері інтерпретують зміст поняття «безпека» з позиції захищеності від загроз, небезпек і ризиків [2].

Нам відомі праці В. Ліпкана, В. Родачина, які розглядали різні аспекти аналізованого нами поняття. Перший, наприклад, на основі нормативно-правових актів, відповідних доктрин і теорій здійснив типологізацію наявних визначень концепту безпеки, виділивши чотири основні підходи до трактування його змісту: статистичний (безпека як стан захищеності від небезпек, загроз, ризиків); апофатичний (безпека як відсутність загроз і небезпек); діяльнісний (безпека як система заходів, спрямованих на створення безпечних умов життєдіяльності); пасивний (безпека як стан дотримання певних параметрів і норм, від забезпечення яких безпосередньо

залежить безпечність функціонування та розвитку динамічних систем) [3, с. 362-363].

В. Родачин зазначає такі основні напрями його вивчення: (1) безпека як потреба й інтерес – кожна людина має об'єктивну потребу у забезпеченні таких умов життєдіяльності, коли її життю ніхто і ніщо не загрожує, проте цю потребу неможливо задовольнити повністю, тому у широкому розумінні «бути у безпеці» означає володіти ситуацією, коли суб'єктивне усвідомлення потреби знаходить своє відображення у формі інтересу, який стимулює й спрямовує діяльність людей; (2) безпека як відчуття та цінність – люди мають суб'єктивне уявлення про наявність чи відсутність загроз, яке дозволяє їм корегувати власну поведінку, уникаючи явних/потенційних загроз і небезпек, тим самим безпека набуває статусу внутрішньої цінності; (3) безпека як соціальне ставлення характеризується наявністю правил мирного співіснування та довіри; (4) безпека як властивість об'єкта (системи) зберігати свої якості, характеристики, параметри за умов здійснення негативного впливу зовнішнього й внутрішнього середовища; (5) безпека як стан об'єкта (системи), у якому відсутні будь-які деструктивні чинники, що можуть вивести її з рівноваги; (6) безпека як процес чи соціальна функція суспільства, держави – таке розуміння її сутності передбачає складний процес оптимальної підтримки параметрів життєдіяльності об'єкта (системи); (7) безпека як результат, рушійна сила розвитку – забезпечення безпечних умов життєдіяльності – це завдання, що реалізується постійно, неперервно за будь-яких умов і обставин, гарантуючи знаходження системи у життєздатному стані, уможливлючи її розвиток; (8) безпека як наука і мистецтво – наявність стійкого інтересу до проблем безпечного функціонування та розвитку суспільства, ускладнення механізмів забезпечення безпеки соціальних об'єктів обумовило становлення спеціальної галузі наукових знань [6].

Спочатку звернемося до розуміння безпеки як потреби захищеності, визначеності, стабільності, представлених у роботах класиків психоаналізу А.Адлера [1], З. Фрейда [7], К. Хорні [8] та ін. З. Фрейд, використовуючи раціональні методи вивчення ірраціонально-несвідомого, доводить, що особистість намагається убезпечити власне життя шляхом зведення до мінімуму ризиків деструктивності через прийняття оптимальних рішень, які повинні враховувати біологічну природу, інстинкти й ментальність. Остання має глибинні корені й не піддається миттєвим змінам.

Бувши послідовником З. Фрейда, А. Адлер висловлював припущення про те, що людина створює ідеалізовану мету повної адаптації, яка ототожнюється з успіхом, щастям, безпекою життєдіяльності, а потім має досягати її [1].

Натомість К. Хорні, критикуючи ідеологізаторські ідеї З. Фрейда, стверджувала, що тривога, яка виникає внаслідок відсутності відчуття безпеки, є необхідним елементом психіки. Адже для того, щоб подолати почуття незахищеності, безпорадності, ворожості особистість вимушена

вдаватись до захисних стратегій поведінки (любов і схвалення, керуючий партнер, обмеження, влада, експлуатація, визнання, захоплення, честолюбство, самодостатність і незалежність, беззаперечність) [8].

Соціальний психоаналіз знайшов своє продовження у гуманістичній психології. У своїй теорії потреб А. Маслоу виділяв з-поміж інших потребу безпеки існування як вродженої потреби людини (потреби стабільності, порядку, закону, обмежень і залежностей, захисту, свободи від страху, болі, гніву, тривоги й хаосу), визначаючи її екзистенційну сутність. На його думку, саме її задоволення є необхідною умовою для можливості реалізації потреб наступних рівнів. За словами А. Маслоу, починаючи з раннього дитинства особа демонструє прагнення до стабільності, упорядкованості повсякденного життя, довіри до батьків, що ототожнюють для неї цілий світ [4].

Логічним продовженням ідей психоаналізу й гуманістичної психології є концепції, що розглядають безпеку в якості властивості об'єкта (системи, особистості). Так, Ф. Мугулов підкреслює, що безпеку слід визначати як сукупність ознак, які характеризують стабільний стан захищеності об'єкта від різного роду загроз і небезпек, дія яких може негативно вплинути на його структурну та функціональну цілісність аж до повного руйнування або неконтрольованої трансформації на іншу об'єктивну якість. Він виділяє такі змістовні компоненти концепту безпеки, як: безпека-ціль, безпека-норма, безпека-стан.

У його розумінні безпека як ціль збігається з метою стабільного розвитку суспільства, натомість визначення безпеки як соціальної норми дозволяє досліджувати її в якості соціальної цінності, інтегрованої до масової та особистісної свідомості [5].

Актуальність такого підходу пов'язана з суб'єктивним переживанням стану безпеки з боку конкретної людини у системі просторово-часових характеристик. Окрім того, варто говорити про те, що стан небезпеки не завжди призводить до негативних наслідків.

Ми розглянули далеко не всі методологічні основи вивчення безпеки життєдіяльності. Однак навіть вище окреслені дають підстави стверджувати, що цей курс важливий для усіх, адже дотримання його концептуальних засад сприяє відчуттю безпеки людини, задоволення, радості. А це, зрештою, вплине і на її продуктивність праці, і на якість життя загалом.

Список використаних джерел:

1. Адлер А. Наука жить. / А. Адлер – К.: Port-Royal, 1997. – 285 с.
2. Калашнікова Л. В. Концептуалізація понять «безпека», «безпека життєдіяльності» у межах сучасної соціологічної науки / Л. В. Калашнікова // Молодий вчений. – 2016. – Т. 39. – №. 12. – С. 122-128.
3. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки : підручник / В. А. Ліпкан. – К.: КНТ, 2009. – 631 с.
4. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – Санкт-Петербург: Питер, 2007. – 528 с.

5. Мугулов Ф. К. Теоретико-методологические и прикладные аспекты социологического анализа безопасности личности в современной России: Монография / Ф.К. Мугулов. – Сочи : Изд-во СГУТиКД, 2003. – 302 с.
6. Родачин В. М. Безопасность как социальное явление [Электронный ресурс] / В. М. Родачин // Право и безопасность. – 2004. – Режим доступа до ресурсу: http://dpr.ru/pravo/pravo_10_5.htm.
7. Бассини Ф. В. Фрейд З. Введение в психоанализ / Ф. В. Бассини, М. Г. Ярошевський. – Москва: Наука, 1989. – 456 с.
8. Хорни К. Наши внутренние конфликты / К. Хорни. – Москва: Апрель-Пресс, 2000. – 560 с.

ОЛАР В. В.

аспірант

*викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання
Український гуманітарний інститут*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПРОБ

Діагностика функціонального стану організму під час занять фізичною культурою і спортом має важливе значення для оцінки ступеня впливу фізичних навантажень на організм [2, с. 8]. Як відомо, тренувальні та змагальні навантаження виконуються на межі функціональних можливостей організму, внаслідок фізичного перевантаження, недостатнього і неповного відновлення з логічною небезпекою виникнення перед і патологічних змін в організмі [2, с. 9].

Визначають та оцінюють стан здоров'я шляхом вивчення органів та систем органів за допомогою загальноприйнятих методик. Вивчають стан серцево-судинної, дихальної, нервової, м'язової систем. Отримані дані доповнюють результатами функціональних проб, біохімічними та іншими дослідженнями [3, с. 28].

Функціональна проба – це точно дозований вплив на організм того чи іншого чинника, який дозволяє вивчити реакцію фізіологічних систем, на конкретний подразник, а також дає можливість отримати уявлення про характер реагування організму в реальних умовах навчально-тренувальних занять [3, с. 28].

Задачі функціонального тестування: визначення й оцінка ступеня і характеру реакції органів і систем на наявий фактор; виявлення механізмів адаптації до динамічних умов; виявлення прихованих порушень функції, об'єму і ступеню цих порушень.

Відповідно до поставлених задач розроблена загальна схема для проведення функціональних проб: визначення та оцінка даних в стані спокою; характер і ступінь змін цих показників під впливом навного чинника; аналіз часу та характеру відновного періоду протягом якого досліджувані показники

повертаються до вихідного рівня; особливу увагу приділяють до реєстрації частоти серцевих скорочень, щоб вивчити реакцію пульсу вираховують його за коротші інтервали часу (10, 15 або 30 секунд).

Функціональні проби мають свою класифікацію в залежності від умов в яких досліджують зміни тієї чи іншої функціональної системи в різних змінювальних умовах. Функціональні проби класифікують: в залежності від наявних факторів (з фізичним навантаженням, зміною зовнішнього середовища, зміною венозного притока крові до серця, фармакологічні проби, харчові); з фізичним навантаженням (в залежності від часу показників, кількості, характеру, інтенсивності виконаних навантажень, від умов проведення тестування) [3].

Якими б не були функціональні проби, вони повинні відповідати визначеним вимогам – бути однотипними, стандартними й дозованими. Оскільки тільки при таких умовах можливо порівнювати дані, які отримані у різних осіб, або в однієї людини в динаміці. Крім того, функціональні проби повинні бути цілком безпечними й водночас достатньо інформативними, а також простими й доступними, не вимагати особливих навичок для їх виконання. Проби з фізичним навантаженням повинні забезпечувати включення в роботу якомога більшої кількості м'язів та давати змогу вимірювати й змінювати інтенсивність навантажень в необхідних межах [3].

Список використаних джерел:

1. Клапчук В. В. 1. Лікувальна фізкультура та спортивна медицина / В. В. Клапчук, Г. В. Дзяк. – Київ: Здоров'я, 1995. – 312 с.
2. Маліков М. В. Функціональна діагностика у фізичному вихованні і спорті / М. В. Маліков, А. В. Свасьєв. – Запоріжжя: ЗДУ, 2006. – 227 с.
3. Спортивна медицина: Підручник для студентів та лікарів – Донецьк: Каштан, 2013. – 472 с.

ОСТАПЕНКО Я. О.

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економічної кібернетики, фінансів та
менеджменту
Український гуманітарний інститут*

**ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СТАТИСТИЧНОГО
АНАЛІЗУ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

Постановка проблеми. Психолог, який володіє всебічними знаннями про психологічну реальність, має широкі можливості ефективно впливати на неї. Засвоївши основні положення та методику статистичного аналізу з використанням ІКТ, фахівець з психології буде спроможним обробляти статистичні дані які отримані в результаті проведення різного роду психологічних експериментів, анкетування, встановлювати взаємозв'язки між різними факторами, аналізувати отримані дані, прогнозувати.

Сучасний ринок програмних продуктів пропонує різноманітні пакети програм для статистичної обробки різного роду показників. Питання полягає у виборі ефективних методів аналізу та програмних продуктів, які при цьому не потребували б значних витрат та були простими у використанні.

Об'єктом дослідження є статистичний аналіз психологічних явищ і процесів.

Предметом дослідження є комп'ютерні технології дослідження психологічних процесів.

Метою дослідження є розгляд основних етапів статистичного аналізу психологічних явищ та процесів з використанням електронних таблиць Microsoft Excel.

Для досягнення мети дослідження поставлені **завдання**:

- довести необхідність проведення статистичного аналізу в дослідженні психологічних явищ та процесів.
- визначити етапи проведення статистичного аналізу психологічних явищ та процесів.
- висвітлити напрямки використання комп'ютерних програм для статистичного аналізу в психології.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Для дослідження поведінки людини використовують багато різних математичних методів. У переважній більшості сучасних практичних і наукових літературних джерел соціально-психологічного напрямку для аналізу досліджуваних проблем застосовують різні розділи математики, часом надто абстрактні. А розділ – математичну статистику використовують найчастіше. Застосуванню математичних методів та методів математичної статистики в психології свої праці присвятили науковці: А.В. Гришина [1], В.О. Климчук [2-3], Р. М. Літнарівич [4], В. О. Олефір [5].

Наукові праці з проведення статистичного аналізу психологічних явищ, зокрема з використанням прикладних програм, на вітчизняному науковому просторі практично відсутні.

Використання програмних продуктів у статистичному аналізі розглядали: М.В. Роїк, О.І. Присяжнюк, В.О. Денисюк [6], С.А. Айвазян, В.С. Степанова [7], Ж.В. Василенко [8], Р.Є. Майборода, О.В. Сугакова [9], Я.О. Остапенко [10,11,12].

Але в даних працях здебільшого розглядаються статистичні програмні продукти, які потребують значних коштів на придбання та обслуговування,

тому питання використання ефективних, але безкоштовних статистичних програм для психологічних досліджень є актуальним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток інформаційних технологій та постійне вдосконалення пакетів прикладних програм дають змогу здійснювати пошук необхідної економічної інформації, створювати бази даних, проводити їх швидко та ефективно обробку, здійснювати глибокий аналіз та надавати результати у найбільш зручному вигляді.

Комп'ютерну реалізацію основних статистичних методів обробки даних передбачають електронні таблиці Microsoft Excel, які входять до складу пакету прикладних програм Microsoft Office, QuattroPro та ін.

Процес статистичного аналізу психологічних процесів здійснюється в наступній послідовності:

1. Визначення показників для аналізу та постановка завдання. На даному етапі визначається мета статистичного аналізу психологічного явища (процесу) та відповідно до неї обираються показники для дослідження.

2. Визначення етапів статистичного аналізу та статистичних методів дослідження. Першим етапом аналізу даних, що утворюють статистичну сукупність, є розрахунок показників описової статистики, що дають змогу оцінити у цілому, як поводить себе досліджувана величина або величини за досить великих обсягів сукупностей об'єктів-носіїв цих величин, тобто проаналізувати характер розподілу цих величин. Наступним етапом дослідження, який дозволяє дослідити взаємозв'язок між показниками є кореляційно-регресійний аналіз. Кореляційно-регресійний аналіз, як впливає з назви, складається з двох незалежних етапів – кореляційного та регресійного. Мета першого – виявлення сили взаємозв'язку результативної та факторної змінної (або змінних), другого – виду і параметрів такої залежності.

Силу взаємозв'язку зазвичай оцінюють за допомогою різних показників тісноти зв'язку, серед яких можна виділити непараметричні, або емпіричні: коефіцієнт кореляції рангів (коефіцієнт Спірмена), коефіцієнт Кендала, ранговий коефіцієнт згоди (коефіцієнт конкордації) і коефіцієнт взаємної спряженості Пірсона і параметричні, виведені строго математично: коефіцієнт кореляції знаків (коефіцієнт Фіхнера), коефіцієнт коваріації, лінійний коефіцієнт кореляції Пірсона, коефіцієнт детермінації та емпіричне кореляційне відношення.

Визначити напрям розвитку явища (процесу) можливо з використанням статистичних методів динаміки та тенденції розвитку. Для оцінки властивостей динаміки статистика використовує взаємопов'язані характеристики. Серед них абсолютний приріст, темп зростання, темп приросту й абсолютне значення 1% приросту. Для визначення тенденції розвитку використовуються рівняння тренду.

3. Проведення статистичного аналізу з використанням програмних продуктів.

4. Узагальнення результатів аналізу та прийняття рішення.

Для знаходження показників описової статистики на панелі інструментів електронної таблиці Microsoft Excel існує вкладка: Данные→Анализ данных→Описательная статистика (Data→Data Analysis→Descriptive Statistics).

Для визначення парного коефіцієнта кореляції в Microsoft Excel застосовується функція "Корреляция"(Correlation), яка знаходиться у вкладці Данные → Анализ данных (Data→Data Analysis).

Для визначення показників регресійної статистики в Microsoft Excel та побудови однофакторної моделі застосовується функція "Регресия"(Regression).

Для дослідження психологічних явищ важливо простежити їх динаміку та тенденцію розвитку. Для ефективних результатів дослідження необхідно обрати показники щонайменше за десять часових періодів. В Microsoft Excel показники обраховуються в режимі формул.

Для виявлення тенденції розвитку явища та його прогнозування необхідно використовуючи Майстер діаграм Microsoft Excel побудувати графік динаміки.

Для отримання надійних і вірогідних результатів емпіричного аналізу психологічних процесів варто дотримуватися низки вимог:

1) дослідник повинен мати уявлення про логіку використаних статистичних методів;

2) застосовувати правильно підібрані статистичні методи для аналізу даних досліджень, адже множина статистичних методів буває достатньо різноманітною залежно від типу дослідження: емпіричного, прикладного або теоретичного.

3) варто попередньо провести пробну обробку на невеликій кількості масиву даних.

Висновки. Отже, для проведення глибокого та ефективного статистичного аналізу психологічних явищ доцільно використовувати методи описової статистики, кореляційного, регресійного аналізу, показників динаміки, виявлення тенденції явища та на її основі прогнозування розвитку явища чи процесу на майбутнє. Швидко та ефективно обробити інформацію за даними напрямками аналізу можна за допомогою електронних таблиць Microsoft Excel, які має широкий спектр можливостей статистичної обробки даних, не потребує коштів на придбання та обслуговування, а також глибокої математичної підготовки користувачів.

Список використаних джерел:

1. Гришина А. В. Математичні методи в психології / А. В. Гришина. – Київ: Інститут кримінально-виконавчої служби, 2015.

2. Климчук В. О. Викладання курсу “Математичні методи у психології” в умовах кредитно-модульної системи / В. О. Климчук. // Соціальна психологія. – 2008. – №2. – С. 180–189.

3. Климчук В. О. Математичні методи у психології / В. О. Климчук. – Київ: Освіта України, 2009.

4. Літнарівич Р. М. Основи математичної статистики у психології / Р. М. Літнарівич. – Рівне: МEGУ, 2006.
5. Олефір В. О. Математичні методи в психології: методичні вказівки з організації та планування самостійної роботи студ. для здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за спеціальністю 053 – психологія / В. О. Олефір. – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2016.
6. Роїк М. В. Огляд програмних засобів статистичного аналізу даних [Електронний ресурс] / М. В. Роїк, О. І. Присяжнюк, В. О. Денисюк // Ефективна економіка. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=5676>.
7. Айвазян С. А. Программное обеспечение по статистическому анализу данных: методология сравнительного анализа и выборочный обзор рынка [Електронний ресурс] / С. А. Айвазян, В. С. Степанов. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://pubhealth.spb.ru/SAS/STatProg.htm>.
8. Василенко Ж. В. Программное обеспечение по статистическому анализу данных. Методология сравнительного анализа [Електронний ресурс] / Ж. В. Василенко – Режим доступу до ресурсу: http://www.giac.unibel.by/sm_full.aspx?guid=8313.
9. Майборода Р. Є. Статистичний аналіз даних за допомогою пакету STATISTICA [Електронний ресурс] / Р. Є. Майборода, О. В. Сугакова – Режим доступу до ресурсу: <http://matphys.rpd.univ.kiev.ua/downloads/courses/mmatstat/StatAn.doc>.
10. Остапенко Я. О. Використання PSPP під час статистичного аналізу [Електронний ресурс] / Я. О. Остапенко // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.easterneurope-bm.in.ua/index.php/13-2018-ukr>.
11. Остапенко Я. О. Програмні продукти статистичних та економіко-математичних досліджень в економіці / Я. О. Остапенко // INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE ANTI-CRISIS MANAGEMENT: STATE, REGION, ENTERPRISE / Я. О. Остапенко. – Le Mans: Baltija, 2017. – С. 148–150.
12. Остапенко Я. О. Використання ІКТ для статистичного аналізу психологічних процесів майбутніх психологів / Я. О. Остапенко. // Інженерні та освітні технології. – 2021. – №1. – С. 102–113.

ОСТАПЕНКО Я. О.

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри управлінського обліку,
бізнес-аналітики та статистики
Університет державної фіскальної служби України*

**ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ, КЛАСИФІКАЦІЇ ТА МЕТОДІВ
ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО НА ПІДПРИЄМСТВАХ
МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ**

Актуальність дослідження. Формування витрат виробництва та порядок їх відображення в обліковому процесі є основним і одночасно найбільш складним елементом організації та розвитку виробничо-господарського механізму підприємств. Від правильності визначення та ефективності обліку витрат залежить рентабельність виробництва і окремих видів продукції, виявлення резервів зниження собівартості продукції, визначення цін на продукцію, обчислення національного доходу у межах країни, розрахунок економічної ефективності від впровадження організаційно-технічних заходів, а також обґрунтування рішень стосовно виробництва нових видів продукції.

Молокопереробна галузь має свою специфіку технологічного процесу, що впливає на порядок формування, визнання та облік виробничих витрат та зумовлює актуальність дослідження.

Об'єктом дослідження є чинна система обліку витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції.

Предметом дослідження є організація і методика обліку витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції на підприємствах молокопереробної галузі.

Метою дослідження є визначення особливостей обліку витрат на виробництво на підприємствах молокопереробної галузі та визначення напрямів щодо їх удосконалення.

Для досягнення мети дослідження поставлені **завдання**:

- дослідити економічну сутність витрат молокопереробної галузі, їх класифікацію та законодавчу регламентацію;
- визначити проблеми формування облікової інформації щодо витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції на підприємствах молокопереробної галузі;
- визначити стан організації та методики бухгалтерського обліку витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції молокопереробної галузі та напрями удосконалення організації та методики обліку, витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції зазначених підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання економічної сутності та проблеми бухгалтерського обліку витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції досліджували вчені: Ф.Ф. Бутинець [1], Н.В. Дуганець [2], В.В. Качалай [3], Я.О. Остапенко [4], Д.С. Юхимчук [5, 6], Л.В. Чижевська [7] та ін.

Водночас питання економічної сутності, формування та обліку витрат виробництва молокопереробної галузі в науковій літературі недостатньо досліджені.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі будь-якого виду діяльності, підприємство несе як матеріальні, так і грошові витрати.

Найбільшу питому вагу у загальному обсязі витрат складають витрати на виробництво.

Витрати виробництва у грошовому вираженні на одиницю продукції визначають як собівартість.

Зазвичай, собівартість являє собою вартість використаних у виробничому процесі ресурсів, що припадають на конкретну продукцію (одиницю продукції, роботу, послугу).

Всі витрати на виробництво включаються до собівартості окремих видів продукції (робіт, послуг), у тому числі окремих виробів, які виготовляються за індивідуальним замовленням чи групою однорідних виробів.

В залежності від характеру та призначення виконуваних процесів, виробництво поділяють на основне та допоміжне (обслуговуюче).

На молокопереробних підприємствах до основного виробництва належать: цехи, дільниці, лінії, відділення, які беруть участь у виготовленні основної продукції, тобто здійснюють процеси безпосереднього перетворення молочної сировини і матеріалів на готову продукцію (приймально-охолоджувальне відділення, апаратне відділення, дільниця виробництва цільно-молочної продукції, дільниця виробництва сметани, дільниця виробництва масла, дільниця виробництва м'якого сиру, дільниця фасування готової продукції тощо).

Необхідно зазначити, що для молокопереробних підприємств відсутні методичні рекомендації щодо обліку витрат та формування собівартості готової продукції. Для визначення собівартості продукції молокопереробного виробництва використовують загальні правила обліку витрат та формування собівартості продукції, які закріплені у нормативно-правових актах.

Облік витрат виробництва є одним з таких об'єктів обліку, який обов'язково повинен враховувати галузеву специфіку та особливості технологічного процесу. Дуже важливим питанням на виробничих підприємствах є правильний вибір методу обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.

В умовах ринкових відносин питанням сутності, формування, обліку витрат та собівартості продукції потрібно приділяти більше уваги. Для цього необхідно визначити номенклатуру витрат для планування й обліку конкретному суб'єкту, розробити методику підрахунку й оцінки залишків незавершеного виробництва, а також порядок визначення результатів господарської діяльності та ін. При цьому велику роль повинні відіграти галузеві положення й інструкції з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції, розробку яких необхідно прискорити [8].

Облік витрат повинен будуватися так, щоб можливо було визначити та виміряти всі фактори виробництва, що впливають на рівень собівартості: матеріальні ресурси, що використовуються на технологічні потреби і складають основу готового продукту, їх об'єм та зміну структури; основні засоби, що застосовуються у виробництві, їх технічний рівень, що впливає на розмір витрат, які пов'язані з їх функціонуванням у виробництві; трудові витрати, їх рівень, динаміку і вартісну місткість в собівартості; витрати

пов'язані з організацією й обслуговуванням виробництва та витрати на управління виробництвом [9].

Дуже важливим питанням на виробничих підприємствах є правильний вибір методу обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.

На підприємствах харчової промисловості, де продукція під час процесу виробництва проходить декілька послідовних стадій (переділів), облік витрат необхідно організувати за окремими переділами (стадіями виробництва), а також доречним є нормативний облік витрат, бо всі види продукції виготовляються на основі нормативно-технічної документації (технічних умов, рецептур), в якій визначено кількісний та якісний склад сировини й матеріалів, що входять до харчових продуктів.

Нормативний метод обліку витрат на підприємствах харчової промисловості, визначають як основний метод виробничого обліку, який сприяє впровадженню прогресивних норм витрат, дієвому контролю за рівнем витрат виробництва, що забезпечує використання даних обліку для виявлення резервів зниження собівартості продукції та оперативного керівництва виробництвом.

На молокопереробних підприємствах, враховуючи галузеву специфіку виробництва, облік витрат доцільно здійснювати за однопредільним методом із застосуванням елементів нормативного методу обліку в частині витрачання сировини.

Однопредільний метод обліку витрат вважається різновидом попередільного та застосовується на підприємствах, де технологічний цикл виробництва складається з одного переділу. При цьому групування витрат за процесами чи стадіями забезпечує максимальну локалізацію їх за окремими видами продукції. Застосовується однопредільний метод обліку витрат на виробництвах, де виготовляється готова продукція і на окремих стадіях його не виробляються напівфабрикати.

При виборі підприємством передільного методу обліку витрат із застосуванням елементів нормативного методу обліку в частині витрачання сировини необхідно організувати систематичне виявлення відхилень фактичних витрат від поточних норм, а також виявлення змін цих норм. А первинна документація та оперативна звітність повинна відображати не тільки фактичне витрачання сировини, а й витрачання її за нормами (рецептурами).

Зниженню витрат на виробництво сприятиме моделювання оптимального виробництва продукції [10].

Висновки. В умовах ринкових відносин питанням економічної сутності, формуванню та методам обліку витрат необхідно приділяти більше уваги. Право обирати склад витрат та варіант побудови бухгалтерського обліку належить підприємству. Вибір варіанта обліку витрат має бути безпосередньо пов'язаний з характеристиками технології та організації виробництва, об'єктом калькулювання, вирішенням різних завдань менеджменту та маркетингової політики. На підприємствах

молокопереробної галузі необхідно враховувати специфіку технологічного процесу. При цьому важливу роль мають відігравати нормативно-законодавчі документи, зокрема міжгалузеві положення та інструкції з планування, обліку і калькулювання собівартості молокопереробної продукції, розробку яких слід прискорити.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф. Об'єкти і суб'єкти контролю виробничих витрат: сутність і завдання. / Ф. Ф. Бутинець. // Вісник ЖДТУ. – 2012. – №2. – С. 7–10.
2. Дуганець Н. В. Особливості обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції [Електронний ресурс] / Н. В. Дуганець – Режим доступу до ресурсу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_3/177.pdf.
3. Качалай В. В. Облік і аналіз витрат виробництва на молокопереробних підприємствах. Актуальні проблеми економіки. / В. В. Качалай. – 2015. – №1. – С. 451–456.
4. Остапенко Я. О. Питання економічної сутності, формування, обліку витрат на виробництво та собівартості продукції в умовах ринкових відносин. / Я. О. Остапенко. // Наука молода : зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. – 2009. – №11. – С. 191–194.
5. Остапенко Я. О. Питання економічної сутності, класифікації та методів обліку витрат на виробництво молокопереробної галузі / Я. О. Остапенко, Д. Юхимчук. // Галицький економічний вісник. – 2021. – №1. – С. 52–61.
6. Юхимчук Д. С. Теоретичні основи обліку і контролю витрат виробництва молокопереробних підприємств / Д. С. Юхимчук, Я. О. Остапенко. – 327 с. – (наукові роботи студентів УДФСУ).
7. Чижевська Л. В. Внутрішній контроль витрат та доходів підприємств готельного господарства. / Л. В. Чижевська, Я. О. Остапенко. // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2013. – №2. – С. 302–310.
8. Остапенко Я. О. Облік витрат на виробництво та собівартість продукції в ринкових умовах. [Електронний ресурс] / Я. О. Остапенко // Науковий вісник НУДПСУ. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/2010-2.pdf#page=123>.
9. Остапенко Я. О. Облік витрат на виробництво та собівартості продукції харчової галузі як складова реформованого бухгалтерського обліку. Економіка: проблеми теорії та практики [Електронний ресурс] / Я. О. Остапенко. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/2117/1/1946_IR.pdf.
10. Остапенко Я. О. Моделювання оптимального виробництва продукції на виробничому підприємстві. Математичне моделювання в економіці. [Електронний ресурс] / Я. О. Остапенко, І. О. Замота // Міжнародний науковий журнал. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/doc/3311/1/3530_IR.pdf.

ПЕТРЕНКО Н. Б.

*кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент
доцент кафедры теории и методики физического воспитания
Украинский гуманитарный институт*

ФИЛИПОВ М. М.

*Доктор биологических наук, профессор
профессор кафедры медико-биологических дисциплин
Национальный университет физического воспитания и спорта
Украины*

РАЗВИТИЕ КООРДИНАЦИОННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ У ДЕТЕЙ 4–6 ЛЕТ С РЕЧЕВЫМИ ОТКЛОНЕНИЯМИ ПОД ВЛИЯНИЕМ ЗАНЯТИЙ С ЭЛЕМЕНТАМИ ТАНЦЕВАЛЬНЫХ УПРАЖНЕНИЙ

Актуальность. Согласно данным литературы, формирование характера, развитие инициативы, воли, выявления дарований и природных способностей является важным фактором – как соматического здоровья, так и физического развития [2, 3].

В этом отношении занятия с элементами танцевальных упражнений могут помочь творчески реализовать эту потребность, развить чувство ритма, укрепить скелет и мускулатуру, стимулировать процессы памяти, внимания, мышления и воображения. Танцевальные упражнения подразумевают привлечение кратковременной и долговременной памяти (когнитивных элементов) для запоминания и воспроизведения танцевальных фигур. Эти упражнения оказывают активное влияние на мотонейроны коры головного мозга, развивая двигательные центры. Постоянные изменения связей и ритмов в танце стимулируют нейроны к переключению, развивая функциональную подвижность нервных процессов [2, 3].

Многочисленные психолого-педагогические наблюдения показали, что недостаточно сформированы процессы запоминания чаще всего является главной причиной трудностей в школьном обучении. В первую очередь внимание и память влияют на развитие мышления и речи, которые лежат в основе творческой деятельности [2, 3, 5].

Поскольку восприятие музыки осуществляется обоими полушариями, можно предположить, что в коре головного мозга во время правильно организованных занятий с элементами танцевальных упражнений возникает сложная функциональная система фокусов взаимосвязанной активности не только в различных сенсорных (слуховых, зрительных, тактильных, проприоцептивных т.д.), но и в двигательных и лобных зонах коры больших полушарий, также и в зоне Брока, которая участвует в формировании речи [6].

Цель работы. Определить влияние занятий с элементами танцевальных упражнений на изменение показателей когнитивных функций и координационных способностей у детей 4–6 лет с речевыми отклонениями.

Методы и организация исследований. Для определения когнитивных функций проводили исследования на основе выявления координационных способностей у детей 4–6 лет с речевыми отклонениями и у здоровых. Для этого провели анализ возможности сочетания нескольких движений в танцевальную композицию с согласованием ритма музыкального сопровождения таких компонентов, как музыкальность, творческие проявления, координация танцевальных движений, пластичность (гибкость). Такое комплексное оценивание координационных способностей послужило основанием для определения когнитивных функций, характеризующих память, внимание, мышление, воображение. Поскольку музыка играла роль внешнего раздражителя для облегчения движений, приходилось разучивать рисунок танца, благодаря чему привлекались когнитивные функции.

Оценку вербального мышления (по методике Я. Йерасека, которая представлена в [4]) осуществляли путем формулирования ребенком ответов на поставленные ему 20 вопросов, которые мы сгруппировали в 5 тестов: 1 – ответы на вопросы, которые заканчивают предложения; 2 – ответы на вопросы, характеризующие сравнения; 3 – ответы на вопрос «Почему?»; 4 – ответы на вопрос «Чем?»; 5 – ответы на вопросы, в которых требуется перечислить или объединить понятия.

Определение таких когнитивных функций, как двигательная память, внимание, мышление осуществляли с участием специалистов-педагогов, имеющих высшую категорию психолога, логопеда, музыкального руководителя, инструктора по физическому воспитанию, воспитателя-методиста.

Количество участников составила 97 человек. Были сформированы три группы: основная (ОГ) в состав вошло 26 детей, контрольная (КГ) – 34 ребенка с речевыми отклонениями и группа здоровых 37 детей (ЗД).

Статистический анализ делали с помощью программного пакета «StatSoft STATISTICA 10.0». Поскольку распределение исследуемых показателей отличался от нормального, преимущество было предоставлено непараметрическим методам [1]. Для сравнения независимых групп использовали критерий суммы рангов Манна-Уитни. Для проверки различий между двумя зависимыми выборками парных измерений в начале и конце учебного года использовали Т-критерий знаковых ранговых суммы Вилкоксона. Уровень статистической значимости в исследовании был принят равным 0,05.

Результаты и обсуждение. Анализ результатов позволил выявить, что в ОГ наблюдались статистически значимые различия уровня показателей, характеризующих развитие вербального мышления в начале и в конце учебного года ($p < 0,01$).

Такой значительный результат связан с тем, что различные виды музыкальной деятельности оказывали положительное влияние на умственную деятельность детей, улучшали психические процессы восприятия, внимания, запоминания.

В результате использования занятий с элементами танцевальных упражнений были проведены определения значений показателей оценки вербального мышления у детей дошкольного возраста. Было выявлено, что ОГ составили дошкольники, у которых значение имели уровень выше среднего (7-8,9 баллов), КГ – средний (5-6,9 баллов) и в группе ЗД – высокий уровень (9-10 баллов). В то же время у детей ОГ значение показателей оценки вербального мышления в среднем выросли на 17%, КГ – на 10%, а в группе ЗД – на 2% (рис. 1).

Это можно объяснить тем, что регулярное восприятие детьми специально подобранной музыки улучшало кратковременную память, а также повышало показатели вербального и невербального интеллекта. При этом повышалась чувствительность не только слухового, но и зрительного анализаторов, оптимизировались функции мозга, улучшалась регуляция произвольных движений, ускорялась обработка информации, положительно сказывалось на умственной работоспособности.

Поскольку музыкально-ритмическая двигательная активность является органическим слиянием двух видов искусств – музыки и танца, то для детей с речевыми отклонениями это имело особое значение. Организация танцевальных упражнений развивала у детей внимание, память, внутреннюю собранность, способствовала формированию целенаправленной деятельности. Это было связано с тем, что присущие им особенности двигательной и психической сферы хорошо подвергались коррекции.

Особый интерес представляет сравнение результатов изменения координационных способностей у детей 4–6 лет с речевыми отклонениями и у здоровых.

В результате применения занятий с элементами танцевальных упражнений были проведены определения значений показателей оценки координационных способностей у детей дошкольного возраста. Было обнаружено, что ОГ, как и группу ЗД, составили дошкольники, которые имели значение показателей оценки координационных способностей на уровне выше среднего (7-8,9 баллов), а КГ – на среднем уровне (5-6,9 баллов). При

этом значения показателей ОГ в среднем увеличились на 23%, КГ – на 14%, а группы ЗД – на 4%.

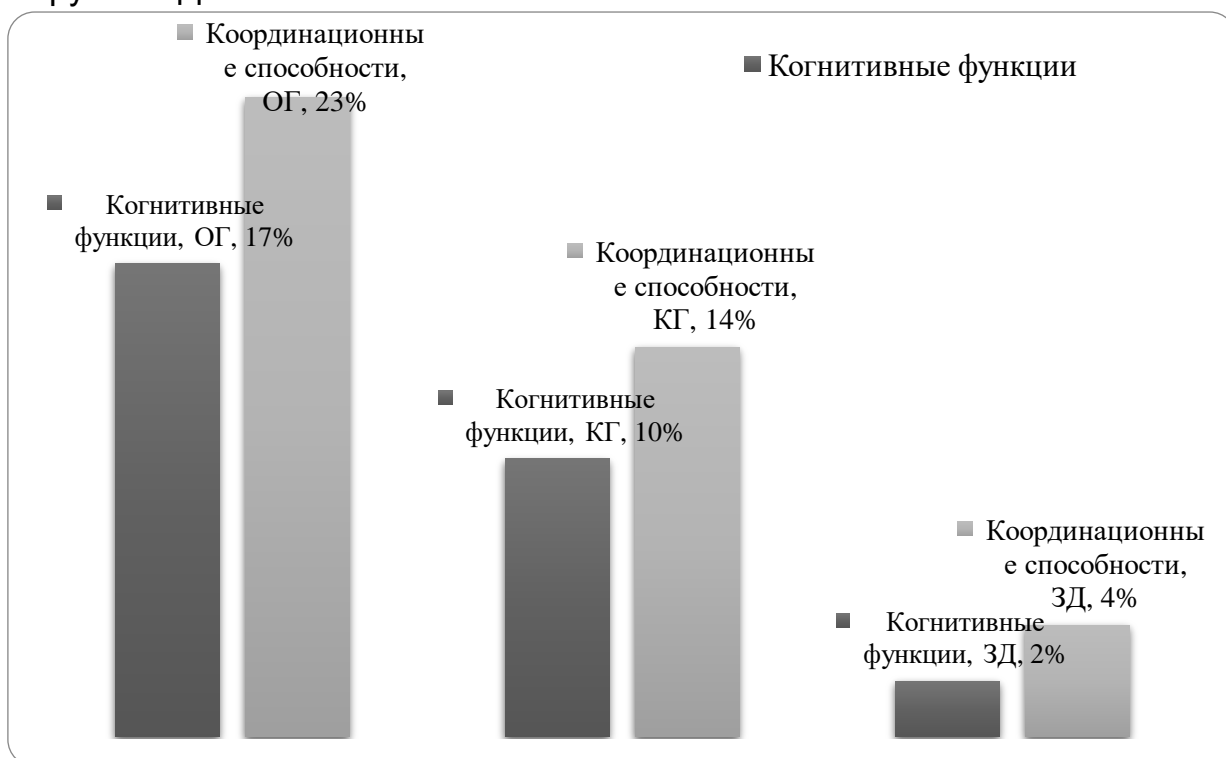

Рис. 1. Изменение показателей когнитивных функций и координационных способностей у детей 4–6 лет с речевыми отклонениями и у здоровых.

Кроме того, во время занятий с элементами танцевальных упражнений были обнаружены множественные функциональные изменения. Под влиянием танцевально-коррекционных упражнений у детей происходила не только активация координационных способностей, но и развитие когнитивных функций, которые связаны между собой.

С одной стороны, танцевально-коррекционные упражнения имели в виду привлечение кратковременной и долговременной памяти (когнитивных элементов) для запоминания и воспроизведения танцевальных фигур. С другой стороны, эти упражнения активно влияли на мотонейроны коры головного мозга, развивая двигательные центры. В то же время постоянные изменения связь и ритмов в танце, очевидно, могли стимулировать нейроны головного мозга к переключению, развивая функциональную подвижность нервных процессов [6].

Также для оценки результатов использования занятий с элементами танцевальных упражнений были проведены определения значений показателей состояния речи у детей дошкольного возраста. Было обнаружено, что ОГ составили дошкольники, в которых значения показателей были на уровне выше среднего (7-8,9 баллов), а КГ – на среднем уровне (5-6,9 баллов). При этом значения показателей ОГ в среднем увеличились на 24%, КГ – на 7%.

Полученные результаты подтвердили актуальность использования нетрадиционных различных средств и методов физического, эстетического и музыкального воспитания детей. Это позволило насытить образовательный

процесс положительными эмоциями, в значительной мере обогатило интеллектуальное и эмоциональное развитие детей.

Список использованных источников:

1. Крамер Г. Математические методы статистики / Г. Крамер. – Москва: Мир, 1975. – 648 с.
2. Петренко Н. Б. Особенности овладения музыкальным ритмом дошкольниками с речевыми нарушениями при использовании в занятиях танцевально-коррекционной программы / Н. Б. Петренко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2016. – № 4. – С. 23–29.
3. Петренко Н. Б. Застосування засобів арт-терапії у фізичній реабілітації дітей 4–6 років з мовленнєвими відхиленнями / Н. Б. Петренко., 2017. – С. 153–160.
4. Рыбалко Е. Ф. Практикум по возрастной психологии / Е. Ф. Рыбалко, Л. А. Головей. – Санкт-Петербург: Речь, 2002. – 694 с.
5. Рібцун Ю. В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу / Ю. В. Рібцун. – Х.: Вид. група „Основа”, 2013. – 239 с.
6. Филиппов М. М. Психофизиология функциональных состояний : навчальний посібник /Филиппов М. М. – Киев : МАУП, 2006. – 246 с.

ПЕТРЕНКО Л. М.

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економічної інформатики та системології
ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»*

ПЕТРЕНКО А. В.

студентка ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»

ПІДХОДИ ДО «ЗЕЛЕНОГО ІНВЕСТУВАННЯ»: СУЧАСНИЙ СТАН

Актуальність дослідження. Специфіка економічних, політичних, історичних, соціальних, екологічних та інших умов кожної окремої країни створює підґрунтя для розбудови власного теоретико-методичного забезпечення формування державної політики розвитку «зеленої» економіки та відповідної практики її реалізації. Для України комплекс умов доповнюється кризовими економіко-політичними явищами, тривалим військовим конфліктом на її території, процесом європейської інтеграції та рядом міжнародних зобов'язань. З огляду на це актуальності набуває необхідність пошуку комплексних і компромісних наукових підходів до формування та реалізації державної політики розвитку «зеленої» економіки. «Зелена» економіка є базисом реалізації концепції сталого розвитку на основі більш ефективного ресурсо та енергоспоживання, зниження рівнів викидів CO₂, зменшення шкідливого впливу на довкілля та розвитку соціально інтегрованого суспільства. Але «озеленення» економіки вимагає

«переформатування» поточних і майбутніх інвестицій, додаткових витрат за межами звичайного підходу.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації «зелених» інвестицій.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та науково-практичні підходи формування та реалізації державної політики розвитку «зеленого» інвестування.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є вивчення комплексу питань «зелених» інвестицій, визначення проблем, можливостей та потенційних шляхів мобілізації інвестиційних ресурсів для екологізації економіки.

Огляд джерел. Теоретичному обґрунтуванню сутності, особливостей, інструментів і політичних засад розвитку «зеленої» економіки присвячені роботи таких закордонних вчених та дослідників, як Р. Костанца, Х. Делі, П. Кругман, Г. Паулі, В. Дітріх, К. Аллен, О. Біна, Б. Далал-Клейтон, П. Содербаум, Е. Барб'є та вітчизняних вчених О. Балуюєвої, І. Бистрякова, Б. Буркинського.

Результати дослідження. Реалізація екологічно чистих проєктів потребує чималих інвестицій, але брак внутрішніх фінансових ресурсів країни (та приватних компаній, готових здійснювати екологізацію виробничих процесів та розвивати відновлювану енергетику), часто недосконала та нерозвинута банківська система більшості країн з перехідною економікою та тих, що розвиваються, не дають можливості втілити ці проєкти у життя. Зміна траєкторії країн у напрямі сталого розвитку привертає дедалі більшу увагу урядів до необхідності мобілізації «зелених» інвестицій у низьковуглецеву інфраструктуру, виробництва «чистої» енергії та процеси промислового виробництва з метою підвищення їх екологічної ефективності.

«Зелена економіка» вимагає довготривалих капітальних вкладень – «зелених інвестицій». Попри велику кількість досліджень про «зеленої економіки», усталеного і загальноприйнятого поняття «зелених інвестицій» поки не існує. Нині існують десятки вживаних трактувань цієї економічної категорії, на які посилаються у різних міжнародних документах, і було б марною справою намагатися перерахувати та порівняти їх. Проте попри відсутність єдиного, узгодженого та затвердженого на міжнародному рівні визначення «зелених інвестицій», доцільно використовувати його трактування, сформульоване фахівцями міжнародних економічних та фінансових організацій. Так, згідно з МВФ, «зеленими» вважаються інвестиції, кінцевим результатом яких є зменшення викидів ПГ та забруднювальних речовин у повітря, без істотного скорочення рівня виробництва та споживання неенергетичних товарів [1].

ОЕСР «зелені» (у більш широкому розумінні: «низьковуглецеві» та «кліматично стійкі») інвестиції трактує як вкладення у підприємства, проєкти та фінансові інструменти, переважно сектору відновлюваної енергетики, які

сприяють зниженню рівня викидів вуглецю, пом'якшенню змін клімату та поширенню екологічних технологій [2].

Визначення «зеленості» активів не є чимось новим і залежить від того, де застосовується цей термін. У виробництві, наприклад, розуміння «зеленого» часто обмежується питанням, що саме компанія виробляє (товари та послуги), а не те, у який спосіб виробляється продукт, тобто сам процес (з яких компонентів виробляється продукція та які технології при цьому застосовуються), або як використання товару/послуги надалі безпосередньо впливатиме на довкілля, у порівнянні з аналогічними заміниками цього товару/послуги [3].

Нами пропонується наступне визначення: «зелені» інвестиції — це довгострокові фінансові вкладення, спрямовані на:

- розробку і введення в дію поновлюваних безвуглецевих джерел енергії;
- введення в дію екологічно чистих, безвідходних та енергоощадних виробничих технологій, що надають мінімальне навантаження на навколишнє природне середовище;
- введення в дію природоохоронних і природоочистних основних виробничих фондів.

«Зелені» інвестиції — досить широкий термін: він може бути самостійною підгрупою окремої інвестиційної теми або бути тісно пов'язаним з різними інвестиційними підходами (що також створює певну плутанину з точки зору вимірювання обсягів таких інвестицій), такими як:

- соціально відповідальне інвестування (Social Responsible Investment, SRI)
- підхід ESG-факторів (Ecology, Social and Governance (ESG));
- екологія, соціальна відповідальність та ефективне управління) або стале інвестування (Sustainable Investment, SI).

Попри те, що ці підходи різняться за змістом, спільним за своєю суттю є те, що вони враховують поза фінансові аспекти здійснення інвестицій.

Таблиця 1.

Підходи до «зеленого» інвестування

Підхід	Сутність підходу
Підхід «зелені» активи vs «зелених» «накладень» (overlays)	«Зеленими» інвестиціями можуть бути активи компанії, видом діяльності якої є сфера відновлюваної енергетики або тематичного «зеленого» фонду. Проте «зелене» інвестування може також здійснюватися у формі інвестиційного «накладення», наприклад, включення питань, пов'язаних зі зміною клімату або ESG-факторів у загальний інвестиційний підхід або дотримання норм стосовно соціально відповідального інвестування.

Підхід	Сутність підходу
Підхід стратегічного розподілу активів	<p>Під час стратегічного розподілу активів необхідним є прийняття ключових рішень:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) у якій формі відбуватиметься інвестиційний процес: у формі ESG, SRI чи “зеленого” “накладення”; 2) яку саме частку загальних активів переспрямувати у «зелені» інвестиції; 3) якими є конкретні цілі «зелених» інвестицій у різних класах активів; 4) яким буде тип «зелених» інвестицій; 5) хто саме реалізовуватиме підхід: менеджери з основних напрямів або менеджери, які спеціалізуються на екології.
«Зелені» інвестиційні підходи	<p>Серед основних:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) негативний скринінг (виключення з фонду чи портфеля певних секторів, компаній або практики на основі критеріїв ESG-факторів); 2) позитивний скринінг (інвестиції у сектори, компанії або проекти, відібрані з позитивними показниками роботи за ESG-факторами); 3) скринінг у межах норми (інвестиції, які здійснюються відповідно до мінімальних стандартів ділової практики на основі міжнародних норм, що видаються ОЕСР, МОП, ООН та ЮНІСЕФ); 4) інвестиції у «зелені» теми; 5) залучення та активна кампанія (проведення маркетингової кампанії з метою зробити компанію більш «зеленою»); 6) інтеграція ESG-факторів у фінансовий аналіз.
«Зелені» інвестиційні підходи в контексті SRI/ESG	<p>«Зелені» інвестиції можуть бути автономними або підгрупою більш широкої інвестиційної теми або тісно пов'язаними з іншими інвестиційними підходами:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) «зелене» (екологічно чисте, спрямоване на боротьбу зі зміною клімату) інвестування; 2) ESG-підхід; 3) тематичне стале інвестування («чиста» енергетика, екологічні технології чи стале сільське господарство); 4) SRI-підхід; 5) RI (відповідальне інвестування); 6) SI (стале інвестування);

Підхід	Сутність підходу
	7) цільове інвестування (Impact/Community Investment); 8) довгострокове інвестування; 9) концепція універсальної власності (Universal Ownership Concept) 10) концепція подвійного або потрійного критерію інвестування (з дотриманням фінансових, соціальних та екологічних цілей).

Мірою розвитку соціально відповідального та екологічного інвестування дедалі більшого поширення в інвестиційних стратегіях учасників інвестиційного процесу отримують ініціативи, що проголошують своєю метою перехід до обліку соціальних, екологічних, етичних та управлінських факторів.

Висновок. Стимулювання «зелених» інвестицій також може надати значні конкурентні переваги українським компаніям у вигляді зниження питомих витрат на споживання ресурсів, отримання додаткових доходів на основі використання наявних ресурсів (наприклад, шляхом утилізації відходів), підвищення якості продукції й попиту на неї завдяки її екологічності, що значно зміцнить їх позиції на ринках. Дотримання вітчизняними фінансовими установами принципів відповідального фінансування і цілеспрямоване інвестування в екологічні проекти поліпшить їх здатність управляти ризиками, пов'язаними з навколишнім середовищем, зміцнить їхню репутацію і підвищить стійкість самої фінансової системи. Сьогодні вже йдеться не просто про залучення інвестицій, як компонента сукупних витрат, а про залучення саме «зелених» інвестицій, як рушія сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Who's Going Green and Why? Trends and Determinants of Green Investment [Електронний ресурс] / L. Eyraud, A. Wane, C. Zhang, B. Clements – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11296.pdf>.
2. Croce R. D. The Role of Pension Funds in Financing Green Growth Initiatives [Електронний ресурс] / R. D. Croce, C. Kaminker, F. Stewart – Режим доступу до ресурсу: <http://www.oecd.org/finance/private-pensions/49016671.pdf>.
3. Golub S. S. Defining and Measuring Green [Електронний ресурс] / S. S. Golub, C. Kauffmann, P. Yeres – Режим доступу до ресурсу: http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/WP-2011_2.pdf.

ПЕТРЕНКО Л.М.

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри інформатики та системології
ННІ ІІТЕ ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ І ПРОБЛЕМИ

Актуальність дослідження. У сучасному світі онлайн-навчання стає не просто зручністю, а необхідністю. Через пандемії COVID-19 знаходження в закритих приміщеннях групами перетворилося у велику проблему, чому в усьому світі виникла потреба в соціальному дистанціюванні й примусовому карантині. З цієї причини дистанційне навчання стає як ніколи актуальним і вводить в усіх освітніх установах. Дистанційна освіта дозволяє студентам в сучасних соціальних і економічних умовах стати широко освіченою людиною, здатною гнучко перебудувувати зміст своєї діяльності, постійно розвиватися. Студенти, що навчаються в системі дистанційної освіти, в основному займаються професійним саморозвитком в слушний для них час.

Об'єктом дослідження є переваги й складнощі процесу дистанційного навчання в сучасних умовах пандемії.

Предметом дослідження є дистанційне навчання як форма сучасного здобуття вищої освіти.

Мета дослідження: дослідити позитивні й негативні сторони застосування дистанційного навчання у вищій школі.

Огляд джерел. Дистанційна форма навчання заявлена як рівноправна з традиційними: очною, заочною, вечірньою та екстернатом згідно з Законом України «Про вищу освіту». На цю мить відбувається переоснащення навчальних закладів відповідно до сучасних вимог якості навчання. Проблематикою дистанційних технологій в освіті займалися науковці в роботах [1-6].

Результати дослідження. Історично дистанційне навчання виникло у 1840 р., коли британський вчений-стенограф І.Пітман за допомогою поштових відправлень почав навчати стенографії студентів в Об'єднаному Королівстві. Перший заклад дистанційного навчання – Берлінський інститут вивчення іноземних мов, засновано викладачами іноземних мов Берлінського університету Ч. Тусеном і Г. Ланченштейдтом у 1856 р. Навчання в ньому відбувалося через листування [7]. На початку XXI століття чисельність закладів дистанційного навчання різних типів у світі перевищила 1100. В окремих країнах (Китай, Латвія, Нідерланди, Алжир, Великобританія, Туреччина та ін.) від 10 до 25% студентів здобувають освіту в закладах дистанційної освіти. В Україні дистанційну форму навчання запроваджено з 2000 р. і регулюється Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні [8] і Положенням про дистанційне навчання [9].

Міжнародний ринок електронного навчання зростає колосальними темпами: очікується, що до 2025 року він досягне позначки в 325 мільярдів доларів. Це цілком зрозуміло, оскільки онлайн-навчання рентабельно, зручно і корисно для населення в цілому. Одним з його основних переваг є те, що воно доступне кожному, ціна на навчальні рішення має тенденцію падати.

Як і будь-яка інша форма навчання, онлайн-формат здобуття вищої освіти має свої позитивні й негативні сторони. Пропонуємо послідовно їх розглянути.

Дистанційне навчання – ідеальне рішення не тільки для студентів, а й для співробітників, які хочуть підвищити кваліфікацію, а також для тих, хто з різних причин не може здійснювати поїздки в університет або школу. Можливість отримувати знання, не виходячи з дому, робить процес навчання комфортним, гнучким і менш стомливим, наприклад, тому, що не потрібно витрачати час на збори та шлях до навчального закладу.

Крім того, згідно з дослідженням [6], онлайн-навчання сприяє розвитку навичок критичного мислення, оскільки дозволяє студентам переглядати лекції та обговорення в чатах, що дає додатковий час для обмірковування і розв'язання проблем за допомогою стратегій критичного мислення.

Ще одна неочевидна перевага дистанційного навчання в порівнянні з очним – це екологічність. Онлайн-заняття скорочують споживання енергії на 90%, а викиди вуглекислого газу – більш ніж на 85%. Таким чином, електронне навчання є важливим елементом боротьби з глобальною зміною клімату. У сучасному світі онлайн-навчання стає не просто зручністю, а необхідністю.

Використання комп'ютерних технологій в дистанційній освіті студентів, дозволяє удосконалювати йо пізнавальні процеси Введення дистанційної освіти принципово змінює рольові позиції «викладач–студент». За традиційної форми навчання викладач виступає як інтерпретатор знань. З розширенням освітнього простору функцію інтерпретації знань покладає на себе студент, а викладач – координатором цих знань. Він консультує студентів, направляє роботу пізнавальних процесів студента, тобто бере на себе функції супроводу професійного становлення студента.

Онлайн-навчання допомагає студентам відточити навички, які знадобляться на майбутній роботі, наприклад, вміння користуватися численними сервісами й платформами, шукати потрібну інформацію в Інтернеті, ефективно спілкуватися в різних форматах, таких як дошки обговорень і телеконференції. Роботодавці часто висувують вимоги до наявності подібних навичок, оскільки віддалена робота стає новою нормою. Студенти, які пройшли онлайн-курси вищої освіти, сміливо можуть включати ці навички в резюме і заявляти про них на співбесіді при прийомі на роботу.

Здобувати вищу освіту онлайн економічно вигідніше. Студентам не потрібно платити за житло, харчування, поїздки до місця навчання і численні канцелярське приладдя, до того ж онлайн-програми, як правило, дешевше, ніж очне навчання.

Проте, можемо виділити наступні складнощі дистанційного формату навчання:

- відсутність сформованої та перевіреної єдиної технології проведення зайняття дистанційно,
- украй стислі терміни введення цієї системи навчання (тому багато хто зустрічається як з технічними, так і з організаційними й психологічними труднощами при масовому і повному перемиканні на онлайн-навчання);
- труднощі перемикання себе зі звичного «домашнього» режиму в «робочий»;
- свобода, яку пропонує формат онлайн-навчання, часто присипляє пильність і викликає помилкове відчуття безмежності часу. Дистанційна освіта висуває більш високі вимоги до дисципліни й самоорганізації, ніж його офлайн-аналог, хоча розуміння цього ще не сформувалося. Невміле управління часом може привести до серйозного відставання від навчальної програми й викликати сильний стрес;
- труднощі устаткування повноцінного навчального/робочого місця (особливо, коли в одній квартирі можуть збиратися і батьки, і діти, і домашні тварини, і дуже важко залишитися одному і не звертати уваги на те, що відбувається навкруги, бути залученим в слухання лекцій і виконання робіт;
- слабка мотивація. Онлайн-формат вимагає дисципліни та цілеспрямованості, щоб самостійно виконувати завдання, залишатися зацікавленим і домагатися прогресу. Коли учні не оточені однокласниками та відсутній фізичний контроль з боку педагога, виникає спокуса відкласти навчання на потім.

З боку студентів один з основних недоліків – емоційні контакти з однокурсниками й неможливість обговорення емоційних проблем.

Висновки. Ситуація, з якою ми усі зараз зіткнулися, не ординарна, і важливо розуміти, що у багатьох виникнуть різного роду труднощі. Чим швидше вдасться зрозуміти, що на невизначений проміжок часу поточна ситуація єдино можлива реальність, тим краще. Реальність змінилася, і необхідно витратити час і сили на пошуки способів повноцінного існування вже у рамках нової реальності. Також важливо підтримувати зв'язок з одногрупниками й викладачами, обговорювати завдання, ставити питання, ділитися труднощами, що з'являються. Спільність допомагає залученому відношенню до навчання.

Список використаних джерел:

1. Веремчук А. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ [Електронний ресурс] / А. Веремчук. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2012_43\(2\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2012_43(2)_5).
2. Корбут О. Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи [Електронний ресурс] / О. Г. Корбут – Режим доступу до ресурсу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1123>.

3. Шуневич Б.І. Популяризація дистанційного навчання в освітніх закладах України / Б.І. Шуневич // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності: зб. наук. пр. – 2013. – № 7. – С. 299–303.
4. Гуржій А. М. Інформаційні технології в освіті / А. М. Гуржій. – Київ: ІЗМН, 1998. – С. 5-11.
5. Дмитренко П. В. Дистанційна освіта / П. В. Дмитренко, Ю. А. Пасічник. – Київ: НПУ, 1999. – 25 с.
6. Facilitating critical thinking through online courses [Електронний ресурс] / M.Lunney, K. Frederickson, A. Spark, G. McDuffie – Режим доступу до ресурсу:
https://www.researchgate.net/publication/330995784_Facilitating_critical_thinking_through_online_courses.
7. Дистанційна освіта [Електронний ресурс] // Освітній портал. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.osvita.org.ua/distance>.
8. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00>.
9. Про затвердження Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

ПОЛІНА Г. В.

*кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри германської філології
Український гуманітарний інститут*

ЕСТЕТИЧНЕ ПІЗНАННЯ СВІТУ ТА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Робота **присвячена** аналізу ролі естетичного сприйняття дійсності й важливості естетичного виховання в цей час.

Сучасна епоха характеризується високим рівнем прагматичності, яка розглядає цінність будь-якого явища дійсності з точки зору його практичної корисності або вигідності. У сфері ділових взаємовідносин прагматичність можливо співвіднести з професіоналізмом, і тут вона заслуговує на позитивну оцінку; проте, якщо ставити в основу людського існування чисту матеріальну сферу, «за кормою» можуть залишитися і мораль, і краса. Перша – як фактор, який явно гальмує процес досягнення матеріального благополуччя, а друга – як елемент, який не має ніякої користі. Проте, якщо пагубність аморальності підтверджується численними історичними прикладами, і відстоювати необхідність етичних норм як таких, як правило, не доводиться, то відсутність естетичного наповнення нашого життя ніяк не рахується протизаконним, і вже тим більше згубним для людської особистості.

Тому **актуальність** даного дослідження обумовлена, перш за все, необхідністю знайти для естетики належне місце в системі сучасних цінностей.

Об'єкт дослідження – естетична складова духовного буття людини.

Предмет аналізу – місце естетичної складової в ієрархії духовних цінностей сучасного людства.

Мета роботи – показати неминущу цінність естетичного мислення для виховання гармонійної особистості.

Конкретні **завдання**, пов'язані з метою, полягають в наступному:

- 1) пояснити складність вербального визначення поняття «краси»;
- 2) окреслити основні чинники, що визначають важливість естетичного компонента духовного життя людини;
- 3) намітити основні етапи формування естетичного виховання особистості.

Результати дослідження. «Красиве» відноситься до однієї з основних естетичних категорій поряд з «потворним», «гармонійним», «високим» або «низьким», «трагічним» або «комічним». Надзвичайно складно дати визначення цьому поняттю; існують словникові дефініції, що описують красу через синоніми або антоніми (*чудовий, неперевершений, потворний, огидний*), через інтелектуальний або емоційний вплив на людину (*приносить насолоду, дає задоволення*), через властивості, які сприймаються як компоненти краси (*досконалість, гармонійність, виразність, завершеність*) [1]. І, чим вище рівень абстракції, тим більш розпливчастим є визначення, тобто, тим складніше окреслити межі того, що можна вважати красивим, і тим важче зрозуміти й дослідити сутність феномену краси. А це, на жаль, призводить до підміни понять, коли «красиве» і навіть «прекрасне» сприймається як синонім понять «вигідне», «престижне», «трендове» або, як заведено узагальнювати, «круте» – термін, який, як будь-який сленг, не має незалежного лексичного значення.

Важливість естетичної складової духовного буття людини, і відповідно, її ролі в формуванні гармонійно розвиненої особистості, визначається декількома факторами.

Перш за все, як би складно не було дати визначення красі або його вищої реалізації – прекрасному – естетичне сприйняття світу у людини в крові, воно є невід'ємною частиною його сутності, оскільки було дано йому при Створенні. По-перше, всі Божі діяння самі мали друк краси: *Його діло краса та величність, а правда Його пробуває навіки! (Псалом 111: 3)*. І, по-друге, людина створена за образом і подобою Божою, і їй властиво захоплюватися красою, відрізнити красиве від потворного, і, більш того, пізнавати навколишній світ через естетичну призму: *Прославляю Тебе, що я дивно утворений! Дивні діла Твої, і душа моя відає вельми про це! (Псалом 139: 14)*. А це означає, розуміємо ми це чи ні, що відсутність естетичної складової не тільки збіднює духовне життя кожної особистості, а й може з'явитися одним з факторів спотворення Образа Божого в людині.

Далі, мистецтво має не меншу пізнавальну цінність ніж наука. Відповідно до висновків, зроблених Н.П. Чередниковою у своїй роботі, естетичне осмислення дійсності є такою ж важливою формою пізнання дійсності, як і інформаційно-логічне. Більш того, вони доповнюють одна одну і роблять знання про об'єкт більш досконалим. Логічне пізнання систематизує фактичну інформацію про об'єкт, естетичне осмислення визначає його цінність в конкретних історичних умовах, а в разі зіткнення зі справжнім витвором мистецтва – неминучу цінність в осмисленні вічних істин. За словами вченого, естетичне переживання впливає на ефективність процесу пізнання, бо воно пов'язане зі здатністю вченого чуттєво вловлювати виразність, органічність, гармонію досліджуваного об'єкта в його цілісності [3, с. 315].

Слід зазначити, що в Божому Слові також відзначаються взаємозв'язок логічної інформації про світ (*нерозумна людина не знає, недоумок не зрозуміє*), і естетичного сприйняття його гармонії й досконалості (*які то величні діла Твої, Господи ...*): *бо потішив мене Ти, о Господи, вчинком Своім, про діла Твоїх рук я співаю! Які то величні діла Твої, Господи, дуже глибокі думки Твої, нерозумна людина не знає, а недоумок не зрозуміє того!* (Пс. 91: 4-6).

Таким чином, естетичне осмислення світу визначає ціннісну складову пізнаваного об'єкта дійсності і його місця в культурній картині світу, конкретної культури або загальнолюдського досвіду. Однак, здатність до естетичного мислення і до сприйняття краси, хоча і закладені в людини при створенні, не будуть актуалізовані, якщо їм не буде приділятися належна увага, якщо не буде проводитися естетичне виховання хоча б в рамках освітніх установ.

На жаль, важливість естетичної освіти є майже забутим елементом в сучасній діловій культурі, оскільки вона вимагає, з одного боку, виходу за рамки строго регламентованого підходу до проблеми (естетичним навичкам, на відміну від мистецтвознавчих знань, неможливо навчити, їх необхідно розбудити); а, з іншого боку, вимагає вироблення певних уявлень про красу, які волею-неволею будуть відповідати розумінню краси, існуючій в конкретному суспільстві. Ця двоїста сутність краси (те, чим милуються і те, що відповідає канонам), яка описана в роботі професора Нікітіної [2, с. 111], робить просто необхідною поетапну організацію процесу естетичного виховання.

Якщо схематично окреслити етапи цього процесу, то вони можуть відповідати етапам вікової соціалізації. Первинній соціалізації дитини відповідає закладення культурно-естетичних цінностей в сім'ї. На цьому етапі оцінний компонент може превалювати над інформаційним, дитина просто засвоює естетичні цінності сім'ї. Другий етап, етап отримання формальної освіти, пов'язаний з отриманням мистецтвознавчих знань і їх планомірної реалізації під час знайомства з пам'ятками різних видів мистецтва. І третій етап, етап соціалізації дорослої людини як самостійної економічної та соціальної одиниці, характеризується розвиненою естетичною складовою

духовного життя людини, де ця складова є одним зі стимулів особистісного зростання.

Перспективним в цьому зв'язку можна вважати аналіз естетичного розвитку саме на етапі формальної освіти, і пропонуванням конкретних освітніх заходів на цьому етапі.

Список використаних джерел:

1. Значение слова «красота» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://how-to-all.com/%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5:%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BE%D1%82%D0%B0>.
2. Никитина И. П. Понятие «прекрасное» в современной трактовке эстетических категорий [Електронний ресурс] / И. П. Никитина – Режим доступу до ресурсу: <https://vestnik-vgik.com/2074-0832/article/view/17751/pdf>.
3. Чередникова Н.П. Эстетическое отражение действительности как важнейший фактор познания / Н.П. Чередникова // Вестник ТГПИ. – Гуманитарные науки. Философия и право. – №2. – 2014. – С. 314-318.

ПРОДАНЮК Ф. М.

*кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри філософії, політології та українознавства
Київський національний університет технологій та дизайну*

**ОЛЕКСАНДР КУЛЬЧИЦЬКИЙ (1895-1980) – ВІДОМИЙ ФІЛОСОФ,
ПСИХОЛОГ, СОЦІОЛОГ, ПЕДАГОГ ТА ПУБЛІЦИСТ**

Актуальність дослідження обумовлена тим, що ще й сьогодні в історії вітчизняної науки продовжують залишатися маловідомі діячі та окремі періоди розвитку тих чи інших напрямів української психології. Особливо це стосується творчості відомих вчених української діаспори. Серед них помітне місце займає творчий доробок наукової спадщини Олександра Юліановича Кульчицького (О. Шумило фон Кульчицького) – відомого європейського філософа, психолога, соціолога, педагога, публіциста, члена багатьох наукових товариств Європи, автора понад 300 наукових праць [1]. Його роботи були присвячені розвитку філософії, психології, антропології, етнографії, характерології, педагогіки, літературознавства та інших галузей науки. Назване дослідження має не лише наукове, але й практичне значення.

Метою нашої роботи є аналіз багатогранного творчого доробку Олександра Кульчицького.

Для досягнення мети поставлені такі **завдання**:

1. Проаналізувати особливості формування наукових поглядів вченого.
2. Дослідити вплив творчості Олександра Кульчицького на розвиток філософії та психології.

3. З'ясувати вплив О. Кульчицького на формування концепції української психіки.

Історіографія проблеми. Творчість О. Кульчицького досліджували К. Митрович, І. Мірчук, В. Балябас, Т. Гончарук-Чолач. Б. Єржабкова, К. Захарова, А. Жуковський, А. Карась, О. Ковальчук, А. Лой, Б. Мельничук, В. Храмова, В. Табачковський та інші.

Особливе місце популяризації творчого доробку маловідомого в сучасній Україні вченого О. Кульчицького мали філософсько-антропологічні читання, що були проведені українськими вченими у жовтні 1995 р. в Києві. У 2006 р. докторську дисертацію «Олександр Кульчицький в контексті світової філософії» захистила Гончарук Т.В.

Результати дослідження. Олександр Юліанович Кульчицький (О. Шумило фон Кульчицький) народився 8 лютого 1895 р. в місті Скалат на Тернопільщині. Дослідники наукового доробку О. Кульчицького поділяють його творчість на два великі періоди: до еміграційний та період перебування в еміграції. До першого періоду заведено відносити народження О. Кульчицького на Тернопільщині, навчання у Львівському, в Сорбонні, Ягелонському університетах. Під час навчання у Львівському університеті О. Кульчицький розпочав свою діяльність як науковець, а згодом і як публіцист. У 1923 р. у «Літературно-науковому Віснику» з'являються його перші наукові роботи.

У 1930-х рр. вчений захистив дисертацію та веде активну громадську і політичну діяльність. Однак у 1940 р. О. Кульчицький змушений залишити Україну та переїхав до Мюнхена [2]. Саме в цей період формується світогляд та наукові погляди вченого. Значний вплив на формування філософських поглядів О. Кульчицького мали вчення Сократа, Г. Сковороди та І. Канта. Його ідеалом у філософії були сократівський «ерос» і сковородівське «серце – ширше вод і вище знань». Творчість Григорія Сковороди вчений сприймав «зсереди» – як теорію і практику, як методологію «сковородянського себестворення». О. Кульчицький розумів «сковородянську людину» як «людину серця», любові особистості, її суверенності, як таку, що «торкається, але не зливається з Богом». Вчений не зводив філософію до науки, а бачив її фокусом людину [7].

Другий період творчості О. Кульчицького розпочався у 1940 р. та закінчився у 1980 р. Понад десять років він працював у Мюнхені в Інституті психології та психотерапії, де займав фактично всі посади від професора до ректора. На початку 1950-х рр. вчений переїхав до Франції. З цього часу розпочалася не лише його активна громадська діяльність, але й з'являється ряд відомих робіт. О. Кульчицький сприяв активній діяльності Наукового товариства Шевченка в Європі, а також ряду інших громадських й наукових організацій української діаспори. Як філософа О. Кульчицького цікавила людина.

У цей період завершився процес формування філософських поглядів вченого. Особливо його цікавили проблеми пізнання. Зокрема, мету пізнання

О. Кульчицький бачив не просто в досягненні істини, а в утвердженні правди як ідеалу внутрішнього універсалізму людства на протигагу холодному космосу [4].

На думку вченого, особливе місце у філософії належить онтології – вченню про буття, окремому розділу філософії, у якому з'ясовуються фундаментальні проблеми існування, розвитку сутнісного та найважливішого [4]. О. Кульчицький приділяв особливу увагу вивченню української історії та культури.

Значний вплив на формування теоретичних та методологічних засад О. Кульчицького мали праці представників структурної психології А. Бергсона, М. Гартмана, Е. Муньє, М. Шеллера та ін. Саме у Франції під впливом творчості Фрейда, Адлера та Юнга вчений завершив формування основних положень власної концепції формування психіки українців. На думку вченого, значний вплив на її формування мали географічне середовище, природа, світоглядні настанови лісу, лісостепу та степу [2].

Багато дослідників наукового доробку вченого вважають, що Олександр Кульчицький, Степан Балеї та Ярослав Цурковський – це три відомі українські психологи ХХ століття, які сприяли не лише розвитку української психології діаспори, але і європейської психологічної науки [3]. О. Кульчицький – це відомий філософ-персоналіст, один з найерудованіших і найцікавіших філософів української діаспори. Він активно досліджував етнопсихологію українського народу; здійснив юнгіанський психоаналіз творчості Т. Шевченка, І. Франка [3].

Об'єктом його наукових досліджень декілька десятиліть були чинники формування українського національного характеру. Особливо О. Кульчицького цікавили такі аспекти: антропологічний та історичний чинники формування українського національного характеру; проблеми стану релігійності українського народу, «комплекс меншовартості» українців, питання етнопсихології тощо [5, с. 27].

О. Кульчицький ввів у науковий обіг поняття «світосприймальної настанови», під даною категорією він розумів комплекс психологічних чинників, які мають визначальний вплив на сприйняття окремою людиною світу в цілому, а також його відображення у її свідомості [5].

Досліджуючи чинники формування психіки українців О. Кульчицький широко використовує ідеї комплексів і персонального підсвідомого Фрейда (Фрейда) та Адлера, а також психологію «колективного підсвідомого» Юнга з її теорією архетипів [4]. Значну увагу вчений приділяв проблемам тривалої бездержавності українського народу та важливості національної злагоди для побудови національної держави [6].

Висновок. Отже, О. Кульчицький – автор оригінальної концепції націонал-персоналістської концепції. Вченому належить провідне місце в дослідженні особливостей українського національного характеру. В основі цієї концепції стоїть українська людина, поєднана із завданням культурної

розбудови України, є однією з основ життєстверджуючого гуманістичного світогляду [8].

Список використаних джерел:

1. Ковальчук О. О. Енциклопедія історії України: Т. 5 / О. О. Ковальчук. – Київ: Наукова думка, 2008. – 568 с.
2. Балябас В. Д. Психолог Олександр Кульчицький – відомий у Європі але не в Україні [Електронний ресурс] / В. Д. Балябас, К. С. Захарова – Режим доступу до ресурсу: <https://sci.ldubgd.edu.ua>.
3. Лозинський О. Степан Бaley, Олександр Кульчицький, Ярослав Цурковський – видатні західноукраїнські психологи [Електронний ресурс] / Олег Лозинський – Режим доступу до ресурсу: <file:///C:/Users/1/Desktop/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%20%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9/%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BDi%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8.pdf>.
4. Олександр Кульчицький [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/12191010/filosofiya/oleksandr_kulchitskiy.
5. Семенів Н. Дослідження психологічних аспектів національного характеру українського народу в працях О.Кульчицького / Наталія Семенів. // Психологічні виміри культури, економіки, управління: науковий журнал.. – 2018. – С. 27–33.
6. Гончарук-Чолач Т. В. Олександр Кульчицький в гуманістично-філософських інтенціях XIX – XX століть / Т. В. Гончарук-Чолач. // Психологія і суспільство. – 2010. – №3. – С. 69–114.
7. Кульчицький О. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://izbornyk.org.ua/fdm/fdm110.htm>.
8. Гончарук Т. В. Олександр Кульчицький в контексті світової філософії: дис. докт. філос. наук : 09.00.05 / Гончарук Т. В. – Тернопіль, 2006. – 411 с.

РОМАНЧУК С. М.

*кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри журналістики
Український гуманітарний інститут*

РОЛЬ ПАРАЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОПОВІДІ

Актуальність дослідження. У сучасній лінгвістиці вивчення проповіді як жанру викликає значний інтерес. Це зумовлено як власне лінгвістичними причинами, так і змінами в суспільстві: процесами духовного відродження, поверненням до церковної спадщини та ораторського мистецтва, втіленого в проповіді як морально духовному жанрі.

Об'єктом запропонованої праці є дискурсивний опис проповіді, а **предметом** виступають паралінгвістичні засоби, які використовує духовенство для емотивного впливу на вірян.

Огляд джерел. У науці достатньо праць, у яких досліджують мовленнєві жанри (М.М. Бахтін, Ф.С. Бацевич, А. Вежбицька та ін.), аналізують мовні явища в прагматичному аспекті (Н.Д. Арутюнова, В.Г. Гак, Ю.М. Лотман, Ч. Морріс і Ч. Пірс, О.О. Селіванова та ін.). Однак на сьогодні мало вивченими є лінгвістичні особливості творів деяких жанрів, зокрема проповіді. У зв'язку з цим виникає потреба в характеристиці проповіді як жанру, що містить лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники, тобто дискурсивному описі.

Ученими було звернуто увагу на те, що окремі фонаційні та кінетичні засоби є не тільки екстралінгвістичними фактами дійсності, а й важливими рушіями комунікації, що детермінують і уможливають використання сконденсованих словесних фраз, здатні заповнювати «недостатній мінімум вербальної структури висловлювання» [5, с. 7].

Паралінгвістика стала об'єктом дослідження багатьох мовознавців: І.М. Горелов, Г.В. Колшанський, Р.К. Потапова, Є.Д. Поливанов, Б.А. Успенський та ін. Проте спроба встановити статус і критерії паралінгвістичних засобів викликала труднощі, зумовлені інтерпарадигматичним характером досліджуваного явища, яке перебуває на межі між лінгвістикою, психологією та фізіологією [1]. У мовознавстві порізнному представлений статус досліджуваних позамовних явищ. Наприклад, Г.В. Колшанський стверджує, що позавербальні комунікативні системи людини є «підпорядковані і вторинні» [6, с. 19]. І.М. Горелов виокремлює паралінгвістичний знак, розглядає його як складову семіотичної системи. На його думку, паралінгвістичний знак є більш обмеженим, ніж знак лінгвістичний, оскільки не здатний представляти «денотати, що є конструктами абстрактного мислення» [5, с. 96].

Не зважаючи на важливість проблеми, у науці мало вивчені паралінгвістичні одиниці проповіді. Тому **мета** дослідження – прослідкувати роль використання і структуру паралінгвістичних засобів проповіді. Для реалізації поставленої мети вважаємо за потрібне розв'язати такі **завдання**: з'ясувати сутнісні характеристики релігійного дискурсу, здійснити аналіз дискурсу проповіді та визначити особливості паралінгвістичного оформлення проповіді.

Результати дослідження. На першому етапі наукового аналізу ми з'ясували дефініцію дискурсу та визначили його ознаки в площині проповіді. Насамперед наголосимо, що під дискурсом, слідом за Н.Д. Арутюною, розуміємо зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними чинниками [2, с. 125].

Розглянемо сутнісні характеристики проповіді. По-перше, вона реалізує як усну, так і писемну форми літературної мови, адже перед її виголошенням священник обов'язково готує текст, який, до речі, має певні особливості. Це

пов'язано із призначенням проповіді як жанру, який перед собою ставить мету закликати вірян до примирення з Богом, оскільки, як засвідчує Біблія, після гріхопадіння кожен потребує покаяння. По-друге, мета проповіді — навчити людей жити згідно з принципами християнської моралі, допомогти їм знайти сенс буття та ін. По-третє, проповідь, на нашу думку, підпорядкована дискурсивному опису, адже саме він дає змогу визначити як інтра-, так і екстралінгвістичні її чинники. Про це також зазначає і С.О. Кот, який здійснив дискурсивний аналіз Різдвяної проповіді як морально-духовного жанру словесності [7].

Проповідь є самостійним жанром релігійного дискурсу, оскільки вона поєднує в собі характерні риси, притаманні будь-якому жанру: комунікативна мета, концепція автора, концепція адресата, зміст події, чинник комунікативного минулого, чинник комунікативного майбутнього, мовне втілення.

Проповідь – це тематично, композиційно і стилістично завершений різновид усного повідомлення. Основною ознакою релігійного слова як складової мовного коду релігійної комунікації, як справедливо зауважує Ф.С. Бацевич, є «неконвенціональне розуміння мовного знака, тобто сприйняття слова не як умовного позначення предмета (в широкому сенсі слова), а як його складову або навіть сутність» [3, с. 143]. Неконвенціональне сприйняття слова в християнстві створює атмосферу особливого ставлення до мовлення, спілкування з Богом (молитви). Тому успіх проголошеної священником проповіді ґрунтується на вірі у святість Божого Слова.

Проповідь перебуває і в контексті соціолінгвістичного аналізу дискурсу (текст у ситуації реального спілкування), оскільки вимагає від священника врахування соціальних ролей, які склалися в суспільстві. Важливе місце в цьому аспекті належить церкві – релігійній організації духовенства та вірян, об'єднаних спільністю вірувань і обрядовості. Аналіз релігійного дискурсу дозволяє відкрити нові характеристики мови релігії.

На ґрунті аналізу моделей спілкування в соціолінгвістиці і компонентної структури дискурсу, виокремлено основні компоненти релігійного дискурсу проповіді: 1) учасники; 2) хронотоп; 3) мета; 4) цінності (зокрема ключовий концепт); 5) стратегії; 5) матеріал (тематика); 7) різновиди й жанри; 8) прецедентні (культурогенні) тексти; 9) дискурсивні формули [7, с. 14].

Другий етап наукової обробки інформації – визначити проповідь як жанр релігійного дискурсу, для якого важливі паравербальні засоби.

Вважаємо за доцільне звернути увагу на цінності релігійного спілкування загалом, і проповіді зокрема. Вони зводяться до тлумачення цінностей віри: розуміння гріха і добродетності, виконання Десяти Божих Заповідей, спасіння душі, відчуття свята. Проповідь священника створює атмосферу миру, справедливості, спокою, надії, що так важливо для тих, хто зневірився в житті. Тому закономірною вважаємо специфіку релігійного дискурсу – відкрите ствердження цінностей.

Використання парамовних засобів чітко регламентовано. Аналіз літературних джерел і особисті спостереження дають нам усі підстави стверджувати, що в проповіді використовуються такі паралінгвістичні засоби: фонаційні, мануальні, мімічні, пантомімічні та ситуаційні.

Досить широко репрезентовані фонаційні паралінгвістичні одиниці. Основною вимогою їхнього уживання є виклад проповіді як благородної та сповненої почуттями бесіди. Граматичний і ораторський наголос – два основні різновиди, що їх використовує проповідник. Характерна риса проповіді на рівні фонаційних паралінгвістичних засобів – застосування мотиву модуляції голосу: його рух у межах середніх тонів. Гучність мовлення проповіді визначена акустичними характеристиками храму, у якому вона лунає. Проповідь як різновид публічного виступу виголошують у більш повільному темпі, ніж розмовне мовлення: оптимальний темп мовлення проповіді складає близько 70-80 слів за хвилину.

Принагідно наголосимо на слухній думці С.О. Кота, який, розглядаючи вимоги щодо використання мануальних паралінгвістичних засобів, підкреслює, що тут найголовніше «уникнути крайнощів під час вживання» [8, с. 28].

У кожній проповіді використовують ситуаційні паравербальні засоби комунікації (візуальні, нюхові, тактильні, друковані), у той час, як наявність чи повна відсутність кінем інших видів (крім фонаційних) повністю зумовлена соціальним чинником (досвідом проповідника). Ці категорії структуровані так: природні ситуаційні засоби та штучні.

У дискурсі проповіді вагоме місце займають візуальні паралінгвістичні засоби. Залежно від напрямку християнської конфесії виокремлюють такі природні засоби: у православ'ї та католицизмі богослужіння може відбуватися не тільки вдень, а й вночі за майже повної відсутності денного світла; у протестантів поодинокі проводять ночі пильнування, але світло вимкнене. До штучних зараховуємо такі засоби: особливості побудови та оздоблення храму, вік, вбрання священнослужителів, а також вік, стать вірян.

Світло в православному храмі є передусім образом небесного, Божого світла. Особливо воно знаменує собою Христа як Світло світу (Ів.8:12), Світло від Світу (Символ віри), Світло істини, яке світить на кожну людину, котра іде у світ (Ів.1:9). Зовнішнє світло ілюмінується всередині храму в дуже обмеженій кількості, лише як образ нематеріального світла. Цим визначений характер внутрішнього освітлення храму. Світло в православному храмі, на відміну від протестантських Домів молитви, ніколи не призначали для освітлення приміщення у звичайному розумінні.

Кожен ступінь священства (диякон, ієрей та архієрей) має своє вбрання. Богослужбове вбрання духовенства, зокрема в Різдвяну ніч, має білий колір. У церковній символіці білий колір – це символ Божого світла, яке переливається усіма барвами веселки, що ніби містить їх у собі.

Загальне символічне значення церковних риз – це вираження через видимий матеріальний образ духовного взірця праведності та чистоти, до

якого мають наблизитися душі вірян для участі у вічній радості об'єднання Христа з церквою.

У протестантських храмах пастор не носить такого яскравого й багатого вбрання, як в ортодоксальному християнстві. Однак часто на богослужіннях віруючі виконують театралізовані дійства, сюжети яких беруть з Біблії. «Герої» сценок своїм одягом відтворюють ту чи ту добу, настрій і передчуття чогось незвіданого. Принагідно зауважимо, що для вірян (мирян, пастви) усіх християнських деномінацій існують певні обмеження в одязі.

У храмах протиставлено місця, де повинні перебувати священнослужителі та парафіяни. Зокрема, у православному храмі ритмічно організовані дії, що супроводжують мову як пастиря, так і пастви, одяг, аксесуари, ритуальні дії, частини храму та ін. Під час читання проповіді священник перебуває на амвоні, обличчям до парафіян; миряни біля амвона. Віруючі ж протестантських конфесій сидять у залі Домів молитви та уважно сприймають повчання пастора, разом із ним читають Біблію, слідкують за його жестами та мімікою. Проповідник Божого Слова повинен стежити за доречним використанням мімічних паравербальних засобів, адже вони посилюють емотивне сприймання почутої вербальної інформації.

Й останній, третій етап вивчення зазначеної проблеми, допоміг розкрити точки дотику паравербальної й поведінкової комунікації. Про це зазначає Ф.С. Бацевич: «Релігійне слово зароджувалося як вербальна складова ритуалу і тому природно, що воно зберігає цю близькість» [2, с. 144]. Це реалізовано в поклонах, піднятті очей і рук до неба, певних поставах тіла тих, хто молиться, особливі жести благословення. У деяких християнських обрядах використовують такі паралінгвістичні одиниці, як хресне знамення, омовіння рук або ніг, ритуальне цілування рук, кадіння.

Результати проведеного дослідження. Отже, під час проповіді реалізовано такі паралінгвістичні риси, як чітка інституційність, обмеження у сфері вживання кінем. Найбільшого поширення в проповіді набули фонаційні паралінгвістичні засоби: інтонація, наголос, тон, темп.

Список використаних джерел:

1. Абдуазизов А.А. О статусе и критериях установления паралингвистических средств / А.А. Абдуазизов // Филологические науки. – 1980. – №6. – С. 66–71.
2. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Наука, 1990. – С. 538.
3. Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики: [підручник] / – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
4. Біблія: книги Священного Письма Старого та Нового Заповіту/ пер. проф. І. Огієнка. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2002. – 1170 с.
5. Горелов И.М. Паралингвистика: прикладной и концептуальный аспекты / И.М. Горелов // Национально-культурная специфика речевого поведения. – М.: Наука, 1977. – С. 96–114.

6. Колшанский Г.В. Паралингвистика / Г.В. Колшанский. – М.: Наука, 1974. – 80 с.
7. Кот С.А. Дискурсивний аналіз проповіді як морально-духовного жанру словесності (на матеріалі православної Різдвяної проповіді): Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / С.А. Кот. – К., 2006. – 20 с.
8. Кот С. А. Проповедь как дискурс (паралингвистическое оформление) / С.А. Кот // Язык и культура. Серия «Филология». – К.: Издательский Дом Дмитрия Бурого, 2002. – Вып. 5. – Т. 1. Философия языка и культуры. – С. 161–168.

САДОВА М. А.

*доктор психологічних наук, доцент
доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського*

СТАТЕВІ ВІДМІННОСТІ В ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЯХ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження полягає в тому, що в процесі професійного самовизначення обдарована особистість орієнтуватиметься, в першу чергу, на ціннісні орієнтації та духовні якості, які впливатимуть на її формування. Статеві та гендерні відмінності в ціннісно-смісловій сфері відіграють велику роль у професійному самовизначенні та становленні особистості, в її прагненнях до самореалізації, самоздійсненні та включає ціннісні орієнтації, ціннісні відношення і систему особистісних смислів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив ціннісних орієнтацій на професійне самовизначення молоді вивчали Коваленко Н, Співак О., Любов М., Кессел К., Хочхеймер Дж. [2], Алмачі С. [1], Охріменко З. Відмінності в ціннісних орієнтаціях щодо професійного самовизначення обдарованої молоді вивчались наступними авторами: Садовою М., Каполом В., Свиначенком Р., Коселом К. [3], Мобергом Г. [4] та ін.

Недостатньо вивченими в емпіричному та експериментальному рівні на сьогодні є статеві відмінності в ціннісних орієнтаціях щодо професійного самовизначення обдарованої молоді.

Мета дослідження: емпірично дослідити статеві відмінності в ціннісних орієнтаціях щодо професійного самовизначення обдарованої молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Almashi S. особистісне і професійне самовизначення описує як невід'ємні складові ціннісно-сміслового самовизначення [1, с. 39].

Хочхеймер Дж. розглядає успішність професійно-особистісного самовизначення обдарованої молоді не тільки й не стільки критеріями персоналізації – ототожнення себе з певною професійною роллю, досягнення певного професійного статусу, а перш за все критеріями персоніфікації – ідентифікації себе з професією на основі вироблення індивідуального

способу існування у ній та водночас відкриття та збагачення свого «Я» через можливості професійної діяльності» [2, с. 25].

Моберг Г. досліджував статеві відмінності за вибором професії, в основі яких були ризики [4, с. 50].

За допомогою математично-статистичного аналізу підрахунків в програмі SPSS (25 версії) нами здійснювався поетапний аналіз результатів досліджень значущих статевих відмінностей в ціннісних орієнтаціях щодо професійного самовизначення обдарованої молоді за критеріями Т Стьюдента та F Фішера:

- для початку підрахунків ми перевірили матриці емпіричних результатів дослідження (в програмі Excel) з вилученням досліджуваних, які не заповнили загальні дані та не пройшли Ціннісний опитувальник Ш. Шварца;

- з 392 досліджуваних якісні результати отримали лише 280 учасників;

- на наступному етапі ми сформувавши дошифратор, за яким здійснювались підрахунки й переносились до програми Excel;

- потім ми перенесли якісні результати дослідження до програми SPSS;

- на наступному етапі ми здійснили підрахунки у програмі SPSS значущих відмінностей в ціннісних орієнтаціях щодо професійного самовизначення обдарованої молоді: за статевими відмінностями;

- на кінцевому етапі здійснили аналіз цифрових результатів дослідження проблеми за критеріями Т Стьюдента та F Фішера, що подається нижче у таблиці.

Таблиця 1

Статеві відмінності в ціннісних орієнтаціях щодо професійного самовизначення обдарованої молоді

Цінності	Стать	N	Средне	Станд. Отклонения	Станд. средняя ошибка	F	знач.	t	знач. (двухстороння)
Цінність №1	Хлопці	116	12,8621	2,75333	,25564	1,168	,281	-3,667	,000***
	Дівчата	164	14,0244	2,50876	,19590			-3,609	,000***
Цінність №3	Хлопці	116	11,3276	2,24490	,20843	1,136	,287	-2,083	,038**
	Дівчата	164	11,9146	2,37679	,18560			-2,103	,036**
Цінність №6	Хлопці	116	10,8190	3,54989	,32960	1,337	,249	1,738	,083**
	Дівчата	164	10,1037	3,27777	,25595			1,714	,088**
	Хлопці	116	12,8534	2,47862	,23013	,392	,532	-2,712	,007***

Цінність №8	Дівчата	164	13,6463	2,35954	,18425			-2,690	,008***
Цінність №13	Хлопці	116	12,1983	2,61175	,24249	4,206	,041*	-1,815	,071*
	Дівчата	164	12,8293	3,03277	,23682			-1,862	,064*
Цінність №14	Хлопці	116	11,1466	2,51346	,23337	2,931	,088*	1,167	,244
	Дівчата	164	10,7622	2,84759	,22236			1,192	,234
Цінність №15	Хлопці	116	13,0776	2,43221	,22583	,231	,631	-3,360	,001***
	Дівчата	164	14,0305	2,26855	,17714			-3,320	,001***
Цінність №16	Хлопці	116	14,1207	2,35226	,21840	,107	,744	-2,770	,006***
	Дівчата	164	14,8963	2,27717	,17782			-2,754	,006***
Цінність №17	Хлопці	116	12,4828	2,14063	,19875	2,850	,093*	-5,132	,000***
	Дівчата	164	13,9512	2,50105	,19530			-5,270	,000***
Цінність №18	Хлопці	116	12,0259	3,35821	,31180	,296	,587	-2,968	,003***
	Дівчата	164	13,1829	3,10799	,24269			-2,928	,004***

Здійснюючи аналіз статевих відмінностей в ціннісних орієнтаціях щодо професійного самовизначення обдарованої молоді за таблицею 1, варто зазначити, що у дослідженні взяло участь 164 дівчини й 116 хлопців.

За двохсторонньою значущістю розбіжностей між показниками дівчат та хлопців на одновідсотковому рівні ($p \leq 0,01$) за Т критерієм Стьюдента виявлені цінності за номером №1, 8, 15, 16, 17, 18.

На п'ятивідсотковому рівні значущості ($p \leq 0,05$) за t критерієм Стьюдента виявлені лише шкали ціннісних орієнтацій таких цінностей за номерами: 6, 3 і 13.

На десятивідсотковому рівні значущості ($p \leq 0,1$) за t критерієм Стьюдента не виявлена ні одна шкала ціннісних орієнтацій.

За F критерієм Фішера на одновідсотковому рівні ($p \leq 0,01$) не спрацювало ні однієї шкали щодо ціннісних орієнтацій; на п'ятивідсотковому рівні значущості ($p \leq 0,05$) спрацювали шкали № 13 і 17, на десятивідсотковому рівні значущості ($p \leq 0,1$) не спрацювали шкали.

Здійснимо аналіз середніх значень за шкалами Опитувальника ціннісних орієнтацій Шварца, які проявили себе за рівнями значущості, перерахованими вище.

Цінність №1 «Самоспрямованість – думки (свобода культивувати власні ідеї та переконання)» краще проявила себе за середніми значеннями у дівчаток (14) на відміну від хлопчиків (12,8), що свідчить про більш мислиннево спрямовані та переконливі у виборі професії саме дівчатка на відміну від хлопців.

Цінність №3 «Стимуляція (азарт, новизна, зміни)» мало проявила себе за статевими відмінностями: у хлопчиків (11,3), у дівчаток (11,9). Та, все ж

таки більш прагнуть до новизни та змін щодо вибору професії дівчатка, як показує аналіз результатів шкали.

Цінність №6 «Влада – ресурси (влада через контроль матеріальних та соціальних ресурсів)» мало проявила себе за статевими відмінностями: у хлопчиків (10,8), у дівчаток (10,1). Як бачимо, хлопчики більш прагнуть до професій, які пов'язані з владою та контролем на відміну від дівчат. Таким чином закладається у юнаків панівна функція і кар'єрні домагання з професійним самовизначенням.

Цінність №8 «Репутація (безпека та влада через підтримку іміджу)» добре проявила себе за статевими відмінностями: у хлопчиків (12,8), у дівчаток (13,6), що свідчить про вибір професії, який ґрунтуватиметься на іміджі, репутації у дівчат значно важливіший на відміну від хлопців.

Цінність №13 «Конформність – міжособистісна (догодження іншим)» мало проявила себе за статевими відмінностями: у хлопчиків (12,2), у дівчаток (12,8). Та, все ж таки більш догоджати іншим у виборі професії будуть дівчатка, як показує аналіз результатів шкали.

Цінність №14 «Покірність (власна незначність)» не погано проявила себе за статевими відмінностями: у хлопчиків (11,1), у дівчаток (10,8). Та, все ж таки більш покірними у виборі професії будуть дівчатка, як показує аналіз результатів шкали.

Цінність №15 «Доброзичливість – надійність (надійний член групи)» не погано проявила себе за статевими відмінностями: у хлопчиків (13), у дівчаток (14). Та, все ж таки більш надійними у команді при виборі професії будуть дівчатка, як показує аналіз результатів шкали.

Цінність №16 «Доброзичливість – піклування (відданість добробуту членів групи)» добре проявила себе за статевими відмінностями: у хлопчиків (14,1), у дівчаток (14,9). Та, все ж таки більш піклуватись про групу як колектив у виборі професії будуть дівчатка, як показує аналіз результатів шкали.

Цінність №17 «Універсалізм – турбота (ствердження справедливості, рівності й захисту усіх людей)» дуже добре проявила себе за статевими відмінностями: у хлопчиків (12,5), у дівчаток (14). Та, все ж таки більш піклуватись рівні права в колективі щодо вибору професії будуть дівчатка, як показує аналіз результатів шкали.

Цінність №18 «Універсалізм – природа (збереження природного середовища)» добре проявила себе за статевими відмінностями: у хлопчиків (12), у дівчаток (13,2). Та, все ж таки більш піклуватись про навколишнє середовище (об'єктивні чинники у виборі професії) будуть дівчатка, як показує аналіз результатів шкали.

У кінцевому **висновку**, варто сказати, що за більшістю шкал ціннісних орієнтацій за статевими відмінностями краще проявили себе дівчатка щодо вибору професії («Самоспрямованість», «Стимуляція», «Репутація», «Конформність», «Покірність», «Доброзичливість», «Універсалізм») ніж юнаки («Влада»).

Список використаних джерел:

1. Almashi S. I. Value orientation as a basis for the formation of professional competence / S. I. Almashi. // *Pedagogy and Psychology*. – 2014. – С. 38–50.
2. Hochheimer J. L. Communication, Spirituality and the Sharing of Meaning. / J. L. Hochheimer. // *Spirituality: Theory, Praxis and Pedagogy*. – 2017. – С. 21–28.
3. Koessel K. C. The Relationship between Spirituality and Personality : дис. канд. псих. наук / Koessel K. C. – Michigan, 2011. – 202 с.
4. Moberg D. O. Assessing and Measuring Spirituality: Confronting Dilemmas of Universal and Particular Evaluative Criteria / D. O. Moberg. // *Journal of Adult Development*. – 2012. – С. 47–60.

СИНЧАК Б.А.

*Аспірант кафедри журналістики КУК
викладач кафедри журналістики
Український гуманітарний інститут*

СВОБОДА ВИБОРУ ТА СВОБОДА ДІЙ У ПЛОЩИНІ ВІТЧИЗНЯНИХ МАС-МЕДІА

У XXI столітті в умовах повсюдної цифрової комунікації стосунки між людьми набувають нових форм та значень. В умовах глобалізації сучасний медіапростір має свою градацію за територіальною, мовною, світоглядною, та споживацькою приналежністю користувача, що зумовлює права на доступ до інформації. Не зважаючи на спільний «вільний» цифровий простір мережі Інтернет обмеження, що розподіляють інформацію для різних людей підпорядковуються автоматизованим алгоритмам, політичним режимам, та часто розподіляються без усвідомленого прийняття рішень користувачем щодо власної інформаційної картини дня. Така ситуація передбачає соціальне конструювання, що формує так звану штучну реальність для різних суспільних груп. Імовірна ілюзія свободи вибору інформації, а внаслідок чого і подальших дій щодо перебігу свого буття приводить до перспективи повсюдних маніпуляцій «власними» рішеннями як суспільства, так і окремого індивіда саме через цифровий інформаційний простір. Унаслідок цього виникає низка, як мінімум етичних, – як максимум правових конституційно-демократичних дилем, що потребують актуального погляду на ситуацію і перегляду філософської концепції свободи вибору та дій у площині вітчизняних мас-медіа.

Дослідники з різних сторін підходять до розгляду тематики свободи у мас-медіа здебільшого позиціонуючи це питання через призму можливостей та правового статусу ЗМІ у демократичній державі. Серед таких слід відзначити: І.О. Прилуцького, В.І. Павликівського, П.Д. Гуйвана, Х. Білограця, О.І. Ковальчука, І.В. Головка, О.Г. Кушніренко, І.В. Крупського, Т.В. Романенко, Ю.В. Бондар, В.В. Рященко, та ін. Окрім них свободу слова крізь

етичні парадигми в журналістиці розглядали: В. Іванов, В. Сердюк, О. Д. Кузнецова, В. Мостовий, В. Різун та ін. Однак тематика цієї статті передбачає дещо іншу постановку питання. У ході дослідження ми проводимо паралель між сутністю свободи вибору, її зв'язком з свободою дій, та впливом інформації з мас-медіа на ці взаємопов'язані процеси. Саме тому, ставимо за мету з'ясувати стан, критерії, і новітні форми свободи вибору і свободи дій для учасників комунікаційного процесу у площині вітчизняних мас-медіа.

З огляду на еволюцію філософської думки щодо питання наявності та функціонування свободи волі можемо скомпонувати загальний причинно-наслідковий зв'язок, що підводить до сутності охарактеризованого поняття. Свобода волі обумовлюється необхідністю, надприродним провидінням (фатумом), та рівнем його пізнання людиною. Не зважаючи на свою природу у рамках соціуму вона повинна мати межі суспільно-встановленого. Воля управляти силою розуму і є людським у людині. У рамках доступного підпорядкування ми як біологічний вид схильні до намагань контролювати цей розум. Обсяг підконтрольного (зрозумілого/усвідомленого) нам і є свободою волі.

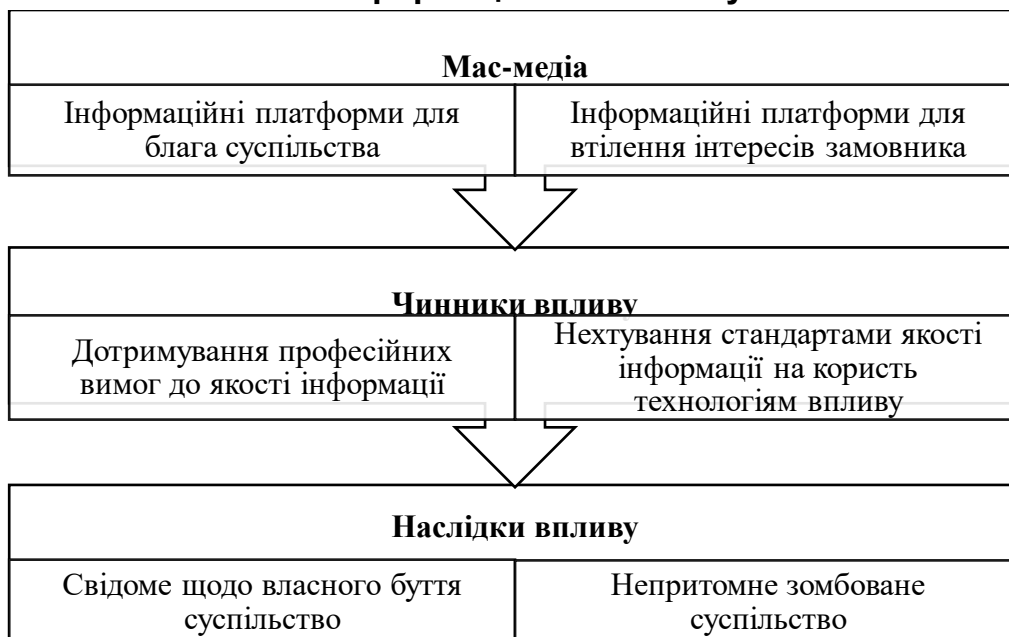
У площині вітчизняних мас-медіа працює принцип за яким *«вхідний сигнал зумовлює вихідний»*. Чимало інформаційних майданчиків працюють та продукують завантажений контент завдяки реакції на нього аудиторії. Найпопулярніші відеохостинги: YouTube, Vimeo, Vevo [1]; соціальні мережі: Facebook, WhatsApp, Instagram, Tik Tok, Twitter [2]; пошукові сервіси: Google, Yahoo!, Bing [3]; монетизують свій контент завдяки постійним користувачам. За цією логікою воля користувачів здатна регулювати інформаційний потік. Однак чи є мережева інформаційна стрічка відображенням волі суспільства? Лише частково. Слід зауважити, у цифровому столітті аксіома за якою попит зумовлює пропозицію інверсувалася, адже *завдяки впливовості мас-медіа тепер пропозиція здатна зумовити попит*. Унаслідок користування цифровою мережею у користувача присутній ряд свідомих та несвідомих дій, адже будь-який вхідний сигнал здатен зумовлювати вихідний. Перефразовуючи Демокріта можемо сказати, що рекламна стрічка конкретного користувача – це перехрещення ланцюгів необхідності. Тобто інформації, що на думку автоматизованих алгоритмів підбору «цікава» користувачу.

Журналіст та автор популярного блогу «Технології, медіа і суспільство» Бродецький А. у відповідь на запитання інтерв'юера про локальну інформаційну обмеженість зауважує: «ніхто з нас добровільно не стає учасником інформаційної бульбашки, її навколо нас зробили, почали це робити тоді коли Інтернет став персоналізованим». Саме прив'язування мережевої активності до конкретної людини зумовило увесь той спектр інформації яка являє собою цифровий портрет користувача. «Якщо непрозорий для тебе алгоритм відбору інформації вирішує, що тобі показати, а ти купуєш то фактично за тебе вирішують, що ти купиш» [4]. Отже, який відсоток свободи у діях такого споживача?

За словами Бродецького А. «це може бути дуже небезпечним для демократії, бо ця машина по генеруванню кліків яку дає Фейсбук будь-кому у кого є гроші, вона може стати інструментом у руках будь-кого» [5]. Заявлена соціальна мережа є лише конкретним прикладом того, як з допомогою сучасних технологій можна втручатися у колективну та індивідуальну суспільну свідомість тим самим грубо порушуючи наведені вище конституційні гарантії. В умовах диджиталізації «немає проблеми – де знайти інформацію? Є проблема – як її відфільтрувати?» [5]. Останні дослідження показують, що «майже половина українців мають нижчий за середній індекс медіаграмотності. Більшість з них ніколи не перевіряє повідомлення медіа на правдивість. Ще чверть українців вважають проблеми дезінформації, джінси та маніпуляцій в медіа неактуальними» [6]. Такі разючі результати свідчать про загальний рівень притомності українського суспільства у питаннях медіаграмотності. Ця ситуація показує, що можливість просякнення маніпулятивних технологій у сьогодення не є примарною, адже результати цитованого дослідження демонструють придатний ґрунт для реалізації цифрового потенціалу з метою «управління» рішеннями, смаками, світоглядними орієнтирами, та ін. індивідуальними характеристиками людини.

За логікою процесів, що відбуваються при умовах використання тих чи інших прийомів для поширення інформації відбувається очікувана динаміка впливу інформації на реципієнта, вона має власну тенденційність. На Рисунку 1 зображено умовні паралелі процесів інформаційного впливу та прогнозовані наслідки до яких вони призводять.

Рисунок 1. Умови та наслідки розгортання процесів інформаційного впливу

Висновок. За результатами роботи над даною статтею приходимо до висновку, що внаслідок можливого цілеспрямованого технологічного втручання виникають адаптовані до сучасності поняття контрольованої «свободи вибору», яка безпосередньо впливає на «свободу дій», а отже

обмежує відому нам індивідуальну «свободу» в існуючій світоглядній площині. Явище наступу на свободу вибору та внаслідок цього впливу на свободу дій можливе завдяки інформаційним платформам, що працюють для втілення інтересів замовника, а не громадських. Така діяльність передбачає нехтування стандартами якості інформації на користь технологіям впливу, що суттєво перешкоджає втіленню права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події, що відображають об'єктивну дійсність.

Список використаних джерел:

1. Найкращі альтернативи YouTube [Електронний ресурс] // TechToday. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://techtoday.in.ua/reviews/krashhi-alternatyvy-youtube-119946.html>.
2. Найпопулярніші соціальні мережі в Україні та країнах світу у 2020 [Електронний ресурс] // Український Спектр. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://uaspectr.com/2020/06/23/najpopulyarnishi-sotsialni-merezhi-v-ukrayini-ta-krayinah-svitu-2020/>.
3. Найпопулярніші пошукові системи в 2019 [Електронний ресурс] // Marketer. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://marketer.ua/ua/search-engine-stat-2019/>.
4. Стрельников О. Обережно, Фейсбук! Блогер Андрій Бродецький - про алгоритми збору інформації користувачів соцмереж [Електронний ресурс] / О. Стрельников, А. Бродецький // Радіо НВ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/radio/-novyy-ranok/oberezhno-feysbuk-bloger-andriy-brodeckiy-pro-algoritmi-zboru-informaciji-koristuvachiv-socmerezh-50021595.html>.
5. Бродецький А. Обережно, Фейсбук! Блогер Андрій Бродецький - про алгоритми збору інформації користувачів соцмереж [Електронний ресурс] / А. Бродецький // Радіо НВ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/radio/-novyy-ranok/oberezhno-feysbuk-bloger-andriy-brodeckiy-pro-algoritmi-zboru-informaciji-koristuvachiv-socmerezh-50021595.html>.
6. Індекс медіаграмотності українців (дослідження) [Електронний ресурс] // ГО «Детектор медіа». – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://detector.media/community/article/186435/2021-03-29-indeks-mediagramotnosti-ukraintsiv-doslidzhennya/>.

ТЕРЕЩЕНКО В. І.

*кандидат педагогічних наук, професор
професор кафедри теорії та методики фізичного виховання
Український гуманітарний інститут*

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ – ЄДНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ І ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ

За останні роки спостерігається тенденція погіршення здоров'я молодого покоління, обумовлена цілим рядом чинників, зокрема таких, як

зниження матеріального благополуччя значної частини населення, погіршення екологічної ситуації, ослаблення інфраструктури охорони здоров'я, зростання навчального навантаження, відсутність культури здоров'я в суспільстві. Ситуація посилюється ще й тим, що самі підлітки далеко не завжди усвідомлюють значущість здоров'я, як необхідної умови життя і нерідко нехтують елементарними нормами турботи про нього, що своєю чергою призводить до зростання соматичних захворювань, функціональних відхилень, психічних та сексуальних розладів.

Фізичне виховання дає молоді необхідне здоров'я і тому є могутнім засобом фізичного розвитку не тільки конкретної людини, а і суспільства в цілому. Оздоровчий аспект фізичного виховання допомагає реалізувати важливі якості людини: всебічний розвиток індивідуальних здібностей задоволення духовних потреб, гармонійний розвиток духовної й фізичної краси. Воно на сучасному рівні розвитку нашого суспільства ставить завдання: підвищити рівень здоров'я студентів, розвинути їх фізичні здібності, внести докорінні зміни в підготовку педагогічних кадрів для національного фізичного виховання.

Фізичне виховання існує з часів виникнення суспільства є вічною категорією. Завжди життя вимагає, щоб виховання було фізичним. Джону Лекку належить вислів «Здоровий дух в здоровому тілі – ось короткий, але повний опис щасливого стану в цьому світі».

Фізичну культуру не можна розглядати відірвано від загальнолюдської культури, особливо, від духовної. Фізична культура – частина загальної культури. Це по-перше, піклування про здоров'я і збереження життя як вищої цінності, по-другу, есистема, яка забезпечує гармонійний розвиток.

З усіма сферами духовного життя тісно пов'язано виховання волі, обмін духовними цінностями. І людина – вища цінність – основа духовної й фізичної культури. Поряд з вихованням силової, вольової людини повинно бути виховання доброти, чуйності, людяності й гуманності! І тільки в цьому разі фізичне виховання буде повноцінним.

Початком фізичної активності є мотивація. Серед мотивів занять фізичною культурою можна виділити: суспільний мотив як усвідомлення необхідності занять фізичними вправами для оздоровчого ефекту, мотивів досягнень у спорті, як потреба розвивати свої здібності. Фізично пасивних студентів можна залучати до занять різними шляхами: показати приклади цілющого впливу фізичної культури на здоров'я, створити умови для формування інтересу, організувати заняття.

Педагог В.О. Сухомлинський писав: «Я не боюсь ще і ще раз повторити: турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності й бадьорості дітей залежить їхнє здоров'я, духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили... Це насамперед турбота про гармонійну повноту всіх фізичних і духовних сил, і взірцем цієї гармонії є радість творчості».

Фізична культура і спорт є складовою частиною виховного процесу молоді та повноцінного життя дорослого населення. Вони відіграють важливу роль у зміцненні здоров'я, підвищення працездатності.

Рівень розвитку фізичного виховання, фізичної культури й спорту не відповідає сучасним вимогам, не задовольняє потреби населення. За останні п'ять років чисельність дітей і підлітків залучених до регулярних занять у дитячих-юнацьких спортивних школах в Київській області скоротилась на 7 тисяч осіб. Понад 90% учнів і студентів мають відхилення у здоров'ї, понад 60% - незадовільну фізичну підготовку. Як наслідок, кожний третій юнак за станом здоров'я не призваний на військову службу. За цей період значно зросла кількість неповнолітніх, які вживають алкогольні напої, наркотики.

Зміна економічних відношень і форм власності, стрімкий склад виробництва у промисловості, глибока економічна криза – все це призвело до згортання фізкультурно-масової роботи. За останній час захворювання на гіпертонію зросло у 2,4 раза, ішемічну хворобу серця – на 59%, стенокардію – на 33%.

Людський організм функціонує за законами саморегуляції. При цьому на нього впливає безліч зовнішніх чинників. Багато з них роблять вкрай негативний вплив. До них перш за все слід віднести: порушення гігієнічних вимог режиму дня, режиму харчування, навчального процесу; недоліки калорійності харчування; несприятливі екологічні фактори; шкідливі звички; обтяжена або неблагополучна спадковість; низький рівень медичного забезпечення та ін.

Одним з найбільш ефективних способів протидії цим чинникам є дотримання правил здорового способу життя. Вчені визначили, що стан здоров'я людини на 50%, залежить від способу життя, а інші 50% припадають на: екологію (20%), спадковість (20%), медицину (10%) (тобто на незалежні від людини причини). Своєю чергою, в здоровому способі життя основна роль відводиться правильно організованій руховій активності, яка становить близько 30% з п'ятдесяти.

Однак у визначенні стратегії й тактики вирішення завдань оздоровчої спрямованості необхідно з усією виразністю розуміти, що успішне розв'язання проблеми здоров'я можливо тільки в тому випадку, коли людина поряд з правильно організованою руховою активністю буде систематично виконувати й інші заповіді збереження здоров'я: правильно дихати, правильно пити, правильно їсти, правильно розслаблятися, правильно берегти себе, правильно думати.

Основним заходом, що сприяє зміцненню та збереженню здоров'я – є формування у населення свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих. Студент повинен бути здоровим як тілом, так і духом. Звідси виникає гостра потреба розробити програму «фізичне виховання – здоров'я нації», яку ми могли б впроваджувати в життя.

Головна наша мета – це здійснення антикризових заходів щодо підвищення життєдіяльності фізичної культури та спорту.

Основні завдання:

- сприяти формуванню традицій і культури здорового способу життя;
- сприяти зміцненню здоров'я населення;
- забезпечити проведення фізкультурно-оздоровчої роботи;
- забезпечення трудових позицій у спорті, сприяти розвитку олімпійського руху, піднесення авторитету держави;
- надання підтримки становленню та впровадженню ефективних форм організації реабілітаційної та спортивної роботи.

Головна умова реалізації нашої мети є виконання її положень. І почати треба з нас.

Треба, щоб ми один раз на неділю могли зібратись разом і пограти в футбол або волейбол, бадмінтон або в теніс.

ТЕРЕЩЕНКО Л. О.

*кандидат економічних наук, професор
професор кафедри економічної кібернетики, фінансів та
менеджменту
Український гуманітарний інститут*

УПРАВЛІНСЬКІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження обумовлена тим, що одним з основних чинників впливу науково-технічного прогресу на всі сфери діяльності є широке використання інформаційних систем та ІТ-технологій. Серед найбільш важливих середовищ, в яких інформаційні системи відіграють вирішальну роль, особливе місце займає сфера управління.

Мова йде про систему управління, зумовлену об'єктивною потребою та закономірностями ринкової системи господарювання, пов'язаними із задоволенням насамперед індивідуальних потреб, забезпеченням зацікавленості у найвищих кінцевих результатах, широкому використанні новітніх інформаційних технологій

Об'єктом дослідження є впровадження в управлінську діяльність дослідницького підходу який базується на застосуванні сучасних досягнень у сфері інформаційних технологій, що забезпечують повноту, своєчасність інформаційного відображення керованих процесів, можливість їхнього моделювання, прогнозування, аналізу, контролю.

Предметом дослідження є постійно зростаюча складність і динамічність виробничих, економічних і соціально-економічних систем, великі розміри цих систем, складність їх зв'язків і взаємозв'язків, колосальні обсяги обчислювальних робіт при плануванні, прогнозуванні та прийнятті управлінських рішень.

Метою дослідження є аналіз особливостей широкого впровадження інформаційних систем і ІТ-технологій в практику обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємства.

Навіть відносно невеликі компанії є складними системами, оскільки володіють непростю ієрархічною структурою з численними взаємозв'язками між об'єктом управління і системою, що управляє. Своєю чергою, учасники процесу управління, звичайно, ставлять перед собою свої цілі, які можуть не сходитися з метою системи в цілому. Процес управління характеризується багатофункціональністю, яка виявляється в особливостях реалізації основних функцій управління [1, с. 124].

Управління в цілому складається з наступних функцій: прогнозування, планування, обліку, контролю, аналізу і регулювання. Управлінський цикл є замкнутим і таким, що повторюється. Всі функції однаково важливі і відсутність на практиці будь-якої з них призводить до розриву управлінського циклу і значного зниження ефективності системи.

Будь-яка інформаційна система є відображенням реальної системи управління, яка має тенденцію до постійного розвитку.

Компанія (підприємство), як система, в умовах зміни середовища зберігає властивість цілісності й володіє такою характеристикою як *емерджентність*, оскільки втрата цілісності спричиняє руйнування системи.

Системи менеджменту підприємства будуються на основі економіко-організаційних моделей, тому що система, яка управляє, повинна мати уявлення про об'єкт управління. Оскільки модель в деякій формі відображає процеси, що реально відбуваються, то виникає проблема її адекватності. Модель завжди відрізняється деталями від самого об'єкта, але обов'язково має з ним щось загальне.

Моделі, як і системи, можуть бути *ймовірнісними й детермінованими*. Управлінські інформаційні системи звичайно є детермінованою моделлю системи управління, відображають процеси, що відбуваються, через призму своїх технологій.

Інформаційне моделювання предметної галузі – це частина реального світу (у нашому випадку – частина економічної системи), яка представляється, відображається і використовується в ІС.

Предметна галузь, що відображається за допомогою різних форм кінцевої інформації, називається інформаційною моделлю.

Модель – це об'єкт, який в певних завданнях може замінювати оригінал.

Етапи інформаційного моделювання під час створення економічної інформаційної системи:

$$\{ \text{ПГ} \} \rightarrow \{ \text{описова КМ} \} \rightarrow \{ \text{ЛМ, ММ} \} \rightarrow \{ \text{АМ, П} \}, \quad (1)$$

де: ПГ – предметна галузь;

КМ – концептуальна модель;

ЛМ – логічна модель;

ММ – математична модель;

АМ – алгоритмічна модель;

П- програма.

Концептуальна Модель (КМ) – це модель, яка відображає знання фахівця в певній області про її об'єкти та їх взаємозв'язки, процеси й результати діяльності. На цьому етапі можуть бути використані: тексти, таблиці, графіки, графи, блок-схеми.

Логічна модель (ЛМ) – ПЗ за допомогою інструментарію аналізу і проєктування ІС.

Математична модель (ММ) – це записані за допомогою математичного апарата залежності між параметрами (показниками) модельованих процесів. [1, с. 125].

Зручним засобом інформаційного моделювання системи менеджменту підприємства є апарат показників. Показники є основними (інформаційними) одиницями документів компанії, між ними встановлюються математичні взаємозв'язки.

Моделі для представлення знань в управлінській інформаційній системі класифікуються на такі види:

- *продукційна модель* дозволяє шляхом правил одержати факти, які на момент запису правил були невідомі;
- *мережна модель* – в ній відтворюються: об'єкти, відносини між ними, події, взаємозв'язки, процеси за допомогою апаратно-математичних мереж;
- *ситуативна модель* заснована на базах знань

$$БЗ = \langle БС, БР \rangle, \quad (2)$$

де БЗ – база знань,
БС – база ситуацій,
БР – база рішень.

База ситуацій безпосередньо пов'язана з базою рішень $БС \Leftrightarrow БР$ - кожній ситуації відповідає своє рішення. [1, с. 126].

Висновок. З всього різноманіття методів дослідження систем управління компаніями слід виділити саме моделювання як інструмент дослідження, що застосовується за наявності формальних кількісних даних та інформації.

Доцільно виділити наступні етапи реорганізації інформаційної системи менеджменту підприємства:

- дослідження існуючої організації виробництва в компанії (зворотний реінжиніринг) на основі аналізу наявних інформаційних потоків;
- створення функціональних моделей «як є» для підрозділів, що забезпечують інформаційну підтримку компанії;
- розробка цілей і стратегії розвитку інформаційної системи управління компанією з урахуванням її розвитку;
- створення функціональних моделей «як буде» для основних бізнес-процесів компанії;
- побудова моделі інформаційної інфраструктури компанії;
- побудова моделі нової організаційної структури;

- створення імітаційних процесних моделей виробництва і на їх основі побудова моделей управління потоками робіт;
- створення системи документообігу на основі моделей потоків даних і управління якістю;
- реорганізація виробництва та інформаційної системи управління [1, с. 128].

За допомогою аналізу інформаційних потоків можна визначити найбільш значущі для прийняття управлінських рішень дані, розробити перспективну архітектуру інформаційної системи, визначити мінімальний обсяг інформації, без якого ефективно управління неможливе.

Результат аналізу інформаційних потоків і функцій управління в компанії є основою побудови функціональної моделі. Ці моделі будуються для кожного рівня управління [1, с. 133].

А внаслідок реалізації конкретної виробничої моделі можна одержати експлуатаційні переваги й тим самим зменшити сукупну вартість володіння інфраструктурою.

Список використаних джерел:

1. Терещенко Л. О. Управлінські інформаційні системи / Л. О. Терещенко, С. Гужко, А. В. Шайкан. – Київ: КНЕУ, 2008. – 485 с.

ФРАНКІВ Д. І.

магістр

*викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання
Український гуманітарний інститут*

ПОБУДОВА КОМПЛЕКСНИХ ФІТНЕС-ПРОГРАМ ДЛЯ ДІВЧАТ 17-20 РОКІВ

Актуальність роботи. Відповідно до формулювання Всесвітньої організації охорони здоров'я, людське здоров'я – це не просто відсутність хвороби, а повне фізичне, душевне та соціальне благополуччя. Отже, беручи до уваги це формулювання, то людина є автором власного здоров'я, а в справі його збереження вона виконує основну роль, що визначається зрілою самосвідомістю індивіда й повагою до свого єства. Це виражається гармонійною стратегією поведінки, що заведено називати - здоровим способом життя (Ложкін Г.В., Коцан І.Я., Мушкевич М.І., 2011) [1].

Мета дослідження – розробити комплексну фітнес-програму з використанням засобів ментального фітнесу та аеробіки для дівчат 17-20 років.

Завдання дослідження:

1. За даними спеціальної літератури проаналізувати підходи до побудови комплексних фітнес-програм для дівчат 17-20 років.
2. Розробити структуру та зміст комплексної фітнес-програми для дівчат 17-20 років.

3. Виявити ефективність експериментальної програми в корекції показників фізичного стану для дівчат 17-20 років.

Огляд джерел. Дослідження науковців Т. П. Гусев, С. П. Драчук, О. Я. Кібальник, О. О. Мороз, П. С. Назар, Д. О. Підкопай, О. О. Шевченко та ін. підтверджують ефективність занять оздоровчою аеробікою, вказують на покращення, у людей різних вікових груп, функціонального рівня фізичної підготовленості, працездатності тощо.

Наукова новизна роботи: розроблена структура і зміст комплексної програми з раціональним співвідношенням між оздоровчою аеробікою та ментальним фітнесом, динамікою розподілу комбінованих занять та монотипних занять для корекції фізичного стану дівчат у віці 17–20 років; вивчено дані про вплив занять за експериментальною програмою на фізичний стан дівчат у віці від 17 до 20 років.

В останні роки було проведено багато досліджень з метою вдосконалення змісту та методів фізичного виховання молоді [2]. Вчені констатують, що оптимальний ефект для здоров'я досягається не за допомогою фізичних навантажень, а лише внаслідок тих, що відповідають індивідуальним особливостям людського організму [3]. Тому для підвищення ефективності фізичних навантажень повинні застосовуватися нові напрямки та технології, що базуються на морфофункціональних характеристиках молодих людей та максимізації їх мотивації.

Орієнтація фізичної культури на зміцнення здоров'я полягає у виборі оптимуму відповідно до фізичного стану учнів, засобів, методів, форм фізичної підготовки та оптимальних фізичних навантажень. Для цього використовують різноманітні технології фізичної культури та здоров'я, які включають використання занять з фізичного виховання з оздоровчою метою [4]. Практичним проявом фізкультурно-оздоровчих технологій у фізичному вихованні є фітнес – основа як самостійної, так і навчальної діяльності.

Оздоровчий напрям фітнесу – це комплексна, збалансована програма фізичних навантажень індивідуального характеру, яка розроблена з урахуванням фізичної культури, а також інтересів здоров'я та спорту людей різної статі та віку.

Розробка комплексної програми навчання аеробіки та психічної підготовки включала визначення мети, завдань навчання, інструментів та методів вправ. Результати анкетування дали можливість сформулювати мету програми: покращення здоров'я, поліпшення форми тіла та схуднення.

Степ-аеробіка

Заняття проводилися два рази: понеділок, середа. В понеділок заняття було з вивченням зв'язків, в яку входили базові елементи, поступово підвищувалась складність занять. В середу заняття було, так зване, з функціонального ступеню. Використовували застрибування на степ-платформу, бокові планки, та інші функціональні вправи. Ці вправи також формувалися у зв'язки та розучувались, заняття сприяли покращенню силової витривалості.

Пілатес

Заняття проводилися два рази: вівторок, четвер. На заняттях було вивчення базових елементів, поступово підвищувалась складність занять. Це динамічні навантаження без надриву і перенапруг в повільному темпі, які залучають глибоко лежачі м'язи.

Показники фізичного розвитку дівчат 17-20 років до та після реалізації комплексної програми зі степ-аеробіки та пілатесу (n=15)

Показники	Група з 15 дівчат	
	$\bar{x} \pm S$ (до)	$\bar{x} \pm S$ (після)
Маса тіла, кг	60,5±4,34	56,5±3,14
Довжина тіла, см	168,3±7,9	168,3±4,0
ІМТ, г/м ²	21,45±3,2	20,15±0,52
Обхват плеча, см	21,5±2,7	22,7±2,52
Обхват талії, см	65,7±2,37	59,3±2,24
Обхват стегна, см	49,7±4,0	47,6±2,24
Обхват живота, см	90,6±9,42	84,5±1,97
Відсоток жиру, %	25,72±2,15	20,86±1,75

Після реалізації комплексної фітнес-програми ІМТ залишився в межах норми – 20,15. Обхоплювальні розміри дещо змінилися, талії і живота максимально знизилася, обхват плеча збільшився шляхом м'язового обсягу, що говорить про ефективність занять з використанням степ-платформ для корекції фігури. Маса тіла знизилася в середньому на 10%. Також правдиві зміни зафіксовані у відсоткової частини жирової маси.

Таким чином висновкові результати проведеного дослідження наступні:

За результатами проведених досліджень визначено, що основними мотивами дівчат 17-20 років до занять комплексною фітнес програмою є покращення фігури та здоров'я, також досягнення позитивного психоемоційного стану. Ми розробили фітнес-програму на основі степ-аеробіки та пілатесу, де використовували складнокоординаційні зв'язки зі степ-платформою, стретчинг, силові та функціональні вправи. Впровадження програми показало позитивну динаміку в антропометричних, фізіологічних та показниках фізичної підготовленості, також покращився рівень фізичного стану. Це свідчить про можливість використання таких засобів як степ-аеробіки та пілатесу у корекції фізичного стану дівчат, за допомогою використання науково обґрунтованих підходів та методичних прийомів.

Список використаних джерел:

1. Коцан І. Я. Психологія здоров'я людини / І. Я. Коцан, Г. В. Ложкін, М. І. Мушкевич. – Луцьк: РВВ – Вежа, 2011. – 430 с. – (Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки).
2. Виру А. А. Аэробные упражнения / А. А. Виру. – Москва, 1988.
3. Білецька В. В. Програмування занять стретчингом у процесі фізичного виховання студенток / В. В. Білецька, І. Б. Бондаренко, Ю. В. Данильченко. – Чернігів: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту., 2012. – с. 58-61, (Педагогічні науки).
4. Беляк Ю. І. Теоретико-методичні основи оздоровчого фітнесу / Ю. І. Беляк. – Львів: ЛДУФК, 2018. – 208 с.

ШЕСТАКОВА Т. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки й психології
Український гуманітарний інститут*

КОУЧІНГ-ТЕХНОЛОГІЯ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Актуальність дослідження. Оновлення системи підготовки учителів початкових класів на засадах творчості й суб'єктності актуалізує потребу в науковому і практичному пошуці відповідних індивідуально-орієнтованих засобів стимулювання професійного розвитку майбутніх учителів, прояву їх творчого потенціалу. Одним із провідних таких засобів без сумніву можна вважати коучінг-технологію, використання якої в професійній освіті спеціалістів різних напрямків стає все більш масштабним, проте ще недостатньо вивченим. Зокрема застосування коучінг-технології у професійній підготовці вчителів початкової школи, маючи ряд особливостей, потребує своєї деталізації. обумовлена тим, що на сьогодні тема планування власного часу є надзвичайно важливою й актуальною.

Об'єктом дослідження є коучінг як технологія професійно-педагогічної освіти.

Предметом дослідження є особливості використання коучінг-технології в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Метою нашого дослідження є виявлення й описання основних особливостей використання коучінг-технології в професійно-педагогічній підготовці учителів початкових класів та надання практичних рекомендацій щодо відповідного удосконалення навчально-виховного процесу у педагогічних ВНЗ

Для досягнення мети дослідження в роботі ставилися такі **завдання**:

- визначити основні напрямки використання коучінг-технології в професійній підготовці учителів початкових класів ;
- охарактеризувати основні умови ефективності використання коучінгу в освітньо-виховному процесі ВПНЗ;

- скласти практичні рекомендації щодо оптимізації професійної підготовки учителів молодших класів на засадах впровадження коучінг-технологій.

Огляд джерел. Значне поширення коучінгу в різних сферах людської діяльності: від бізнесу і керівництва підприємствами до освіти і, навіть, туризму обумовлює розвиток коучінгу як самостійного напрямку в управлінні, в консультуванні, в освіті. Коучінг як інструмент розвитку особистості й технологія актуалізації її творчого потенціалу детально описується в працях засновників даного психологічного напрямку Г.Голві, Дж.Леонарда, Дж.Уйтмора. Практичні аспекти використання коучінгу в різних сферах людської життєдіяльності представлені в численних працях сучасних вчених (М.Ландсберг, В.Максімов, Т.Нікітіна, М.Шаталіна, О.Нежинська, В.Тименко, В.Сидоренко та ін.), особливе місце серед яких займають дослідження педагогічного коучінгу (Ю.Колесніченко, О.Красовська, Т.Чернова, В.Сидоренко та ін.), в яких описується специфіка його використання в роботі з людьми різних вікових груп: з учнями, студентами, дорослими.

В основі коучінгу, за визначенням Міжнародної Федерації Коучінгу, лежить партнерство з клієнтом у процесі розумового та креативного мислення, що надихає клієнта максимізувати свій особистий та професійний потенціал. Коучінг як метод управління персоналом, що покликаний розкрити потенціал особистості з метою підвищення його ефективності, як стверджує Дж. Уйтмор, базується на внутрішній силі лідера. Не дарма Т.Голві називає коучінг мистецтвом створення – за допомогою бесіди та поведінки – середовища, що полегшує рух людини до означеної мети так, щоб цей рух приносив задоволення [1, с. 194]. Роблячи ставку на розкриття індивідуальних особливостей кожної людини, Т.Голві підкреслює, що коучінг спрямований не на консультування, надання відповіді на ті чи інші життєві питання, а допомагає розкрити свій потенціал, свої здібності й можливості, знайти в собі резерви та сили розв'язати проблему, що дає можливість працювати та жити із задоволенням. Дж. Уйтмор зазначає, що коучінг як вплив, основною і постійною метою якого є формування впевненості в собі незалежно від змісту конкретного завдання [5, с. 25], допомагає людині розкрити свою самомотивацію, приховані таланти й ресурси, стимулює до креативності та ініціативи. Безсумнівними результатами коучінгу, на думку його засновників і дослідників, є підвищення продуктивності діяльності кожної людини й групи в цілому, покращення взаємовідносин у групі, здатність швидко й ефективно реагувати в критичних ситуаціях, гнучкість і адаптивність до змін [3, с. 34].

Зрештою коучінг розглядається сучасними дослідниками як вид психолого-управлінського консультування, як метод навчання працівників, як технологія підвищення ефективності навчального процесу, як нова інтерактивна технологія в освіті й дуже перспективна технологія в професійній освіті, зважаючи на особливості студентського віку (порівняно до шкільного). Ідея важливості використання коучінгу у професійній освіті є

загально визнаною. Особливого звучання вона набуває в контексті підготовки вчителів, чия діяльність є дуже близькою до коучінгової.

Результати дослідження. Сучасні освітні пріоритети орієнтують на збагачення професійної підготовки учителів, і зокрема – учителів початкової школи, різноманітними інтерактивними технологіями навчання, провідною серед яких (в системі професійної освіти) є коучінг-технологія. Її впровадження в практику професійно-педагогічної підготовки потребує детального осмислення й вироблення пріоритетних шляхів використання коучінгу в освітньо-виховному процесі ВПНЗ.

У численних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених виявляються різноманітні особливості використання коучінгу в педагогічному процесі ВНЗ для викладання юридичних дисциплін (Л.Рябовол, В.Гриценко, О.Сокурєнко) на заняттях мовного циклу (М.Жовнір) та ін., для розвитку самоосвітньої компетентності (Н.Горук), емоційної компетентності (Д.Ненашев), професійної компетентності вчителів (О.Нежинська, В.Тименко) та ін., в яких детально описуються «особливості застосування технології коучінгу у вищій школі в процесі викладання навчальних дисциплін на практичних і семінарських заняттях, для виконання науково-дослідних завдань, курсових і дипломних робіт з метою стимулювання самостійного пізнавального пошуку, прийняття рішень, розвитку відповідальності, впевненості у власних можливостях» [6]. Перспективними є здійснені В.Сидорєнко дослідження педагогічного коучінгу як «інноваційної технології науково-методичного супроводу, яка сприяє підвищенню якості підготовки, перепідготовки та підвищенню кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти, формуванню у них педагогічної дії нової якості, здатності неперервно навчатися протягом усього життя» [4].

Щодо використання коучінгу у підготовці майбутніх учителів початкової школи, то як потужний інструмент особистісного і професійного зростання усіх суб'єктів навчально-виховної взаємодії він має застосовуватись не лише у професійному навчанні майбутніх педагогів-початківців (в ході викладання навчальних предметів), а і в процесі їх професійного виховання (найбільше реалізованого у взаємодії з кураторами груп), і в процесі науково-педагогічного пошуку (скеровуваного науковими керівниками) під час підготовки курсових, дипломних і магістерських робіт.

Використання коучінгу у навчальному процесі як інтерактивної технології, сприяє розкриттю внутрішнього потенціалу студентів, підвищенню якості навчання у ВНЗ за рахунок розвитку суб'єктності студентів та налагодженню партнерської взаємодії з викладачами як зі старшими колегами. Як зазначає В.Сидорєнко, впровадження ідей педагогічного коучінгу «означає поступовий перехід від традиційних аудиторних занять до тренінгової, індивідуальної, проєктної, дистанційної форм роботи. Основними видами занять при реалізації технології є тренінги, тематичні дискусії, «круглі столи», консультації, дистанційне консультування тощо. Тобто основою методології та інструментарію коучінгу виступає інтерактивне спілкування,

дискусія (питання-відповідь, Q&A), партнерські (рівноправні, фасилітативні) взаємовідносини викладача-коуча і педагога.» [4, с. 19].

Застосування технології коучінгу у ВНЗ «можливе під час викладання різних дисциплін на практичних, семінарських заняттях, для виконання науково-дослідних завдань, курсових, дипломних, магістерських праць із метою стимулювання творчого пізнавального пошуку, прийняття рішень, розвитку незалежності, рішучості та відповідальності студента» – наголошує М.Жовнір [2, с. 92].

Особливу увагу реалізації коучінг-підходу варто приділити під час викладання предметів психолого-педагогічного циклу. Так, психологія повинна не лише знайомити студентів з психологічними явищами й феноменами, а й забезпечувати самопізнання і саморозвиток студентів як майбутніх учителів. Найбільші можливості для використання коучінг-технології в професійній освіті мають такі особистісно орієнтовані курси, як «Основи педагогічної майстерності», «Основи професійно-педагогічного самовдосконалення», «Основи педагогічної творчості» та ін., що мають забезпечити становлення майбутнього вчителя початкових класів як суб'єкта професійної діяльності завдяки розвитку власних професійно значущих якостей, формуванню навичок педагогічної взаємодії тощо.

Оновлення змісту і технологічного інструментарію на засадах впровадження коучінг-технологій потребує і викладання фахових методик навчання у початкових школах, в яких має бути представлений також і сучасний погляд на феномен педагогічного коучінгу та способи запровадження коучінгу у навчально-виховній взаємодії з дітьми молодшого шкільного віку.

Сприяння індивідуальному професійному розвитку кожного студента групи може реалізовуватися кураторами студентських груп завдяки використанню потенціалу й інструментарію коучінг-технології через побудову індивідуальної освітньої траєкторії, вибору тактики й стратегії особистісного і професійного зростання та ін. Таке індивідуальне наставництво може здійснюватись як куратором групи, так і будь-яким викладачем, який в межах свого навчального предмета має виховний вплив на професійне становлення і зростання певного студента.

Особливим напрямком використання коучінгу в підготовці вчителів початкових класів є залучення коучінг-технологій в процесі наукового керівництва студентською науково-пошуковою діяльністю. Відомий досвід групового PhD коучінгу для науковців, (реалізований у змішаному форматі консультування аспірантів і докторантів, що забезпечує як отримання ними нових знань, мотивації, підтримки, так і їхнє покрокове просування у проведенні наукового дослідження) здійснюється завдяки залученню досвіду PhD коуча, колективного розуму групи молодих науковців та актуалізації власного потенціалу кожного з учасників групи. Цей досвід PhD коучінгу науковців варто використовувати й для поліпшення роботи студентів –

майбутніх педагогів початкових класів – над курсовими й дипломними роботами.

Слід зазначити, що перспективним є використання коучінгу як в індивідуальній взаємодії викладачів, кураторів, наукових керівників зі студентами, так і в колективній роботі студентів (наприклад, з опанування певної теми, навчального предмета чи розробки навчального проекту). Застосований в цьому випадку корпоративний коучінг, що за визначенням Міжнародної Федерації Коучінгу, є процесом розвитку навичок, інструментів, знань і можливостей індивідуумів і команд, спрямований на підвищення продуктивності й ефективності кожного учасника, сприяє розвитку творчого підходу до вирішення завдань та, завдяки ефекту резонансу, стимулює прояви креативності усіх учасників навчально-виховної взаємодії.

Висновки. Таким чином, можна виділити навчальний, виховний і науково-пошуковий напрямки використання коучінгу у системі професійної підготовки вчителів початкових класів. Разом з тим, слід зазначити, що в кожному із цих напрямків коучінг може реалізовуватись як технологія індивідуальної взаємодії (як персональний коучінг), так і колективної співпраці (як корпоративний коучінг), як для досягнення індивідуальних цілей, так і реалізації групових завдань.

Подальшого наукового дослідження потребують провідні умови ефективного використання коучінгу у навчально-виховному процесі, якими на нашу думку є не лише володіння викладачами усім багатим спектром специфічного інструментарію коучінг-технології (його техніками, методами, прийомами та ін.), а й застосування рефлексивного управління як технології ефективної співпраці між учителем і учнем, викладачем і студентом на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Голви У.Т. Работа как внутренняя игра: фокус, обучение, удовольствие и мобильность на рабочем месте / У.Т. Голви ; [пер. с англ. Т. Гутникова]. – М. : Альпина бизнес букс, 2005. – 252 с.
2. Жовнір М. М. Коучинг-технології на заняттях мовного циклу: до питання впровадження і контролю навчальних досягнень студентів. / М. М. Жовнір // Актуальні питання контролю якості освіти у вищих навчальних закладах : матер. науково-практичної конференції, 22 березня 2018 р., Полтава, Україна. – Полтава: ВДНЗУ «УМСА», 2018. – С. 91–93.
3. Парслоу Э. Коучинг в обучении. Практические методы и техники / Э. Парслоу, М. Рэй. – СПб. : Питер, 2003. – 204 с. – (Серия «Практическая психология»)
4. Сидоренко В.В. Педагогічний коучинг як інноваційна технологія науково-методичного супроводу професійно-особистісного розвитку вчителя в системі післядипломної освіти / В.В. Сидоренко // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – Донецьк. – 2014. – № 3 (14). – С. 13-19.

5. Уитмор Дж. Коучинг високої ефективності : пер. с англ. / Дж. Уитмор. – М. : Международная академия корпоративного управления и бизнеса, 2005. – 168 с.

6. Хмельницька О.С. Коучинг як сучасна технологія підвищення ефективності навчального процесу /О.С.Хмельницька // Молодий вчений. – червень 2017. – №6(46). – С. 315–319.

ЩЕРБАКОВА О.А.

*викладач кафедри германської філології
Український гуманітарний інститут*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА АСИМІЛЯЦІЯ НОВІТНІХ АНГЛІЦИЗМІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПАНДЕМІЄЮ 2019-2020 РОКІВ

Упродовж 2020 – першої половини 2021 років поширення у світі пандемії коронавірусу призвело до появи значної кількості запозичень, пов'язаних із карантинними обмеженнями, специфікою поширення та протидії хворобі. Словом 2020 року за версією тлумачних словників англійської мови Collins English Dictionary стає англіцизм локдаун, а вживання таких запозичень, як коронавірус, соціальне дистанціювання, пандемічний, самоізоляція суттєво збільшується у медіаресурсах та вебсайтах [5].

Англіцизми можна розглядати як наслідки змін, які відбуваються у суспільстві в умовах глобалізації світу чи кризових явищ чи викликів, пов'язаних із безпекою чи свободами громадян. Процес проникнення та подальшого запозичення нової лексики відбувається через засвоєння іншомовних слів, головним чином англіцизмів, які поповнюють термінологічні підсистеми, зокрема медичну, медіа, соціально-політичну тощо; через словотворення з використанням дериваційних засобів, а також через процеси розширення та звуження семантичного обсягу вже відомих слів. Більшість запозичень, вочевидь, не пройде процес адаптації та всі етапи асиміляції, і скоріше за все після закінчення пандемії вийдуть з активного вжитку і перетворяться на історизми та архаїзми [4].

Однак кількісні показники запозичень в українську мову в період пандемії коронавірусу їх використання у різних сферах, частотність тощо дають підстави припускати, що значна кількість англіцизмів може увійти у повсякденний обіг.

Актуальність дослідження. Внаслідок поширення пандемії в Україні спостерігається стрімке зростання кількості запозичень, пов'язаних з пандемією 2019-2020 років. В цих умовах важливо проводити комплексну роботу щодо мінімізації впливу запозичень та захисту української мови.

Об'єктом дослідження є процеси лексико-семантичної асиміляції новоутворень.

Предметом дослідження є новітні англіцизми, які увійшли в українську мову під час пандемії 2019-2020 рр.

Метою нашого дослідження є проаналізувати лексико-семантичні зміни новоутворень в українській мові, які почали масово входити у вжиток в зв'язку з запровадженням карантинних заходів, пов'язаних з подіями 2019-2020 рр.

Серед запозичень, пов'язаних із тематикою пандемії коронавірусу і заходів безпеки для громадян, варто відзначити появу нового запозичення-аббревіатури *ковід-19*, що позначає назву вірусу від англ. *Coronavirus disease 2019*, який є причиною інфекційної хвороби, яка вперше виникла у Китаї в грудні 2019 року. Так, впродовж 2020-2021 рр. увійшли в обіг такі нові лексичні одиниці: *ковідний* (*ковідна лікарня, ковідні тести, ковідні правила, ковідний синдром, ковідні законопроекти, ковідні канікули, ковідні*), *ковідка, ковідіот*. В статті «Словник епохи коронавірусу» на сайті відомого британського каналу BBC вживає слово «ковідка». *Ковідка* (напр., хворий на ковідку) – похідна назва від Covid-19. Одним із перших слово вжив продюсер і кінокритик Лук'ян Галкін, 30 років. Наприклад: *Ковідка* гніздиться лише в метро і, як усе живе, помирає від контакту з українськими маршрутками. *Ковідки* в головах більше, ніж у легенях. Бережіть себе і рідних.

Новоутворення *ковідіот* вживається у значеннях: 1) Той, хто применшує небезпеку коронавірусу, не дотримується маскового режиму й соціальної дистанції. 2) Той, хто навпаки надміру панікує. Однак цей термін міг бути запозиченим із країн ЄС, зокрема Німеччини, де мав місце гучний скандал щодо висловлювань політика. Він назвав ковідіотами демонстрантів, які протестували проти карантинних обмежень. Так, в сюжеті 1+1 від 2 вересня 2020 року розповідається про те, що прокуратура Берліну постановила, що назва "ковідіот" - це не образа, а свобода думки.

Запозичення, інтегрувавшись у мову, проходять етапи запозичення та асиміляції у систему мови. Ця стадія характеризується тим, що нова лексична одиниця підпорядковується нормам та правилам мови-реципієнта, одиниця використовується для визначення різних понять та реалій, відбувається семантичне наповнення нової лексичної одиниці та підвищується частотність вживання запозичення, а також спостерігається словотвірна здатність слова. Так, від англ. *Coronavirus* входять у вжиток нові утворення *коронований, коронокриза, короніали, коронофобія*. *Коронафобія* – страх захворіти на COVID-19. На сайті Національного банку України ми зустрічаємо новоутворення *коронакриза* (тобто криза, спричинена пандемією), в статті «Коронакриза вплинула на доходи банків: прибуток банківської системи у 2020 році становив 41 млрд грн». *Короніали* – діти, що були зачаті під час карантину 2020 року. Так, на телеканалі 1+1, передача Секретні матеріали вийшов сюжет від 17 квітня 2020 р. під назвою «Хто такі Короніали та як природа відновлюється без людей».

Новоутворення *коронований* почало вживатися з новими значеннями. Якщо традиційно це слово має значення коронацію представників монарших родин, а в Україні цей термін означає ритуал відзначення лідерів кримінального світу, то зараз воно вживається також для означення людини, яка хворіє чи перехворіла на ковід-19. Прикладом цього є публікація на сайті

Громадського радіо від 1 червня 2020 р. «Коронована двічі»: лікарка з Чернівців повідомила, що в неї вдруге виявили коронавірусну хворобу». Окремі ЗМІ використовують це слово для визначення часових періодів пандемії. Так, 29 грудня 2020 р. на Суспільному ТБ вийшов сюжет під назвою «Важким, бентежним, переможним: яким Україна запам'ятає "коронований" 2020 рік». Іншим прикладом може слугувати сюжет на 5 каналі від 29 травня 2020 р. "Коронований останній дзвоник: як завершують навчальний рік у Чернівцях».

В обігу з'явилось ще одне новоутворення *коронафейки*, яке позначає поширення неправдивої інформації про ковід-19, причини виникнення, перебіг та наслідки хвороби тощо. Так, в Українському кризовому медіацентрі відбулась пресконференція експертів, у назві якої та матеріалах за підсумками заходу використовувалось слово коронафейки. Іншим прикладом використання цього слова є інформаційний матеріал на сайті Чорноморського національного університету ім. Петра Могили під назвою «Як визначити та зловити коронафейк?».

Наслідками пандемії є залучення суспільства до соціальних процесів та явищ, які спричинені подіями 2019-2020 рр. Це і соціальне дистанціювання, онлайн навчання, нові методи захисту та запобігання хворобі. Явище *зумбомбінгу* стало відомим у зв'язку з використанням освітніх онлайн-сервісів. Зумбомбінг (англ. *zoombombing*) – практика долучення до відеоконференції непроханих користувачів. Зловмисники навмисно підключаються до чужих конференцій, які, як правило, не захищені паролями, і демонструють в ефірі неприйнятний контент – наприклад, що містить в собі насильство. Прикладом використання цього запозичення стала стаття на сайті *explainer.ua* «Що таке «зумбомбінг» та як безпечно використовувати Zoom?».

На сайті *unicef Ukraine* в пресрелізі «Інфодемія» дезінформації про COVID-19 шкодить здоров'ю українців – з'ясовано в дослідженні на замовлення ООН» зустрічаємо новоутворення *інфодемія*, яке позначає поширення дезінформації про пандемію онлайн, епідемію в інформаційному просторі, хвилю інформації про будь-яку подію або явище, часто помилкове чи перебільшене, яке здатне нагнітати паніку [1].

Тут постає питання семантичної адаптації запозичення – цей етап асиміляції є найбільш складним та контроверсійним, якщо порівнювати з іншими етапами асиміляції. Існує три види змін семантичної структури запозичення: перенесення, звуження (або спеціалізація), розширення. В залежності від широти засвоєння запозичення відбувається або звуження його значення, або розширення, а також утворення фразеологізмів. Наприклад, стали часто вживаними англіцизми *зелена зона*, *червона зона*, якими позначаються явище адміністративного зонування відповідно до кількості захворівших. До 2020 р. термін «зелена зона» асоціювався переважно із парковими та лісовими масивами в населених пунктах, а термін

«червона зона» – насамперед із радянською окупаційною зоною після завершення другої світової війни.

Висновки:

1. Найбільш поширені новоутворення, що з'явилися в період пандемії 2020 року є запозиченнями з англійської мови, які позначають нові реалії та явища, пов'язані із новими соціальними процесами (самоізоляція, соціальна дистанція, нові заходи безпеки), розвитком нових онлайн-сервісів.

2. Новоутворення проходять етапи засвоєння та адаптації до системи української мови. Процес асиміляції нової лексики характеризується фонетичною, графічною, граматичною, семантичною та словотвірною адаптацією нових англійських запозичень в українській мові. Наприклад, відбулися словотвірні зміни у новоутворенні *ковідка* (новоутворення є дуже схожим з українськими словами *говірка*, *колядка і*, на додаток, стає синонімом слова *колядка*) [3].

3. Процес асиміляції англіцизмів у мову відбувається на лексико-семантичному плані. І тому важливо, щоб цей процес відбувався таким чином, щоб в мову потрапляли фонетично та графічно прийнятні запозичення, які не тільки б не суперечили нормам мови-реципієнта, а й збагачували та насичували б мову новими поняттями та реаліями.

Список використаних джерел:

1. «Інфодемія» дезінформації про COVID-19 шкодить здоров'ю українців [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/infodemic-covid-19-disinformation-bad-ukrainians-health-study-un-finds>.

2. Русанівський В. М. 2. Українська мова. Енциклопедія / В. М. Русанівський. – Київ: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. – 820 с.

3. Як колядувати під час карантину: Ковідки для дорослих і дітей [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.depo.ua/ukr/life/kovid-kovid-kovida-karantinni-kolyadki-dlya-malechi-i-doroslikh-202011261250638>.

4. Alyeksyeyeva I. O. Coronaspeak as Key to Coronaculture: Studying New Cultural Practices Through Neologisms. [Електронний ресурс] / I. O. Alyeksyeyeva // International Journal of English Linguistics; – Режим доступу до ресурсу: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Filol/article/view/14845/13138>

5. King's College of London [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kcl.ac.uk/news/coronaspeak-the-language-of-covid-19-goesviral..>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

УКРАЇНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ

МАТЕРІАЛИ

XVI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО–ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«Антикризовий розвиток соціальних та економічних процесів в умовах
глобалізації»

21 квітня 2020 року

Відповідальні за випуск наукового видання
Штанько Л.О., Куриляк В.В.

Комп'ютерний набір і верстка Палій Д.В. та Синчак Б.А.

Підп. до друку 31.08.20. Формат 60x84/16
Папір офс. Гарнітура Arial. Друк офс. Замовлення №195
Друк. арк. 15,19. Обл.–вид. арк. 14,89. Тираж 200 прим.

Видавничий центр науково–організаційного відділу
Українського гуманітарного інституту
08293, Київська обл., м. Буча, вул. Інститутська, 14,
e–mail: conference@ugi.edu.ua

Поліграфія

Видавництво «Міленіум»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 535 від 19.07.2001 р.

м. Київ, вул. Фрунзе, 60
Тел./факс 222–74–35
E–mail: milenium_ofis @ukr.net

УКРАЇНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ

08292 Київська обл.,
м. Буча, вул. Інститутська, 14
conference@ugi.edu.ua
www.ugi.edu.ua

